

Anul VI, nr. 8/2008

audit FINANCIAR

8/2008

- **Legislația românească privind auditul statutar este conformă cu directiva europeană în domeniu**

- **Managementul riscului în măsurarea performanței**
- **Guvernanța corporativă - principii aplicabile entităților listate pe o piață reglementată de capital**
- **Conferința internațională - „Auditorul transfrontalier: profesionalism și independență“
- Atelierul II - Asigurarea calității activității de audit**

Preț: 12,50 lei

64226574000013

Contents

Auditul și raportările financiare, între teorie și practică

Dr. Georgeta PETRE & drd. Monica BIZON

- Legislația românească privind auditul statutar este conformă cu directiva europeană în domeniu** 3
- *Romanian Legislation in the Statutory Audit Field is Now Conform to the European Directive*

Andrew LIKIERMAN

- Riscul în măsurarea performanței** 8
- *Risc in Performance Measurement*

Brian PINE

- Auditul și planul de audit - abordate pe baza riscului afacerii** 19
- *Business Risk-Based Approach to an Audit and Audit Planning*

Dorina BADEA

- O abordare structurată a dilemelor etice** 25
- *Structured Approach to Ethical Dilemmas*

Prof.univ.dr. Tatiana DĂNESCU & lect.univ.drd. Ovidiu Ioan SPĂTĂCEANU

- Gubernanța corporativă - principii aplicabile entităților listate pe o piață reglementată de capital** 31
- *Corporate Governance - Principles Applied to Securities Issuers Listed on a Regulated Capital Market*

Dr. Claudia BURTESCU & dr. Cristina TENOVICI & drd. Niculina MARCU

- Considerații privind auditarea situațiilor financiare ale instituțiilor publice** 38
- *Considerations Regarding the Drawing up and Auditing of Financial Situations of Public Institutions*

Conferința internațională „Auditorul transfrontalier: profesionalism și independență”: Comunicări

- Atelierul II - Asigurarea calității activității de audit** 45

Workshop II - Insurance of the audit quality activity

- **Neil WALLACE**, director ICAS Scoția
- **Pal LAKATOS**, membru în Consiliul Suprem al Camerei Auditorilor din Ungaria
- **Giorgios KARAMICHALIS**, membru al Institutului Auditorilor din Grecia (SOEL)
- **Urania MOLDOVANU**, șef Departament Monitorizare și Competență Profesională al CAFR

Revistă recunoscută de CNC SIS, categoria B+
Editor: *Camera Auditorilor Financiar din România*
Str. Sirenelor, nr.67-69, sector 5, București

Consiliul științific

Acad. **Constantin IONETE**

Acad. **Iulian VĂCĂREL**

Prof. univ. **Alain BURLAUD**, director INTEC, Paris

Prof.univ.dr. **Dumitru MATIȘ**, auditor financiar, Cluj-Napoca

Prof.univ.dr. **Ioan TALPOȘ**, auditor financiar, Timișoara

Prof.univ.dr. **Alexandru ȚUGUI**, Iași

Prof.univ.dr. **Ion IONAȘCU**, auditor financiar, București

Prof.univ.dr. **Veronel AVRAM**, auditor financiar, Drobeta-Turnu Severin

Prof.univ.dr. **Vasile RĂILEANU**, auditor financiar, București

Prof.univ.dr. **Constantin STAICU**, auditor financiar, Craiova

Prof.univ.dr. **Tatiana DĂNESCU**, auditor financiar, Tg.Mureș

Prof.univ.dr. **Victoria STANCIU**, auditor financiar, București

Dr. **Alexandra LAZĂR**, auditor financiar, București

Mircea BOZGA, ACCA, auditor financiar, București

Monica ȘTEFAN, ACCA, auditor financiar, București

Luminița CIOACĂ, ACCA, auditor financiar, București

Director editorial
Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Director științific
Prof.univ.dr. **Pavel NĂSTASE**

Colectiv redacțional

Adriana COȘA, Alexandra JORA, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR

Secretar de redacție: *Mădălina PETRESCU*; Marketing - publicitate: *Stancu LICĂ*

Prezentare grafică și tehnoredactare: *Nicolae LOGIN*

Consiliul științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; http: revista.cafr.ro

Tipar : Universal Color S.A., str.Victoriei, bl.A2-A3, Pitești, tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1583 - 5812

Legislația românească privind auditul statutar este conformă cu directiva europeană în domeniu

Dr. Georgeta PETRE,
director - Direcția de reglementări
contabile - Ministerul Economiei
și Finanțelor

Drd. Monica BIZON,
expert - Direcția de reglementări
contabile - Ministerul Economiei
și Finanțelor

Cuvinte cheie:
transpunere, audit statutar,
auditor statutar/firmă de
audit, supraveghere publică,
cadru instituțional de
supraveghere publică

Abstract

Romanian Legislation in the Statutory Audit Field is Now Conform to the European Directive

The Government of Romania has adopted during his session from 24th of June 2008, the Emergency Governmental Ordinance regarding the statutory audit of the annual financial statements and of the annual consolidated financial statements, which transposes in the national legislation the provisions of the Directive of the European Parliament and of the Council on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC.

Following to the adoption of the above mentioned normative act, Romania fulfilled the time limit for the transposition of the European Directive, respectively the end of June 2008.

The adopted Emergency Governmental Ordinance contains provisions regarding the statutory audit profession and the organization of an efficient and affective public oversight system for the statutory auditors and audit firms. The new provisions will require the review of the current national legislation in the audit field.

Key words: Transposition, Statutory Audit, Statutory Auditor/Audit Firm, Public Oversight, Institutional Framework for Public Oversight

În cadrul ședinței Guvernului din 24 iunie 2008 a fost adoptată Ordonanța de urgență nr. 90 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, prin care se transpun în țara noastră prevederile Directivei 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind auditul statu-

tar al conturilor anuale și al conturilor consolidate. Ordonanța de urgență a Guvernului publicată în Monitorul Oficial al României nr. 481/30 iunie a.c.

Termenul de transpunere a Directivei 2006/43/CE („Directiva a opta, modernizată”) în legislația națională a statelor membre a fost 29 iunie 2008.

Parlamentul European și Consiliul au adoptat Directiva 2006/43/CE în scopul realizării unei abordări armonizate a auditului statutar la nivelul Uniunii Europene, precum și pentru crearea unui sistem de supraveghere publică pentru auditorii statutari.

Potrivit articolului 53 „Transparența” din Directiva 2006/43/EC, statele membre adoptă și publică dispozițiile necesare pentru a se conforma directivei înainte de 29 iunie 2008. Statele membre trebuie să informeze Comisia Europeană cu privire la aceasta. Statele membre transmit Comisiei Europene textele principalelor dispoziții de drept intern pe care le adoptă în domeniul reglementat de Directiva 2006/43/EC.

Principalele aspecte care fac obiectul reglementării se referă la:

- reguli de aprobare a auditorilor statutari și a firmelor de audit;
- reguli de formare profesională și pregătire practică a auditorilor statutari;
- reguli de înregistrare a auditorilor statutari și a firmelor de audit într-un registru public;
- reguli privind etica profesională, independența și obiectivitatea în cadrul profesiei;
- reguli de asigurare a calității activității de audit.

În prezent, în România, anumite aspecte privind auditul sunt reglementate de Legea contabilității nr. 82/1991, republicată și de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Ca urmare a adoptării Ordonanței de urgență a Guvernului privind

auditul statutar, va fi necesară revizuirea legislației existente în domeniu.

Astfel, în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a Ordonanței de urgență a Guvernului, vor fi amendate corespunzător Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată, cu modificările și completările ulterioare, precum și celelalte acte normative referitoare la activitatea de audit.

Parlamentul European și Consiliul au adoptat Directiva 2006/43/CE în scopul realizării unei abordări armonizate a auditului statutar la nivelul Uniunii Europene, precum și pentru crearea unui sistem de supraveghere publică pentru auditorii statutari.

În principal, structura și conținutul Ordonanței de urgență a *Guvernului privind auditul statutar* urmează cu fidelitate aspectele cuprinse în Directivă, respectiv **prevederi** referitoare la organizarea profesiei (Titlul I al Ordonanței) și înființarea organismului ce va avea atribuții în domeniul supravegherii publice a auditului statutar (Titlul II al Ordonanței).

Corespunzător secțiunilor Directivei transpuse, **Titlul I** al Ordonanței cuprinde aspecte referitoare la:

◆ Aprobare, educație continuă și recunoaștere reciprocă a auditorilor statutari și a firmelor de audit

Activitatea de audit statutar se efectuează numai de către auditorii statutari sau de firmele de audit care au făcut obiectul autorizării, respectiv aprobării, în condițiile prevăzute de Ordonanță.

Autoritatea competentă responsabilă pentru autorizarea auditorilor statutari și a firmelor de audit este Camera Auditorilor Financieri din România (CAFR), responsabilitatea finală pentru aprobare revenind organismului de supraveghere publică, așa cum este prevăzut la Titlul II din Ordonanță.

O persoană fizică poate fi autorizată să efectueze audit statutar în conformitate cu prevederile Ordonanței, după efectuarea stagiului de pregătire practică și promovarea examenului de competență profesională.

Astfel, CAFR poate autoriza ca auditori statutari doar persoanele fizice care îndeplinesc cumulativ cel puțin următoarele condiții:

- a) au o bună reputație.
- b) au absolvit o instituție de învățământ economic superior sau un nivel echivalent;
- c) au urmat un curs de instruire teoretică;
- d) au efectuat un stagiul de pregătire practică;
- e) au promovat examenul de competență profesională, organizat sau recunoscut de autoritatea competentă pentru autorizarea auditorilor statutari și a firmelor de audit.

◆ Înregistrarea auditorilor statutari și a firmelor de audit

Auditorii statutari și firmele de audit sunt înregistrați (înregistrate) într-un Registru public, în conformitate cu prevederile Ordonanței.

Fiecare auditor statutar și fiecare firmă de audit sunt identificați (identificate) în Registrul public printr-un număr individual. Informațiile referitoare la auditorii statutari și firmele de audit se păstrează și într-un registru în format electronic care este accesibil publicului pe site-ul Camerei

Registrul public se publică anual în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Orice modificare intervenită în Registrul public va fi operată în Registrul public electronic în 10 zile lucrătoare de la data comunicării acesteia către CAFR. Registrul public va deveni complet operațional până la data de 29 iunie 2009.

Ordonanța prevede informațiile minime ce trebuie cuprinse în Registrul public electronic, cu privire la auditorii statutari și firmele de audit.

Informațiile furnizate CAFR, în legătură cu înregistrarea auditorilor statutari și a firmelor de audit, precum și actualizarea informațiilor sunt semnate de auditorul statutar sau de reprezentantul legal al firmei de audit.

◆ Etica profesională, independența, obiectivitatea, confidențialitatea și secretul profesional

CAFR adoptă Codul etic emis de Federația Internațională a Contabililor (IFAC).

Toți auditorii statutari și toate firmele de audit trebuie să respecte

principiile de etică profesională, care se referă, cel puțin, la funcționarea lor în interes public, integritatea și obiectivitatea, competența profesională și atenția cuvenită acestora, așa cum sunt definite acestea în Codul etic.

Toate informațiile și documentele la care are acces auditorul statutar sau firma de audit atunci când efectuează un audit statutar trebuie să fie protejate potrivit regulilor adecvate privind confidențialitatea

---

Autoritatea competentă responsabilă pentru autorizarea auditorilor statutari și a firmelor de audit este Camera Auditorilor Financieri din România (CAFR), responsabilitatea finală pentru aprobare revenind organismului de supraveghere publică

și secretul profesional, cuprinse în regulamentele emise de CAFR.

Auditorii statutari nu pot folosi informațiile confidențiale dobândite ca rezultat al relațiilor profesionale sau de afaceri în interes propriu sau al unor terțe părți, cu excepția informațiilor care fac obiectul altor relații contractuale cu entitatea auditată.

◆ Standardele și raportarea auditului

Auditorii statutari și firmele de

audit trebuie să efectueze auditurile statutare în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit.

La efectuarea auditului, auditorii statutari și firmele de audit pot aplica un standard național de audit, adoptat de către Cameră, atâta timp cât Uniunea Europeană nu a aprobat un Standard Internațional de Audit care se referă la respectiva problemă, menționând acest aspect în raportul de audit.

Legat de raportarea auditului, în cazul în care o firmă de audit efectuează un audit statutar, raportul de audit este semnat cel puțin de auditorul (auditorii) statutar(i) care efectuează auditul statutar în numele firmei de audit.

Raportul de audit trebuie să conțină în clar numele persoanei care l-a întocmit, precum și numărul individual de înregistrare în Registrul public.

◆ Asigurarea calității

Toți auditorii statutari și firmele de audit fac obiectul unui sistem de asigurare a calității care respectă cel puțin criteriile prevăzute de Ordonanța de urgență a Guvernului.

◆ Investigații și sancțiuni

Organismul de supraveghere publică prevăzut la Titlul II din Ordonanță de urgență va institui sisteme eficiente de investigații și sancțiuni pentru a detecta, corecta și preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului statutar.

Sancțiunile aplicate trebuie să fie eficiente, proporționale și descurajante cu privire la auditorii statutari și firmele de audit, în cazul în care auditurile statutare nu sunt efectuate în conformitate cu dispozițiile

prezentei ordonanțe de urgență a Guvernului. Sancțiunile aplicate nu trebuie să aducă atingere regimului de răspundere civilă.

Măsurile luate sau sancțiunile impuse auditorilor statutari și firmelor de audit vor fi prezentate în mod adecvat publicului.

Încălcarea prevederilor Ordonanței de urgență de către auditorii statutari și firmele de audit atrage răspunderea administrativă, disciplinară, civilă sau penală, după caz.

Firmele de audit răspund, potrivit legii, în calitatea lor de membri ai Camerei, dacă unul dintre asociați, administratori sau angajați, care nu are calitatea de auditor statutar, va interveni în exercitarea independentă a profesiei de auditor statutar, astfel încât să prejudicieze independența auditorilor statutari care desfășoară această activitate în numele firmei de audit.

Faptele care sunt considerate contravenții, dacă nu sunt comise în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni, sunt prevăzute în Ordonanța de urgență. Acestea sunt:

- utilizarea calității de auditor statutar sau a celei de firmă de audit în alte condiții decât cele prevăzute de Ordonanța de urgență;
- exercitarea activității de audit statutar fără viza anuală emisă de autoritatea competentă sau de către persoane neînscrise în Registrul public.

◆ Numirea și demiterea auditorilor statutari

Auditorul statutar sau firma de audit este numit(ă) de adunarea generală a acționarilor/asociațiilor entității auditate.

Auditorii statutari sau firmele de audit pot fi demși (demise) numai

în cazul în care există motive temeinice. Divergența de opinii cu privire la tratamentele contabile sau procedurile de audit nu reprezintă un motiv temeinic pentru demitere.

De asemenea, Ordonanța de urgență conține **Dispoziții speciale pentru auditul statutar al entităților de interes public, aceste entități prezentând o vizibilitate foarte mare pe piață. Entitățile de interes public** sunt persoanele juridice definite potrivit reglementărilor contabile.

Dezvoltarea în bune condiții a funcției de audit solicită înființarea unui organism cu responsabilitate finală asupra activităților specifice desfășurării auditului statutar, al cărui obiectiv cheie trebuie să fie protejarea interesului public

Pe lângă prevederile referitoare la organizarea profesiei, Directiva cere ca statele membre să implementeze un **sistem eficient de supraveghere în interes public pentru auditorii statutari și firmele de audit. Toți auditorii statutari și toate firmele de audit trebuie să facă obiectul supravegherii publice.**

În ceea ce privește crearea **cadrelor instituționale de supraveghere publică**, Ordonanța de urgență a Guvernului desemnează **Consiliul pentru Supravegherea Publică a**

Activității de Audit Statutar și Camera Auditorilor Financieri din Romania (înființată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999, republicată, cu modificările și completările ulterioare), ca fiind **autoritățile competente în domeniul auditului statutar**, responsabile cu reglementarea/supravegherea auditorilor statutari și a firmelor de audit sau pentru aspecte specifice acestora.

Referitor la **Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar, Titlul II** din Ordonanța de urgență prevede rolul și atribuțiile noului organism, precum și aspecte legate de organizare, funcționare și finanțare a acestuia, astfel încât să fie respectate principiile supravegherii publice cerute de Capitolul VIII „Supravegherea publică și acordurile de reglementare între statele membre” al Directivei.

Titlul II intră în vigoare la 30 de zile de la publicarea în Monitorul Oficial al României, Partea I, a Ordonanței de urgență a Guvernului.

Titlul II are la bază principiile supravegherii publice prevăzute de Directiva 2006/43/CE.

Astfel, Consiliul nou înființat prezintă autoritatea din cadrul sistemului de supraveghere publică, care va avea **responsabilitatea finală pentru supravegherea următoarelor activități** din domeniul auditului statutar:

- aprobarea și înregistrarea auditorilor statutari și a firmelor de audit în România;
- adoptarea standardelor de etică și a sistemului de control intern al calității auditorilor statutari, a firmelor de audit și a activității de audit statutar;

- c) formarea profesională continuă;
- d) asigurarea calității și efectuarea de revizuri pentru asigurarea calității;
- e) asigurarea sistemelor de investigație și disciplină.

Noul Consiliu va funcționa pe lângă Ministerul Economiei și Finanțelor până la data de 31 decembrie 2008 și, începând cu data de 1 ianuarie 2009, în subordinea Guvernului României, pe lângă Cancelaria primului ministru.

Consiliul va obliga CAFR să implementeze politici, reglementări, reguli, proceduri și activități, în scopul protejării interesului public în conformitate cu cerințele Comisiei Europene.

De asemenea, Consiliul va avea **atribuții de cooperare** cu organismele corespondente din statele membre ale Uniunii Europene, fiind autoritatea responsabilă pentru realizarea acestei cooperări în ceea ce privește activitatea de supraveghere publică. În acest sens, acordurile de cooperare încheiate de Consiliu trebuie să permită cooperarea eficientă cu organismele corespondente din celelalte state membre ale Uniunii Europene.

Cooperarea cu autoritățile competente din alte state membre se referă, în principal, la schimbul de informații, documente, asistență, precum și la derularea de investigații referitoare la efectuarea auditului statutar.

Pe linia respectării secretului profesional, persoanele angajate de Consiliu sunt obligate să păstreze secretul profesional și să respecte cerințele de confidențialitate. Informațiile care fac obiectul secretului profesional nu pot fi dezvăluite nici unei alte persoane sau autorități, cu excepția cazului în care acest lucru

este prevăzut de alte acte normative în vigoare, prin prevederi speciale în acest sens.

Organismul de supraveghere publică prevăzut la Titlul II va fi condus de un Consiliu superior.

Membrii Consiliului superior al Consiliului sunt reprezentanții desemnați de instituțiile cu atribuții de reglementare în domeniul contabilității, respectiv Ministerul Economiei și Finanțelor, Banca Națională a României, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private, reprezentanți ai Ministerului Justiției, organismelor profesionale în domeniu, ai mediului universitar de profil și reprezentanți ai mediului de afaceri din România.

Majoritatea membrilor Consiliului superior al Consiliului trebuie să fie **nepracticieni**, potrivit cerinței Directivei 2006/43/CE.

Ca principiu de finanțare a noului organism, aceasta trebuie să fie sigură și în afara oricăror influențe exercitate de auditorii statutari, firmele de audit sau alte părți interesate.

Potrivit Ordonanței de urgență, finanțarea Consiliului va fi mixtă,

respectiv de la bugetul de stat și din contribuții ale instituțiilor reprezentate în Consiliu.

În concluzie

Adoptarea Directivei 2006/43/CE în statele membre reîntărește importanța funcției de audit și asigură armonizarea în acest domeniu în întregul spațiu comunitar.

De asemenea, dezvoltarea în bune condiții a funcției de audit solicită înființarea unui organism cu responsabilitate finală asupra activităților specifice desfășurării auditului statutar, al cărui obiectiv cheie trebuie să fie protejarea interesului public.

Având în vedere că obiectivul Directivei este de a îmbunătăți în mod semnificativ practicile de audit în Europa, la transpunerea Directivei în cadrul general legal românesc s-au luat în considerare rolul și funcția profesiei de audit. Sub aspect instituțional, prin Ordonanța de urgență recent adoptată s-a înființat Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar care, alături de organismul profesional existent, vor reprezenta autoritățile competente din România în domeniul auditului statutar.

Referințe

- Directiva 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006, privind auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate, de modificare a Directivelor 78/660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului și de abrogare a Directivei 84/253/CEE a Consiliului
- OUG nr. 90/24 iunie 2008, Monitorul Oficial nr. 481/30 iunie 2008
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999, republicată, cu modificările și completările ulterioare
- Site Comisia Europeană http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_45_en.htm
- Audit Financiar. Standarde. Codul etic 2006. Editat în 2007 de CAFR și IRECSON.

Riscul în măsurarea performanței

Andrew LIKIERMAN,

Profesor, London Business School

Conferința de la care am realizat acest reportaj a fost susținută de **Sir Andrew LIKIERMAN** la Banca Națională a României la 26 mai 2008. În prezentarea făcută de guvernatorul BNR, **Mugur ISĂRESCU**, se menționează între altele:

„Sir Andrew LIKIERMAN este profesor în practica managerială la Școala de Afaceri londoneză și din 2004 este director al Băncii Angliei și al Băncii Barclays, director adjunct al Trustului Tavistock și Portman NHS. Pe lângă acestea dânsul este, totodată, și președintele Comitetului pentru Risc al Băncii Angliei precum și membru al Comitetului de Audit al aceleiași bănci. Sir Andrew Likierman activează și ca membru al Comitetului de Audit al trustului mai sus amintit.

Sir Andrew este fostul președinte al Institutului Contabililor din domeniul Managerial și membru al Consiliului de Raportare Financiară. A condus un studiu guvernamental asupra responsabilității profesionale. În domeniul guvernancei corporative, a fost membru al Comitetului Cadbury, care se ocupa cu probleme legate de guvernancea corporativă în Marea Britanie; de asemenea, a condus revizuirea asupra guvernancei corporative pentru Comitetul însărcinat cu probleme ce privesc Sectorul Public al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC) și a fost membru al comitetului pentru revizuirea supravegherii și guvernancei în Statele Unite ale Americii.

Sir Andrew Likierman a predat la Universitatea din Leeds, iar pozițiile ocupate de domnia sa la Școala de Afaceri londoneză includ funcțiile de director adjunct, șef de catedră al Facultății de Științe Contabile; în prezent este profesor și decan al Facultății de Contabilitate și Control Financiar.

De asemenea, momentan, lucrează la un proiect despre modalitățile în care companiile își pot îmbunătăți alegerile și pot utiliza măsurile pentru performanță.

Pentru a i se recunoaște munca depusă în beneficiul Tezaurului Britanic, Sir Andrew Likierman a fost onorat cu titlul de Cavaler în anul 2001. De asemenea, a primit Medalia de Aur din partea Institutului Contabililor din domeniul Managerial.

Și un detaliu semnificativ pentru audiență: părinții profesorului Likierman s-au născut în România, stabilindu-se în Marea Britanie înaintea celui de-al doilea război mondial. În casa părintească s-a vorbit românește, iar prin educație Sir Andrew Likierman a rămas sentimental atașat de țara noastră și colaborează activ cu instituții românești și cu Banca Națională a României”.

În cele ce urmează vom prezenta cititorilor revistei noastre cele mai importante idei și opinii din prezentarea făcută de **Sir Andrew LIKIERMAN**. Consultant științific pentru versiunea în limba română a fost lect.univ.dr. **Camelia DOBROȚEANU**, de la ASE București.

Abstract

Risk in Performance Measurement

In the Post-Enron era, the risk management has become one of the much debated and actual topic. In the context of corporate governance, risk management is a structured approach to managing uncertainty related to a threat, by using a wide range of instruments: from risk identification and assessment, strategies development to manage it, to using managerial resources.

The paper approaches risk management from three different, but complementary perspectives: companies' performance measurement, continuous business management, and human resource policies. Though, apparently, nothing could have been easier, the implementation and effective operation of risk management give rise to a number of difficult problems even for large corporations.

Showing an impeccable professional refinement throughout its fascinating and pragmatic presentation, the author anticipates and provides the interested readers with a valuable range of answers, insights, personal opinions, advises and, more significantly, he is sharing his remarkable professional experience.

Key words: risk management, performance, risk, reporting, rewards, committee

Cuvinte cheie:

managementul riscurilor, performanțe, risc, raportare, recompense, comitet

De la bun început, profesorul **Andrew LIKIERMAN** a precizat că va vorbi despre riscul în măsurarea performanței pentru că aceasta este o zonă despre care domnia sa crede că necesită mai multă atenție în cadrul tuturor organizațiilor:

„Lucrez în acest domeniu de un număr însemnat de ani și cred că ar trebui să avem o viziune mult mai integrată cu privire la ceea ce fac organizațiile, respectiv ce fac oamenii în aceste organizații.”

În mediul de afaceri sunt companii care există pentru că generează câștiguri pentru acționarii lor ca rezultat al asumării unor riscuri

„Ca introducere, voi face următoarea remarcă: în mediul de afaceri sunt companii care există pentru că generează câștiguri pentru acționarii lor ca rezultat al asumării unor riscuri. În mod normal, ne așteptăm ca între aceste două elemente – riscuri și câștiguri – să existe o relație strânsă. De ce capitalul investit ar trebui să fie supus riscului pentru obținerea un câștig care nu-l depășește pe cel al titlurilor guvernamentale? Sau, de ce să ne așteptăm la câștiguri mai mari decât media veniturilor din activitățile cu risc scăzut? Este imposibilă separarea măsurării performanțelor

unei companii de riscurile pe care și le asumă conducerea companiei pentru a atinge performanțele respective.

Investitorii sunt îndreptățiți să se aștepte să primească o răsplată mai mare decât valoarea riscurilor specifice – cum ar fi în cazul investițiilor în afacerile de debut, al investițiilor în diferite zone ale lumii cu război civil, comparativ cu cazurile în care investiția se face în companii mai stabile, mai sigure, în medii mai stabile din punct de vedere economic. Cu toate acestea, riscul este rareori prefigurat când sunt descrise performanțele unei companii. Măsurătorile financiare, chiar și atunci când sunt făcute comparații, se referă aproape invariabil, fie la o creștere a profitului, de exemplu, cu 15%, fie la o rată de rentabilitate a capitalului investit, de exemplu, de 23%, fără ca aceste informații să fie prezentate în contextul riscurilor asumate. În timp ce pentru un profit mediu este acceptat un risc mediu, cu siguranță, nu este acceptat pentru o speculație comercială de risc maxim. Fără a defini contextul riscului, raționamentul aplicat performanței ar fi incomplet. În majoritatea aspectelor despre operațiunile unei companii, evaluarea riscului joacă un rol diferit, dar la fel de important. Este o componentă esențială a procesului decizional, menit să asigure atingerea performanțelor.

Evaluarea riscului este necesară începând cu cele mai înalte nivele de adoptare a deciziilor strategice - de exemplu, în toate cazurile referitoare la: ce activități să se întreprindă, ce active să se achiziționeze sau în care piețe să se implice – și continuând cu toate deciziile operaționale - de la acceptarea plăților în valu-

tă, la asigurarea unui nivel adecvat de siguranța la locul de muncă. Evaluarea riscului joacă un rol, chiar dacă o organizație este sau nu conștientă de managementul riscurilor“.

În context, profesorul Likierman își argumentează această susținere, apreciind că mulți manageri consideră că instinctele și raționamentele lor sunt de ajuns. Acesta este un comportament riscant: pericolul este ca riscurile companiei să rămână neprevizionate și necontracurate.

De la Bun la Excepțional, acesta este titlul unei cărți americane care a fost clasată ca fiind cartea care influențează cel mai mult managementul în secolul XX. Dar când m-am uitat în cuprinsul cărții nici măcar nu apărea cuvântul *RISC*. Dovezile care să arate cu adevărat ce se întâmplă în interiorul unei organizații nu sunt întotdeauna clare. Industria serviciilor financiare se ocupă, în esență, cu managementul diferitelor tipuri de risc și, în consecință, dispune de tehnici extrem de dezvoltate pentru a acționa în acest sens. În plus, normalizatorii se asigură că acestea sunt implementate. Într-adevăr, în mod normal, companiile din industria serviciilor financiare au departamente specializate pentru managementul riscurilor. În parte, aceste mecanisme împreună cu activitățile organismelor de reglementare reflectă de fapt reacții la problemele din trecut, reacții care, în mod evident, nu au fost suficiente pentru a evita eșecurile din lunile recente¹. Ar trebui menționat că în timp ce pierderile în astfel de situații sunt dramatice, în cazurile de eșecuri sistemice ale managementului riscurilor mai puțin mediatizate sau mai rare, efectele pot fi de asemenea profunde și cu un impact mare.

În afara serviciilor financiare, natura activităților unei companii, precum și mărimea sa sunt, probabil, determinanții cei mai importanți pentru cazul în care există un sistem de management al riscurilor. La unul din capetele spectrumului sofisticat sunt, probabil, modelele de risc ale companiilor multinaționale din domeniul energetic, deși sunt companii mari și în alte industrii care își dezvoltă modele mai avansate, în special în cazul celor listate, cu scopul de a demonstra controlul efectiv al anumitor zone, inclusiv controlul asupra riscului. Nu am verificat încă dacă așa stau lucrurile și în România.

Cele mai riguroase cerințe cu privire la publicarea informațiilor privind riscurile sunt aplicate entităților

cotate din Statele Unite ale Americii, impuse de Comisia de Valori Mobiliare. În practică însă, multe dintre raportările publicate impuse nu sunt relevante, fiind elaborate de o așa manieră încât să prezinte toate circumstanțele posibile și să evite astfel problemele legale. Dar există, totuși, o cantitate mare de informații, publicate în cadrul acestor raportări, referitoare la aprecierea riscurilor.

Recent, am analizat două cunoscute companii: Nokia, o companie finlandeză, respectiv Philips, o companie olandeză. Nokia prezintă un raport de două pagini – rapoarte caracteristice Statelor Unite – cuprinzând riscurile pe care le întâmpină, acoperind absolut toate aspectele. Cea de-a doua, compania Philips, al cărei raport anual numără patru pagini, prezintă o mare parte a aspectelor legate de risc, incluzând, spre exemplu, factorii de piață ai Chinei, factorii competitivi, alianțele strategice, tehnologie ș.a.m.d. Este interesant că, inclusiv în ceea ce privește riscurile, rapoartele companiilor devin tot mai cuprinzătoare, comparativ cu cele anterioare. În Marea Britanie, în materie de control al riscurilor, companiile listate la bursă au obligația de a explica abaterile de la cerințele impuse acestora printr-un cod. Mai semnificativ, o analiza operațională și financiară - actualmente considerată drept cea mai bună practică, dar în perspectivă, o cerință ce va fi aplicată companiilor listate - va releva o descriere a principalelor riscuri și a incertitudinilor cu care se înfruntă compania. Și, după cum vă puteți imagina, acesta este un potențial de informație extrem de importantă pentru oricine este interesat de o companie. Multe dintre aceste comentarii ale mele se bazează pe informații disponibile cu privire la companiile mari. În contrast, există foarte puține informații referitoare la managementul riscurilor din întreprinderile mici și mijlocii, deși există dovezi circumstanțiale vizibile cu privire la eșecurile de a controla riscurile: multe dintre aceste companii au dispărut.

Acele întreprinderi mici și mijlocii care reușesc să supraviețuiască au avantajul că sunt conștiente de riscuri, de vreme ce ar fi foarte greu să-și continue existența ca întreprindere mică sau mijlocie pentru o perioadă lungă de timp fără o asemenea conștientizare.

Probabil, companiile mici și mijlocii își formalizează mai mult managementul riscurilor numai pe domenii cum ar fi: verificarea solvabilității creditelor noilor

1 Se face aluzie la cazurile larg mediatizate ale eșecurilor de pe piața financiară nord-americană.

clienți sau asigurarea că reglementările referitoare la siguranță și sănătate sunt respectate, Altminteri, managementul riscurilor este perceput mai curând drept o formă de pierdere, în special din cauza faptului că întreprinderile mici și mijlocii se consideră invulnerabile.”

De ce managementul riscurilor nu este inclus pe agenda de management a multor companii mici sau mari?

„De ce managementul riscurilor nu este inclus pe agenda de management a multor companii mici sau mari?” – se întreabă, retoric profesorul Likierman. După opinia sa, următoarele motive ar putea explica acest fenomen: în primul rând, managementul riscurilor s-a dezvoltat relativ recent, deci se poate ca managerii să nu aibă cunoștință de el. Un alt motiv poate fi acela că organizațiile nu stimulează managerii să ia în considerare, în mod sistematic, riscurile. Un al treilea motiv l-ar putea constitui faptul că este prea complex pentru o generație mai veche de manageri să înțeleagă riscul.

„Este interesant că, în examenele care se dau în profesia mea - privind în urmă și vizualizând foile mele de examene la contabilitate - cuvântul risc, din câte îmi aduc eu aminte, nu a apărut nici măcar o singură dată. Acest lucru este extraordinar pentru timpul prezent, dacă te gândești. Și mă tem că mulți dintre contemporanii mei au trecut prin aceeași experiență.

Cei din afara serviciilor financiare pot considera că managementul riscurilor nu are nici o legătură cu ei, că acesta se referă mai curând la instrumentele financiare complexe și nu le poate oferi nimic util. Prin urmare, ei nu pot înțelege avantajele managementului riscurilor. Un alt motiv rezidă probabil în faptul că tehnicile de care dispunem, atât de ordin calitativ, cât și cantitativ, sunt ignorate din cauza valorii lor dubioase. Spre exemplu, majoritatea oamenilor consideră că propria lor experiență este suficientă pentru a controla riscurile. Se mai poate ca managementul riscurilor să existe, dar să nu fie recunoscut oficial. Altfel spus, riscurile sunt controlate, dar sistemul să nu fie denumit management al riscurilor.

Chiar dacă și această ultimă ipoteză este adevărată, toate motivele sunt îngrijorătoare, pentru că unul din

elementele esențiale ale managementului riscurilor constă în conștientizarea și comunicarea cu privire la echilibrarea riscurilor. Chiar și aceia care simt că se pot descurca mai bine decât apelând la modele complexe trebuie să dovedească o deschidere în ceea ce privește avantajele de care ar putea beneficia dacă ar considera o abordare mai sistematică a managementului riscurilor.

Cei din companiile mai mari nu prea au de ales. Condițiile formale pentru companiile listate la bursa de valori, cumulate cu presiunile făcute de comitetele de audit și non-executivii din unele țări, propulsează detalierea agendei cu privire la managementul riscurilor în interiorul organizației. În plus, profesionalizarea² managementului riscurilor reprezintă, la rândul său, o presiune în această direcție.

În crearea legăturilor între performanță și risc, este important să ținem minte că, în timp ce presiunile și tehnicile fac parte din lumea universală a afacerilor, abordarea presiunilor și aplicarea tehnicilor variază mult de la o cultură de afaceri la alta.

Ca să menționez doar un exemplu, consecințele extreme ale asumării riscurilor pentru a obține performanța – de exemplu, averea obținută prin falimentarea unei companii – sunt mai bine tolerate în Statele Unite decât în multe țări europene.

Altfel spus, americanii, după câte am descoperit eu, acceptă mult mai ușor falimentul sau eșecul decât britanicii pentru care, un astfel de eveniment, este o veste extrem de rea. Elementul de diferențiere în acest caz este dat tot de către managementul riscurilor. Cu alte cuvinte, apetitul pentru risc este mai slab în țările unde dizgrația socială asociată eșecului este privită ca o sancțiune severă. Renumele este cu siguranță mult mai important pentru culturile colective, cum ar fi în Japonia sau în Coreea, în comparație cu cele care sunt mai individualiste, cum ar fi Australia sau Statele Unite ale Americii. Nu am reușit încă să categorisesc România.

Abordările variază, de asemenea, și între tipurile de industrii. Este de așteptat să existe percepții diferite față de contabilitate. Organizațiile diferă între ele: de la cele care sunt dispuse să-și asume un risc la un nivel foarte înalt, la cele care au dezvoltat o adevărată fobie cu privire la risc.”

² În acest context, se face referință la dezvoltarea unei profesii distincte în domeniul managementului riscurilor.

Compararea performanțelor este mult prea adesea făcută ca și când toate organizațiile și-ar asuma un număr egal de riscuri, ceea ce este în mod evident absurd

În continuare, conferențiarul abordează trei perspective legate de risc și performanță. „În primul rând, aș dori să vorbim despre risc prin prisma evaluării performanței generale a companiei, apoi voi demonstra rolul intern al managementului riscurilor în îmbunătățirea performanței. În final, aș vrea să vă vorbesc despre legăturile dintre risc și recompensele acordate persoanelor angajate ale companiei. În toate aceste cazuri, definesc riscul ca fiind un rezultat neintenționat sau neașteptat al unei decizii sau al unei acțiuni întreprinse. Sau, de o manieră mai succintă, riscul este orice deviație de la așteptările pe care le avem. Problema legată de managementul riscurilor este că nu există o singură definiție în acest sens.

În primul rând, permiteți-mi, să abordez riscul în evaluarea performanței generale a unei companii, despre care am expus deja câteva idei importante. Unul dintre punctele slabe ale măsurării tradiționale a performanțelor companiei care se calculează pe baza profitului, precum rentabilitatea investițiilor sau rentabilitatea activelor companiei sau fluxul de lichidități generate de un anumit nivel al profitului, este faptul că toate acestea nu iau în considerare riscul. Compararea performanțelor este mult prea adesea făcută ca și când toate organizațiile și-ar asuma un număr egal de riscuri, ceea ce este în mod evident absurd. Bagdad este un loc în care este foarte riscant să faci afaceri. Bengal este un loc mult mai puțin riscant. Titlurile „Junk”³ sunt mult mai riscante decât titlurile guvernamentale americane. S-ar putea crede că aceste comparații în interiorul aceleiași industrii ar putea fi făcute fără referire la risc. Spre exemplu, atunci când cineva face o comparație între companiile din sectorul petrolier prin prisma rentabilității capitalului angajat de către acestea sau între companiile farmaceutice prin prisma ratei de creștere a profitului acestora, pleacă de la prezumția implicită că toate companiile care fac parte din aceeași industrie comportă riscuri asemănătoare. În practică însă, rareori

există asemănări de vreme ce, în multe industrii, afacerile sunt foarte diferite între companiile mari și, chiar și atunci când industriile nu sunt diversificate pe tipuri de afaceri, există un grad de expunere mai mare sau mai mic la anumite riscuri. Un exemplu ilustrativ ar fi: riscurile asociate sursei de aprovizionare în cazul afacerilor cu petrol sau riscurile asociate cercetărilor medicale, în cadrul industriei farmaceutice. Dacă am compara rentabilitatea sau fluxul de lichidități al companiilor din industrii diferite sau din stadii diferite de dezvoltare am obține o valoare îndoielnică în ceea ce înseamnă performanțele companiilor, în afara cazului în care ar fi luate în considerare riscurile caracteristice acestor industrii. Pentru a-și compensa riscurile, o companie care se înființează trebuie să se descurce mult mai bine decât un jucător deja existent pe piață, în timp ce o companie care achiziționează tehnologii noi trebuie să-și asigure o rentabilitate mai mare decât, spre exemplu, utilitățile de apă⁴.

Eu sunt președintele unui mic incubator de tehnologie din California. Aceasta este o activitate cu un nivel incredibil de riscant. Sunt, de asemenea, director neexecutiv⁵ al Barklays care desfășura, până de curând, o activitate cu grad scăzut de risc, dar, după cum vedeți, rentabilitatea sa, mai ales în condițiile investițiilor necesare în tehnologie, trebuie să fie cu mult, mult mai mare, tocmai pentru că riscul este atât de mare.

Utilizarea unui model economic al profitului care compară profiturile cu costul capitalului ar permite ca riscul să fie reflectat în costul capitalului utilizat

O modalitate de a lua în calcul riscul constă în încorporarea lui în modelele de măsurare adecvată a performanței, spre exemplu, prin calcularea rentabilității capitalului investit ajustate la risc.

Utilizarea unui model economic al profitului care compară profiturile cu costul capitalului ar permite ca riscul să fie reflectat în costul capitalului utilizat. Într-un asemenea model, profiturile contabile sunt ajustate pentru a determina rentabilitatea financiară.

3 Se face referire la titlurile cotate BB sau chiar la un nivel inferior datorită riscului de eșec foarte ridicat. Acestea sunt achiziționate de obicei în scopuri speculative. Titlurile Junk sunt remunerate în mod frecvent cu o dobândă cu trei-patru puncte procentuale mai mare decât dobânda practică la titlurile guvernamentale.

4 Se face referire la companiile publice profilate pe furnizarea, distribuția apei etc.

5 Este membru neexecutiv al consiliului, respectiv membru al Comitetului de Audit și a Comitetului pentru Riscuri ale grupului Barklays.

Acestea asigură semnalele necesare pentru adoptarea deciziilor și măsurarea rentabilității pe termen lung. Apoi, aceste profituri pot fi comparate cu costul mediu ponderat al capitalului investit, factorul de risc fiind încorporat în costul capitalului. Am sentimentul că este absolut necesar ca toate companiile să analizeze profiturile în corelație cu costul mediu ponderat al capitalului investit care trebuia să genereze acea rentabilitate, deoarece ponderile atribuite riscului sunt extrem de importante în evaluarea valorii profitului pe care ele îl câștigă.

Există multe modele economice de profit, inclusiv EVA⁶, CVA⁷, rentabilitatea investițiilor prin prisma lichidităților generate etc. Acestea sunt lansate pe piață de către consultanți, fiecare adoptând o abordare diferită în ceea ce privește ajustările profiturilor, pentru a obține o rentabilitate cât mai apropiată de lichidități și mai puțin afectată de tratamentele contabile. Rezultatele oricărei metode alese servesc apoi în procesul de luare a deciziilor în interiorul organizației.

Rezultatul trebuie să dovedească clar care este metodologia de măsurare folosită și trebuie însoțit de anumite comentarii referitoare la ipotezele luate în considerare și valorile avansate.

Pentru investitorii în companiile listate la bursă, riscul poate fi luat în considerare comparând rentabilitatea globală a acționarilor, aceasta fiind compusă din creșterea capitalului și dividende, cu rata rentabilității ajustate la risc (folosind indicele Beta⁸) care indică, pe baza performanțelor anterioare, elasticitatea rentabilității companiei la rentabilitatea portofoliului pieței. Calculul presupune însumarea valorii atribuite rentabilității titlurilor guvernamentale (al căror riscuri sunt aproape nule) cu primele de risc asociate capitalului (cel de-al doilea termen este obținut prin multiplicarea primelor cu indicele Beta, determinat la nivelul companiei).

SR (n.n., sharpe ratio), cu care unii dintre dvs. sunteți mai familiarizați, permite comparația dintre rentabilitate și volatilitatea acesteia și este frecvent utilizat pentru evaluarea performanței portofoliilor financia-

re, deși aplicarea SR poate fi extinsă. Nu văd de ce, spre exemplu, modelul SR să nu fie utilizat în cazul companiilor industriale, pentru că eu sunt de părere că volatilitatea este, de asemenea, un element cheie care se asociază riscului.

Aceste măsurători pun la dispoziția investitorilor mijloacele de a alcătui portofolii pentru entitățile cotate la bursă pe baza unui echilibru dorit al riscurilor, respectiv pe baza unor calcule matematice. Pentru entitățile cotate la bursă, informațiile de pe piața mobilă pot fi, de asemenea, folosite de investitorii în evaluarea riscurilor, cu toate că există o serie de mulți alți factori care influențează prețul acțiunilor, ceea ce înseamnă că astfel de informații pot reprezenta doar indicii. Spre exemplu, dacă rentabilitatea dividendelor este cu mult peste media pieței, acest fapt poate indica un risc: fie că prețul acțiunilor companiei este vulnerabil, fie că dividendele sunt supuse riscului.

O altă posibilitate este aceea de a folosi rezultatul pe acțiune estimat (PER), indicator care dacă este fie foarte scăzut, fie foarte mare, în comparație cu sectorul, reflectă implicit o evaluare a corelației dintre risc și recompensă. Spre exemplu, navigând pe Bay Doo, care este echivalentul chinezesc al Google-ului, am descoperit că, la un moment dat, acesta avea un PER de 2000. O astfel de valoare înseamnă că dacă cineva care a cumpărat acțiuni, implicit a cumpărat un câștig echivalent al unui angajament pe 2000 de ani, acest fapt indicând clar că cineva preconiza că prețul acțiunilor va crește.

Un al treilea semnal posibil vizează recomandările analiștilor de a vinde, a păstra sau cumpăra acțiunile unei companii, dar știm că opiniile analiștilor nu sunt perfecte. Cu toate astea, totuși mi se pare că aceste recomandări reprezintă indicii interesante. Modelele de măsurare pe care le-am descris sunt, de asemenea, doar indicii deoarece acestea sunt influențate de mulți alți factori. Deci, presupunând că nu intervine nici un factor perturbator, dacă o companie este foarte bine cotată de analiști, atât din punctul de vedere al recomandărilor, cât și al rezultatelor pe acțiune, ea transmite implicit indicii clare cu privire la încrederea

6 Economic Value Added - Permite măsurarea performanțelor financiare ale unei companii prin deducerea costului capitalului din profiturile sale economice.

7 Cash Value Added - Permite dimensionarea performanțelor unei companii prin prisma lichidităților generate din activitățile desfășurate. Se calculează, pe baza tabloului fluxurilor de trezorerie, prin deducerea cererii de lichidități din valoarea lichidităților generate de activitatea de exploatare

8 Indicele Beta, utilizat în contextul modelului Capital Asset Pricing Model (CAPM), măsoară fluctuația rentabilității activelor dată de o anumită variație a portofoliului pieței.

investitorilor și capacitatea sa de a face față riscurilor în comparație cu celelalte companii. Evident, se poate ca aceste performanțe să depindă și la alți factori pe termen scurt.

Aș putea să detaliez mai mult, dar, deși am fost tentat să discutăm despre importanța agențiilor de rating și factorii de risc, nu voi aduce în discuție această problemă până când agențiile de rating nu-și vor expune ele însele poziția în această problemă.

Evaluarea riscului ar trebui să facă parte din orice evaluare a performanțelor companiei

Varietatea tehnicilor etalate în această secțiune sugerează că evaluarea riscului ar trebui să facă parte din orice evaluare a performanțelor companiei. Limitele tehnicilor descrise indică faptul că ele impun necesitatea de a fi utilizate cu atenție, nicidecum că ar trebui ignorate.

Permiteți-mi să mut planul discuției către cea de-a doua zonă de interes, aceea a utilizării managementului riscurilor în interiorul unei companii. Care sunt domeniile în care managementul riscurilor este relevant pentru performanță? În opinia mea, acesta ar trebui să includă identificarea punctelor vulnerabile și a oportunităților în strategie și bugetare, inclusiv în bugetarea investițiilor, prin prisma apetitului pentru risc, incluzând simularea Monte Carlo pentru a crea un profil al riscului.

Pe vremea când predam cursuri despre buget la London Business School, sugeram că orice buget ar trebui să includă o evaluare a riscului. Dar, din experiența mea, știu că foarte puține bugete includ o asemenea evaluare.

Un alt punct de menționat îl constituie evaluarea posibilităților depășirii costurilor și termenelor în managementul proiectelor, recurgând astfel, din nou, la apetitul pentru risc, folosind tehnicile de analiză, probabilitățile și indicele Beta, ca și alte metode mai subiective. Știu că aici în România sunt în derulare un număr mare de proiecte importante. De aceea, cred că riscul ar trebui, în mod obligatoriu, să fie luat în considerare în managementului proiectelor.

Încorporarea riscului în stabilirea obiectivelor și în măsurarea performanțelor, spre exemplu, încorporarea indicatorilor cheie ai riscului în cadrul BSC⁹, reprezintă, de asemenea, chestiuni pe care le vom aborda.

Un alt aspect pe care-l vom discuta vizează maniera de a face față riscului operațional la toate nivelele printr-o practică managerială de calitate, precum și prin utilizarea unor tehnici speciale, cum ar fi folosirea opțiunilor reale pentru a ajusta deciziile operaționale menite să rezolve incertitudinile. Menționez din nou că riscul operațional este dificil de identificat pentru că totul reprezintă un potențial risc. Spre exemplu, chiar și când mergi pe stradă în New York te expui unui risc.

Variind factorul de risc din structura costului mediu ponderat al capitalului în funcție de particularitățile proiectelor, mai curând decât utilizarea unui cost mediu ponderat al capitalului identic aplicabil tuturor proiectelor, reprezintă un element esențial.

De asemenea, este esențială identificarea atât a probabilității riscurilor (se va produce un risc?), cât și a impactului riscurilor (efectul generat asupra continuității operațiunilor dacă riscul se produce). Deși unii dintre dvs. sunt familiarizați cu conceptul „Hitch-Hot”, probabil că sunt și persoane care nu-l cunosc, motiv pentru care îl voi explica. Principial, potrivit acestui concept, segmentele de activitate în care, atât probabilitatea, cât și consecința riscurilor ating valori maxime, sunt cele avute în vedere în planificarea, controlul și managementul global al organizației.

Capacitatea de a face față riscurilor este unul dintre elementele cruciale care diferențiază calitatea managementului. Managerii slabi sunt slabi pentru că permit companiilor lor să accepte riscuri fără a fi conștienți că fac asta. În acest sens, aptitudinile includ o abordare sistematică, o mai bună comunicare și dorința de a revizui apetitul pentru risc în lumina circumstanțelor schimbătoare.

Subliniez din nou că, în opinia mea, organizațiile își asumă riscurile fără a fi conștiente că-și asumă vreun risc din simplul motiv că nu au realizat o analiză a acestora.

După cum am menționat deja, managementul riscurilor este perceput în accepțiunea sa tradițională,

⁹ Balanced Scorecard (BSC) este un instrument de implementare și monitorizare a strategiei organizaționale prin utilizarea unei combinații de indicatori financiari și non-financiari. BSC asigură cadrul necesar pentru transpunerea strategiei într-un set coerent de indicatori de performanță.

avându-și originea în sectorul financiar și doar câteva companii mari sunt supuse riscurilor. Riscul este de obicei asociat instrumentelor financiare și, într-adevăr, creșterea spectaculoasă înregistrată de unele bănci de investiții a avut la bază dezvoltarea unor instrumente financiare mai sofisticate ca niciodată, pentru a face față riscului, dar care, totuși, nu au avut un succes întotdeauna. De vreme ce operațiunile acestora reprezintă esențialmente managementul riscurilor asociale portofoliilor de depozite și credite, este evidentă legătura strânsă dintre performanțele companiilor din sectorul financiar și succesul managementului riscului. Chiar și înainte de a fi reînstituite prin reglementări externe impuse, în mod special de către Comitetul de Supraveghere Bancară de la Basel, existau tehnici suficient de dezvoltate, cum ar fi utilizarea valorii riscului determinată de alte tipuri de companii.

Prin contrast, tehnicile de management al riscurilor utilizate în alte sectoare, cum ar fi în sectoarele non-financiare, sunt cu mult mai puțin dezvoltate. În orice caz, managerii pot susține că au luat în calcul riscurile, dar încrederea lor în capacitățile proprii poate fi eronată atâta vreme cât ei se rezumă doar la a recunoaște riscurile cel mai ușor de identificat și cuantificat, ceea ce va conduce inevitabil la adoptarea unor decizii distorsionate. Să comparăm, spre exemplu, succesul constant al companiei americane General Electric în managementul riscurilor printr-o creștere profitabilă în ultima parte a secolului XX, cu echivalentul britanic al acesteia, compania General Electric - Marconi, în aceeași perioadă. În primul rând, timp de 20 ani, compania britanică a fost slăbită de eșecul constant de a-și asuma riscuri, după care a ajuns în pragul colapsului prin asumarea excesivă a unor riscuri financiare și strategice în ultimii ani. Deci, implicațiile ilustrate în acest exemplu constau tocmai atât în riscul de a nu face nimic, cât și în riscul de a face ceva.

Riscurile afectează toate aspectele operațiunilor unei companii. Companiile sunt conștiente de implicațiile prețului de plătit pentru a-și putea atrage finanțarea. Dar le afectează și reputația. Sunt credibile? Au capacitatea să vândă? Își vor continua existența pe piață dacă se întâmplă ceva rău cu un anume produs? Cu achizițiile? Le vor putea plăti? Vor putea să-și remunereze sau să angajeze personalul? Cât de sigur este locul de muncă?

Aptitudinile consiliului de administrație în ceea ce privește identificarea și selecția riscurilor pe care este dispus să le accepte – apetitul pentru risc – precum și maniera a gestiona acest apetit pentru risc sunt fundamentale pentru strategia companiei. Să te descurci cu o asemenea problemă înseamnă să fii pus să alegi între: eliminarea, tolerarea, minimizarea, diversificarea, hedging-ul, asigurarea sau transferul riscurilor.

După cum se poate observa, lista de mai sus oferă o gamă suficient de largă de posibilități pentru a face față riscurilor. Multe dintre ele, cum ar fi asigurarea, sunt foarte cunoscute și utilizate de foarte multă vreme. Unul dintre colegii mei de la London Business School, John Kay, a demonstrat că „*Negustorul din Veneția*” ar fi fost o piesă de teatru cu un subiect total diferit dacă, pe vremea aceea, ar fi existat asigurări de transport maritim, de care să fi beneficiat Antonio din Veneția, în secolul al XVI lea.

Alte variante, cum ar fi hedging-ul, au devenit cunoscute în vremuri în care au apărut tranzacțiile tip „swing”¹⁰ pe valute sau pe prețurile materiilor prime, specifice inclusiv momentului actual.

Alte modalități, precum cea referitoare la transferul riscului, sunt mai puțin cunoscute, pentru că ele apar în corelație cu produse complexe, cum ar fi în derivatele riscurilor de creditare. Zonele cărora a trebuit să le facem față acopereau domenii de la managementul expunerii valutare până la utilizarea ratelor de discount ajustate la riscuri aferente investițiilor. Am inclus aici managementul contractelor pe termen lung care puteau expune firma în fața unor pierderi semnificative, fie că este vorba de un furnizor sau un client de-al său. Opțiunea de a se implica într-un fond de pensii comporta de asemenea un risc pentru companie de a suporta deficitul. O ilustrare a faptului cât de variată poate fi gama domeniilor care trebuie acoperite și activitățile care trebuie întreprinse pentru a le acoperi este dată prin următorul exemplu. Este vorba de o companie imobiliară în Marea Britanie; știu că piața imobiliară reprezintă actualmente un subiect „fierbinte” în România. Această companie a identificat 12 tipuri de risc, precum și modalitățile de a le face față. Soluțiile pentru atenuare pe care le-a identificat includ, spre exemplu, cercetarea internă și externă pentru riscurile de piață, stabilirea unui set de indicatori cheie de performanță

10 Tranzacțiile swing pe valute, spre exemplu, au ca scop obținerea unui avantaj din fluctuațiile pe termen scurt identificate în cadrul tendințelor majore. Aceste fluctuații pot dura de la câteva zile, până la maximum o săptămână.

pentru riscul asociat gestionării activelor, participarea în organizațiile sectoriale pentru riscul asociat reglementărilor, monitorizarea și aplicarea efectivă a limitelor de finanțare pentru riscul cu privire la dezvoltare, o politică a resurselor umane activă pentru riscul cu privire la resursele umane, planuri contingente pentru riscurile cu privire la domeniul IT și programe privind managementul relațiilor pentru relațiile cu toți deținătorii de interese.

În procesul de identificare a riscului care trebuie gestionat, clasificarea convențională cuprinde riscuri strategice, riscuri financiare și riscuri operaționale. Acesta este un punct de plecare folositor, dar ar fi mai înțelept să nu se pună un accent excesiv pe clasificarea riscurilor. Spre exemplu, o seamă de circumstanțe diferențiază riscul legal, care ar putea fi un risc operațional sau ar putea fi un risc financiar. De asemenea, multe tipuri de risc sunt corelate între ele. Spre exemplu, să luăm în considerare riscul operațional asociat combustibililor. Dar, având în vedere faptul că, actualmente, combustibilul carburanții au devenit o problemă de supraviețuire pentru unele companii aeriene low-cost, riscul devine unul strategic. Cheia succesului în managementul riscului, mai ales pentru întreprinderile mici și mijlocii, constă în înglobarea acestuia în toate activitățile de zi cu zi și la nivelul tuturor structurilor de conducere. Spre exemplu, obiectivele generale ale companiei trebuie stabilite ca parte a strategiei corporative și în bugetul anual, după cum am mai menționat, pentru a reflecta apetitul pentru risc. În acest sens, voi lua exemplul Băncii Angliei. Am fost președintele comitetului pentru risc al Băncii Angliei, comitet alcătuit cu scopul de a elabora un cadru general al riscurilor. Atunci am decis că, după doi ani, în care vom fi avut cadrul general al riscurilor, să dizolvăm comitetul pentru risc și să integrăm operațiunile sale în activitățile comitetului de audit, întocmai pentru că nu vroiam să separăm riscul de operațiunile obișnuite ale băncii. Am simțit că era extrem de important ca riscul să facă parte din activitatea cotidiană a tuturor celor care muncesc la Banca Angliei.

După cum, am menționat deja, una dintre modalitățile în care o companie se expune riscului prin luarea deciziilor constă în calculul profitului economic. Prin încorporarea costului capitalului ajustat la risc, tehnici precum valoarea economică asigură o legătură cu

valoarea pentru acționari, precum și fundamentul efectiv al alegerii între alternative. Prin urmare, sugerez că organizația însăși ar trebui să decidă asupra „apetitului” său pentru risc și apoi să-l asimileze, prin calculele aferente profiturilor economice, în procesele decizionale din interiorul organizației. Cu toate acestea, spre surprinderea mea, utilizarea acestor tehnici rămâne foarte limitată și multe companii preferă să se bazeze întru totul pe metode informale. Nu spun că îmbunătățirea necesită mai multe cifre. Evaluarea riscului trebuie să constea într-o combinație între cifre și comentarii. Există, într-adevăr, un pericol: puțini se vor baza pe un singur indicator – cum ar fi VaR¹¹ – la fel cum se bazează pe profit sau pe fluxul de lichidități. Prin urmare, procesul decizional va fi distorsionat și organizația va fi supusă riscului.

Cât de bine poate judeca o organizație capacitatea ei de a face față riscurilor?

„Cât de bine poate judeca o organizație capacitatea ei de a face față riscurilor?” ... Un punct de plecare l-ar constitui asigurarea că procesele de management al riscurilor, cum ar fi raportarea riscurilor, conștientizarea riscurilor etc. sunt aplicate. Dar elementul cheie de măsurare al succesului constă în rezultatele acestor procese, ceea ce nu înseamnă doar considerarea frecvenței și a severității pierderilor. Trebuie de asemenea, luate în calcul și oportunitățile pierdute. Prin urmare, o evaluare echilibrată presupune analiza atât a ceea ce este a funcționat greșit, cât și a ceea ce a funcționat bine, pentru a se constata dacă se profită de oportunitățile ivite, respectiv dacă frecvența și severitatea oricăror pierderi sau probleme corespund apetitului pentru risc al organizației. Dacă frecvența și impactul oportunităților de care s-a profitat și a pierderilor suferite sunt mult mai mari sau mult mai mici decât nivelul lor planificat, se obțin unele dovezi ale faptului că riscul nu a fost bine gestionat. Realist vorbind, aceasta ar fi o problemă care ține mai mult de calitate, decât de evaluarea cantitativă. În procesul de evaluare a succesului managementului riscurilor, următorii factori trebuie luați în considerare: cultura riscului, succesul companiei de a comunica apetitul pentru risc și de a-l corela cu mecanismele de stimulare, precum și asigurarea că apetitul pentru risc este bine înțeles și utilizat. Existența tehnicilor reprezintă

11 Value at Risk – indică pierderea maximă determinată pentru o probabilitate dată de un anumit nivel de încredere, pe un orizont de timp prestabilit

o condiție necesară pentru a demonstra că riscurile sunt gestionate, dar nu și suficientă, de vreme ce succesul managementului riscurilor depinde de maniera de utilizare a acestor tehnici.

Cel de-al treilea punct, pe care îl voi prezenta pe scurt, constă în corelația dintre risc și recompensa individuală. Acest principiu se aplică atât companiilor, cât și persoanelor care lucrează în cadrul companiilor. Pentru companii, elementul de risc poate fi explicat prin recursul la teoria agenției, care descrie relațiile dintre principal și agent. Acționarii – în calitate de principal – își asumă riscurile prin apelul la angajați – în calitate de agenți. Recompensele prevăzute în contractele de muncă au scopul de a alinia interesele diferite, inclusiv apetitul diferit pentru risc al acționarului, respectiv al angajatului. Pentru indivizi, recompensa are rolul de a-i încuraja să aibă performanțe mai bune în interesul acționarilor și, totodată, le supune veniturile viitoare unor riscuri. Presupunând că indivizii au o aversiune față de risc, angajații ar trebui compensați cu o primă de risc, din cauza incertitudinilor asociate veniturilor lor viitoare. Nu știu dacă se întâmplă și în România, dar cu siguranță în Marea Britanie, virtual, toate posturile de muncă au un element de performanță atașat. Este fascinant, în opinia mea, faptul că foarte puțini oameni înțeleg că angajații își supun propriul venit riscului și că există implicații ale acestui fapt.

Riscul individului este exacerbă dacă există contracte ineficiente care nu echilibrează costurile asumării riscului cu recompensele prevăzute.

Riscul individului este exacerbă dacă există contracte ineficiente care nu echilibrează costurile asumării riscului cu recompensele prevăzute. Elementul de performanță prevăzut în contracte ar putea fi, de asemenea, afectat de dificultățile de a defini performanțele și disparitatea informațiilor despre acestea, dând naștere a două fenomene foarte discutate de economiști: selecția adversă și hazardul moral.

Multe scheme de angajare caută să alinieze riscurile asociate recompenselor pentru angajați și acționari, dintre care, emisiunea de opțiuni pe acțiuni disponibile executivului superior este cea mai cunoscută. Legătura dintre risc și recompensă este foarte diferită pentru cele două grupuri. Acționarii sunt supuși unui

risc mult mai mic, dat fiind faptul că ei își pot diversifica portofoliile prin vânzarea acțiunilor lor. Angajații, pe de altă parte, au tendința să fie mult mai puțin toleranți față de risc și, neavând posibilitatea de a-și diversifica propriul lor risc de angajare de o manieră similară cu cea a acționarilor, sunt vulnerabili la eșecul proiectelor personale. Întreruperea contractului de muncă este, de departe, mult mai riscantă comparativ cu situația în care acționarul și-ar vinde acțiunile.

Cea mai multă atenție a publicului cu privire la această problemă s-a concentrat asupra recompenselor acordate directorilor executivi din cadrul companiilor mari cotate la bursa de valori.

Nu știu dacă acest lucru se întâmplă în România, dar sunt foarte sigur că se întâmplă în majoritatea țărilor pe care le cunosc. Sumele mari de bani care au fost oferite angajaților, mai ales atunci când profiturile au scăzut, au constituit motivul unor acuze precum că acele plăți ar fi fost făcute pentru eșecul companiilor respective. În astfel de cazuri, este evident că riscul și recompensa pentru directorii executivi nu au fost corelate într-un mod just. Gestiunea relației risc-recompensă și asigurarea transparenței privind stimulent-performanță reprezintă esența rolului comitetului de remunerare. Acest comitet trebuie să acționeze astfel încât să rezolve astfel de situații prin stabilirea unor scheme de recompensare. În termeni economici, aceasta presupune stabilirea unui contract eficient prin echilibrarea riscurilor cu recompensele. Există totuși o mulțime de capcane pentru comitetele de remunerare. Una dintre ele constă în eșecul de a identifica condițiile de risc, ceea ce creează o problemă mare. Spre exemplu, așa cum s-a întâmplat la finele anilor 90, sau chiar mai de curând, câștigurile uriașe asociate prețurilor acțiunilor au condus la efectuarea unor plăți mari către directorii executivi, pe când evoluția prețului acțiunilor pare să fi fost generată doar de o circumstanță de exuberanță a pieței. Printre cauzele acestor evoluții au fost identificate: stabilirea unor obiective prea ușor de atins, stabilirea unor recompense prea mari, respectiv corelația cu performanța a fost prea slabă. Aceste chestiuni, oarecum vechi, au revenit în actualitate odată cu accentul tot mai mare pus în ultimii 15 ani pe practicile de guvernanță corporativă, care au lărgit aria de raportare a companiilor și, prin urmare, au creat un risc de afectare a reputației. În timp ce problema reputației este mai puțin semnificativă pentru companiile care nu sunt cotate, corelarea recompenselor individuale cu performanțele în cadrul acestor companii nu este

mai puțin controversată din punct de vedere intern. Angajarea consultantilor pe probleme de remunerare este considerată nu numai o soluție de a îmbunătăți schemele de recompense, dar și o posibilitate de a limita riscurile externe asociate reputației și nemulțumirile interne prin alinierea la practicile din celelalte companii. Alte aspecte, cum ar fi stabilirea obiectivelor și aplicarea lor la toate nivelele, precum și capacitatea de a echilibra riscurile și recompensele într-o manieră percepută a fi corectă reprezintă fundamentul oricărei scheme bune de recompensare. În timp, acestea devin tot mai sofisticate ca reacție la presiune. Totodată, îndoielile persistente și larg răspândite cu privire la asemenea scheme și ipotezele care stau la baza formulării lor dovedesc că este un domeniu dificil de gestionat de către departamentele de resurse umane ale companiilor.

Câteva concluzii

În fine, permiteți-mi să fac o încheiere! În cartea *Ce este managementul?*, autorul susține că fără inovație și fără asumarea riscului nu ar exista progres economic. Disciplina managementului ajută la creșterea probabilității ca inovațiile din domeniul afacerilor riscante

să dea rezultate. Este practic imposibil să separi managementul de risc sau să afirmi că riscul nu ar trebui luat în calcul în evaluarea performanței și în procesul de luare a deciziilor. Pe parcursul expunerii mele, am abordat relația risc - performanță din trei perspective. Prima, a evidențiat necesitatea de a include elementul de risc în toate raportările comparative ale unei companii: dacă este posibil, să fie luat în considerare în formulele de calcul ale indicatorilor și, în toate cazurile, să fie prezentat într-o manieră descriptivă în cadrul comentariilor.

A doua perspectivă a subliniat nevoia de integrare a managementului riscurilor în afacere, inclusiv măsurarea performanței, care nu trebuie tratată ca o opțiune suplimentară. Managementul riscurilor nu înseamnă evitarea riscurilor, ci acceptarea faptului că nu toate riscurile pot fi cuantificate. Cea de-a treia perspectivă a adus în prim plan tratamentul riscurilor ca element esențial în recompensele acordate angajaților în funcție de performanță.

Unii investitori și mult mai mulți manageri sunt de părere că evaluarea sistematică a riscului este exagerată. Ei cred că experiența și instinctele îi vor ajuta să răzbată. Eu cred că o astfel de viziune este extrem de riscantă.

Noi apariții editoriale

Apreciații specialiști clujeni, prof.univ.dr. **Iacob Petru PÂNTEA** și prof.univ.dr. **Gheorghe BODEA**, oferă practicienilor o lucrare extrem de utilă.

În prefața cărții, autorii precizează:

„România aplică, încă de la 1 ianuarie 2006, reglementări contabile conforme cu Directivele Contabile Europene, aprobate prin OMFP nr.1752/17.11.2005, cărui a s-a adus, pe parcurs, mai multe modificări și clarificări.

Utilizatorii acestor reglementări au avut posibilitatea ca, pe măsura scurgerii timpului, să cunoască și să aplice corect conținutul lor.

Organele de specialitate abilitate au depus eforturi apreciabile pentru propagarea prin publicații, cursuri și instruirii cu teoreticienii și practicienii contabili, a conținutului și modului de aplicare a prevederilor la care ne referim.

Mai mulți slujitori ai contabilității au publicat, prin articole și cărți, materiale fragmentare și complexe, pentru înțelegerea și aplicarea acestor reglementări contabile în România.”

Autorii lucrării au oferit pieței, în martie 2006, o carte cu titlul **Contabilitatea financiară românească conformă cu Directivele europene**.

În anul 2007 au realizat o nouă ediție a acestei lucrări (a II-a), revizuită și actualizată.

„În anul 2008, oferim ediția a III-a actualizată față de primele materiale, cu noutățile de ordin contabil și fiscal apărute până la 10 martie 2008.”

Auditul și planul de audit, abordate pe baza riscului afacerii

Brian PINE, examiner ACCA

Abstract

The Business Risk - Based Approach to an Audit and Audit Planning

This is the second article of the series on risk-based auditing and audit evidence.

In this second article, I explain the business risk-based approach in more detail, and explain the activities that are undertaken as part of audit planning when this approach is adopted. This article explains each of these planning activities in the context of an audit assignment where a business risk-based approach to the audit has been adopted. To help explain and illustrate the practical application of these activities, a modified version of a real scenario will be used.

Typically, determining an audit strategy and the planning of an audit are (more often than not) dynamic processes, and auditors should be aware that the audit procedures which form part of the initial strategy or plan may not be carried out, or, conversely, may be extended as a consequence of findings from initial tests.

I hope that, by careful study of this article, the auditors will gain a better understanding of the various aspects of audit planning when applied with a business risk-based approach to an audit, and will therefore be in a better position to apply these principles.

Key words: business risk-based approach, audit plan, overall audit strategy, non-current asset, liabilities

a auditului și am explicat operațiunile care se desfășoară ca parte a procesului de pregătire a auditului când este adoptată această abordare. În acest articol voi prezenta mai în detaliu abordarea bazată de riscul afacerii și, de asemenea, activitățile care sunt întreprinse ca parte a planificării auditului atunci când este adoptată această abordare.

Ca și în cazul oricărei alte abordări a auditului situațiilor financiare, dacă un auditor care adoptă o abordare bazată pe risc dorește să asigure un audit eficient și eficace atunci acesta trebuie să se asigure că procesul de audit este bine planificat. Auditorul trebuie să fie conștient de afirmațiile „planificarea adecvată duce la performanță adecvată” și „planificarea slabă duce la performanță slabă”, care sunt pertinente în special când sunt aplicate unei misiuni de audit. Rămâne totuși întrebarea referitoare la ce semnifică „planificare adecvată” în ceea ce privește misiunea de audit.

ISA 300 *Planificarea auditului situațiilor financiare* stabilește standardele și oferă instrucțiuni referitoare asupra considerațiilor și activităților aplicabile în planificarea auditului

Cuvinte cheie:
abordare pe baza riscului
afacerii, plan de audit,
strategie generală de audit,
active necurente,
pasive

Introducere

În articolul cu titlul **Auditarea situațiilor financiare – o abordare bazată pe risc**, publicat în numărul 7/2008 al revistei *Audit Financiar*, am prezentat în detaliu aspecte referitoare la abordarea bazată pe risc

situațiilor financiare. ISA 300 stabilește în detaliu procesele de planificare pe care un auditor ar trebui să le deruleze. Pe scurt, activitățile de planificare ar trebui să cuprindă:

- stabilirea unei strategii generale de audit
- dezvoltarea a unui plan de audit cu scopul de a reduce riscul de audit la un nivel scăzut acceptabil
- actualizarea continuă a strategiei generale de audit și a planului auditului pe tot parcursul misiunii de audit
- îndrumarea și supravegherea echipei care desfășoară auditul și revizuirea activității acesteia
- documentarea strategiei generale a auditului și a planului de audit
- comunicarea cu cei care sunt responsabili cu guvernarea și cu managementul organizației care este auditată

Acest articol explică fiecare dintre aceste activități în contextul unei misiuni de audit în care a fost adoptată o abordare bazată pe riscul afacerii. Pentru a sprijini și ilustra aplicarea practică a acestor activități vom folosi scenariul de mai jos:

Finch Co este un client de audit al Tidua Co și gestionează opt hoteluri în locații diferite din țară. Următoarele informații fac referire la activitatea companiei pe parcursul anului încheiat la 31 martie 2008.

1. Ca urmare a demisiei directorului executiv și a directorului financiar, în aprilie 2007 au fost numiți doi noi directori. Noul director executiv are o experiență vastă în domeniul hotelier

și adoptă un stil de management agresiv și insistent, în timp ce noul director financiar este un contabil necalificat, cu experiență limitată în domeniul hotelier.

2. Directorii companiei, administrația centrală și departamentul financiar-contabil au birourile în sediul central al companiei și plata salariilor către toți angajații împreună cu plățile către toți furnizorii companiei sunt efectuate din această locație. Personalul financiar contabil din fiecare hotel depune încasările hotelului în contul companiei de la sucursala locală a băncii.
3. Sistemul contabil al companiei, care cuprinde registre contabile în care sunt complet integrate plățile și încasările, se bazează pe vânzările zilnice și informațiile contabile introduse la calculatoarele din fiecare hotel pentru a fi transferate către un computer central securizat din cadrul departamentului contabil de la sediul central. Noul director financiar a schimbat unele dintre controalele generale ale sistemului, inclusiv pe acelea legate de utilizarea calculatoarelor din cadrul hotelurilor companiei.
4. Compania operează o politică de plată cash sau prin card bancar pentru clienții non-corporativi, condiții pentru obținerea de credit fiind oferite doar clienților corporativi.
5. Pachetul salarial al fiecărui director al companiei prevede plata unui bonus bazat pe profiturile companiei. Similar, pachetul salarial al fiecărui direc-

tor general de hotel prevede plata unui bonus bazat pe profiturile hotelului în care aceștia își desfășoară activitatea.

6. Au fost angajați contractori independenți pentru a construi un hotel nou pe un teren care era deja în proprietatea companiei. Lucrările au început în aprilie 2007 și noul hotel a fost deschis publicului în ianuarie 2008.
7. Fiecare hotel oferă următoarele facilități: restaurant, sală de sport, săli de conferință și întâlniri. Compania deține tot terenul și clădirile hotelurilor. Pe parcursul anului s-au executat lucrări de extindere substanțiale la două hoteluri pentru a crea spațiu suplimentar pentru restaurant, în timp ce la un al treilea hotel a fost construită o piscină.
8. În conformitate cu politica companiei, la toate hotelurile se desfășoară programe continue de reparații, întreținere și înlocuire a mobilierului și echipamentelor.
9. În noiembrie 2007, un caz de toxi-infecție alimentară în unul dintre cele mai mari hoteluri din cadrul companiei a dus la internarea în spital a opt dintre clienții acestuia. Directorii de la Finch Co au primit consiliere juridică în această problemă și li s-a confirmat faptul că este probabil să fie plătite compensații financiare de către companie pentru a stinge acțiunile legale care au fost declanșate împotriva companiei în acest sens. În orice caz, este puțin probabil ca aceste acțiuni legale să se soluționeze înainte de decembrie 2008.

Stabilirea unei strategii generale de audit

Este important de notat că strategia generală pentru auditul situațiilor financiare ale Finch Co pentru anul care s-a încheiat la 31 martie 2008 stabilește extinderea, durata și direcția auditului și oferă sprijin pentru dezvoltarea unui plan mai detaliat de audit. Acceptând că o abordare bazată pe riscul afacerii urmează a fi adoptată pentru audit, problemele specifice care trebuie luate în calcul includ:

a. extinderea misiunii de audit, de exemplu:

- i. cerințele specifice de raportare financiară pentru industria hotelieră, incluzând posibilitatea unei raportări obligatorii către organisme care reglementează activitatea în acest domeniu;
- ii. numărul hotelurilor care urmează a fi vizitate de către echipa de audit;
- iii. probabila utilizare a probelor de audit obținute în audituri anterioare;
- iv. utilizarea tehnologiei informației de către Finch Co, disponibilitatea datelor (pentru a fi testate), probabilitatea utilizării tehnicilor de audit bazate pe calculator;
- v. disponibilitatea personalului relevant al Finch Co pentru a asista personalul Tidua Co în timpul investigațiilor de audit.

b. obiectivele de raportat, durata auditului și comunicațiile solite, ca, de exemplu:

- i. Programul în baza căruia Finch Co raportează membrilor săi detaliile referitoare

la auditarea situațiilor financiare;

- ii. solicitarea de a ține la curent managementul cu stadiul derulării auditului și organizarea de întâlniri pentru a discuta obiectivele și, de asemenea, pentru a discuta asupra naturii, dimensiunii și duratei revizuirii activității desfășurate
- iii. încurajarea comunicărilor și informărilor între membrii echipei de audit, incluzând în acestea detalii asupra naturii și duratei verificărilor activității desfășurate.
- iv. solicitarea sau probabilitatea de a comunica cu terți

c. direcția auditului

Auditorii financiari trebuie să ia în calcul că problemele analizate la aliniatul (a) și (b) sunt aspecte comune variilor abordări ale auditului pe care Tidua Co le-ar putea adopta pentru auditarea situațiilor financiare a Finch Co (a se vedea articolul publicat anterior *Auditarea situațiilor financiare – o abordare bazată pe risc*). În mod similar, ar trebui formulate o serie de considerații cu privire la stabilirea nivelului de materialitate.

Unicitatea abordării bazate de riscul afacerii decurge din solicitarea ca auditorii să efectueze evaluări ale riscului erorilor materiale la nivelul situațiilor financiare și al declarațiilor, utilizând abordarea „de sus în jos” (a se vedea articolul publicat anterior *Auditarea situațiilor financiare – o abordare bazată pe risc*).

Din informațiile scrise furnizate despre Finch Co, dacă Tidua Co adoptă o abordare bazată pe riscul afacerii în auditarea situațiilor

financiare a Finch Co pentru aceștia ar trebui să fie capabili să identifice riscurile inerente existente în situațiile financiare, așa cum sunt listate în **Tabelul 1**, din pagina 22.

Auditorii ar trebui să rețină faptul că atunci când se identifică riscurile inerente care survin ca o consecință a fiecărui risc al afacerii, Tidua Co va pune accent sporit asupra ariilor din declarațiile financiare în care activele ar putea fi semnificativ supraestimate și ariile în care pasivele ar putea semnificativ subestimate. Acest lucru se datorează faptului că existența oricărei dintre situațiile mai sus menționate ar putea duce la declararea unui profit supraestimat pentru anul încheiat.

Pentru a preveni materializarea riscurilor afacerii mai sus menționate, directorii de la Finch Co ar fi trebui să implementeze un sistem efectiv de control intern, care să demonstreze variile atribute standard cu care ar trebui să fie familiarizați toți auditorii (cum ar fi, segregarea îndatoririlor, controalele autorizărilor sau verificările contabile interne). Într-adevăr, acest sistem de control intern va fi verificat și evaluat de către Tidua Co atunci când vor fi determinate nivelele de control ale riscului și riscul general în ceea ce privește situațiile financiare existente.

Planul de audit

Înainte de a începe planificarea detaliată a auditului, este imperios necesar ca Tidua Co să acumuleze cunoștințe vaste asupra afacerii companiei Finch Co. Acest fapt este necesar pentru că ar fi imposibil de realizat o evaluare solidă a nivelurilor de risc fără a înțelege pe deplin compania și mediul de afaceri

Tabel 1 - Riscurile inerente în situațiile financiare ale companiei „Finch Co“

Aspect	Amenințarea riscului afacerii	Riscul inerent al situației financiare
Un nou director executiv (managing director - MD) și un nou director financiar (FD)	Combi-nația dintre un MD experien-tat și insistent cu un FD necalificat și fără experiență ar putea duce la apariția erorilor în situațiile financiare	Profiturile ar putea fi supraestimate/ subestimate și situațiile financiare ar putea conține erori materiale
Opt hoteluri în diverse locații	Informațiile trimise la departamentul contabil de la sediu central ar putea fi incomplete și eronate din cauza dimensiunii operațiunilor; activele companiei ar putea fi deturnate	Erori materiale sau omisiuni pot exista în cifrele înregistrate la venituri și cheltuieli; activele imobilizate ar putea fi supraestimate
Sistem contabil bazat pe computer cu terminaluri la distanță	Informații incorecte și incomplete ar putea fi trimise la sediul central datorită operațiunilor IT la distanță	Erori materiale sau omisiuni pot exista în cifrele înregistrate la venituri și cheltuieli; activele imobilizate ar putea fi supraestimate
Facilități de operare cash și credit pentru clienți	Sumele cash încasate la hoteluri ar putea fi deturnate; ar putea apărea sume neîncasate de la clienți	S-ar putea să avem de a face cu: supraestimarea vânzărilor, care se reflectă în supraestimarea sumelor de încasat de la clienți (sume care nu vor fi încasate deoarece nu sunt reale), ducând la subestimarea/supraes-timarea profiturilor
Bonusurile incluse în pachetele salariale se bazează pe profituri	Bonusuri la care angajații nu au dreptul ar putea fi plătite	Atât profiturile, cât și dreptul la plata bonusurilor ar putea fi exagerate
Un nou hotel a fost construit în timpul anului	Sume semnificative cheltuite în timpul anului ar putea fi deturnate, incorect clasificate sau supraestimate	Valorile activelor imobilizate ar putea fi supraestimate, iar pasivele curente ar putea fi subestimate
Îmbunătățiri substanțiale au fost efectuate la hotelurile existente	Sume semnificative cheltuite în timpul anului ar putea fi incorect clasificate sau supraestimate; ar putea apărea sume mari cheltuite fără autorizație	Cheltuielile pot fi incorect clasificate între cheltuielile de capital, reparații și cheltuieli de întreținere; este posibil ca înregistrările contabile să fi fost fraudulos manipulate, ducând la o raportare incorectă
Cheltuieli continue apărute pentru lucrările de reparație și de întreținere	Sume semnificative cheltuite în timpul anului ar putea fi incorect clasificate sau supraestimate	Cheltuielile pot fi incorect clasificate între cheltuielile de capital, reparații și cheltuieli de întreținere, ducând la apariția erorilor în situațiile financiare
Programe continue de înlocuire a mobilierului și a echipamentului	Obiecte mici de mobilier și echipament ar putea fi pierdute din cauza deturnării	Valorile activelor necurente ar putea fi supraestimate, neținându-se seama de inexistența acestor obiecte
Cerere de compensație bănească datorată toxi-infecției alimentare	Existența viitoare a companiei ar putea fi afectată de o reputație proastă; compania ar putea pierde o sumă mare de bani din cauza cererii de compensații materiale	Rezerva estimată legată de toxi-infecția alimentară poate fi subestimată, ducând la supraestimarea materială a profiturilor

al acesteia. O astfel de înțelegere solicită analizarea unor aspecte, cum ar fi industria hotelieră, probleme specifice de operare cu care se confruntă Finch Co, etosul companiei, structura managerială a acesteia, procedurile de guvernare și de sistem.

La final, Tidua Co va trebui să certifice dimensiunea procedurilor analitice pe care aceștia trebuie să le deruleze înainte de formularea opiniei de audit. Prin urmare, utilizând modelul de risc al auditului, aceștia ar trebui să ia în calcul nivelul de risc al auditului pe care sunt pregătiți să îl accepte pentru misiune, împreună cu nivelul estimat al riscului situațiilor financiare și apoi să folosească factorul de detectare a riscului rezultat pentru a determina și documenta nivelele planificate ale procedurilor analitice. Finalizând această sarcină, compania ar trebui să fie capabilă să emită un program inițial al activității planificate, detaliind procedurile de audit care urmează a fi derulate, durata activității și alocarea sarcinilor pentru fiecare membru din echipa de audit.

Actualizarea continuă a strategiei generale de audit și a planului de audit

Așa cum am arătat în articolul anterior, nu există două misiuni de audit identice. Prin urmare, strategia de audit și procedurile detaliate de planificare derulate pentru auditarea situațiilor financiare ale Finch Co vor diferi de cele derulate în orice alt audit.

În mod normal, determinarea unei strategii de audit și planificarea unui audit sunt (în general) procese

dinamice și auditorii ar trebui să fie conștienți de faptul că este posibil ca procedurile de audit, care sunt parte a strategiei inițiale sau a planului, să nu fie derulate sau, dimpotrivă, pot fi extinse ca o consecință a rezultatelor testelor inițiale.

De exemplu, pe parcursul unui audit, o firmă de audit poate descoperi activitatea frauduloasă care a fost derulată de către un director al companiei.

Această descoperire ar duce probabil la schimbarea strategiei pentru ce a rămas de derulat în audit. Similar, cu privire la Finch Co, în timp ce rezultatul obținut în urma procedurilor de evaluare a riscului inițial, la capitolul active necurente, a fost risc „scăzut” al situațiilor financiare, testări ulterioare, legate de existența activelor imobilizate, ar fi putut revela faptul că în mare parte acestea nu există.

O astfel de descoperire ar deveni o preocupare majoră pentru Tidua Co și, în consecință, nivelele planificate inițial pentru testarea existenței activelor imobilizate ar trebui sporite pentru a putea aprecia în mod adecvat acuratețea cifrelor activelor necurente declarate în situațiile financiare ale companiei.

Îndrumarea, supravegherea și revizuirea

Tidua Co ar trebui să se asigure că există o planificare adecvată în ceea ce privește natura, durata și dimensiunea îndrumării și supravegherii personalului angajat în misiunea de audit.

În mare măsură, acest fapt va depinde de capacitățile și de com-

petențele membrilor echipei de audit, nivelul estimat de complexitate al auditării situațiilor financiare a Finch Co și de riscurile erorilor materiale.

Tidua Co poate gestiona nivelul general al riscului auditului prin alocarea și gestionarea eficientă a resurselor de audit necesare pentru derularea procedurilor analitice detaliate; auditorii ar trebui, prin urmare, să țină cont de importanța alocării resurselor, prin intermediul angajării de auditori și de personal auxiliar pentru această misiune de audit.

Dat fiind faptul că Finch Co a angajat un nou director executiv și un nou director financiar în timpul anului și că aceste noi numiri reprezintă semnificante riscuri ale afacerii pentru companie, în mod clar, ar fi prudent ca Tidua Co să includă în echipa de audit seniori și personal cu experiență care a lucrat și anterior la auditurile desfășurate la Finch Co – sau cel puțin au o experiență vastă în auditul financiar desfășurat în industria hotelieră.

În conformitate cu nivelul estimat de complexitate, sarcinile de audit ar trebui atribuite adecvat membrilor experimentați din echipă și ar trebui luate toate măsurile pentru efectuarea unei verificări simultane a activității, verificare efectuată de către persoane experimentate, pentru a se asigura că auditul este finalizat conform planului și că toate obiectivele auditului sunt îndeplinite.

Documentarea

Tidua Co ar trebui să documenteze strategia generală și planul pentru auditarea situațiilor financiare a Finch Co.

Documentarea pentru strategia generală a auditului ar trebui (în mod normal) să ia forma unui memorandum de planificare a auditului pentru a fi distribuit tuturor membrilor echipei de audit.

Acest memorandum ar trebui să conțină un sumar al strategiei – incluzând confirmarea adoptării unei abordări bazată pe riscul de afacere în ceea ce privește auditul. De asemenea, acesta ar trebui să clarifice deciziile cheie în ceea ce privește scopul general, durata și conduita auditului.

Documentarea pentru planul de audit ar trebui să stabilească detaliile referitoare la natura, durata și dimensiunea procedurilor de evaluare a riscului și proceduri de audit suplimentare pentru fiecare tip de tranzacție, balanță și prezentare contabilă semnificativă, în urma evaluării riscurilor. În mod ideal, Tidua Co ar trebui să aibă un program documentat al activității care urmează a se derula (un program de audit), sau liste de verificare a finalizării auditului create special pentru auditarea situațiilor financiare a Finch Co. Dacă nu există, atunci managerul de audit ar trebui să conceapă programe standard sau liste de verificare în conformitate cu cerințele specifice ale auditului care se va desfășura la Finch Co.

Modificările semnificative ale strategiei originale de audit sau a planului detaliat de audit ar trebui documentate de către Tidua Co. În cazul în care apar modificări, motivele care le-au determinat ar trebui înregistrate cu seriozitate (a se vedea capitolul de mai sus „Actualizarea continuă a strategiei generale de audit și a planului de audit”).

Auditorii ar trebui să rețină că toată documentarea de planificare adunată de către Tidua Co în legătură cu auditul ar trebui îndosariată la secțiunea „Planificare” a „Dosarul de audit curent 2008 pentru Finch Co”.

Comunicările cu directorii de la FINCH Co

Auditorii ar trebui să țină cont de faptul că, indiferent de orice directivă de reglementare, cerința ca Tidua Co să comunice cu directorii de la Finch Co în legătură cu planificarea auditului este atât politicoasă, cât și pe deplin necesară pentru a îmbunătăți eficiența și eficacitatea auditului. O astfel de comunicare, prin intermediul discuțiilor, ar acoperi în mod normal punctele fundamentale, cum ar fi disponibilitatea de spațiu la birourile firmei pentru echipa de audit, durata procedurilor de audit (incluzând îmbinarea activității cu disponibilitatea angajaților de la Finch Co de a fi prezenți atunci când este necesar) și aranjamentele necesare pentru a asigura accesul liber al auditorilor la sistemele de informații și comunicații la ore adecvate.

Membrii echipei de audit care comunică cu directorii companiei ar trebui să fie conștienți de faptul că directorii nu trebuie să aibă nici o influență asupra strategiei de audit sau asupra planului de audit al Tidua Co. Prin urmare, ei trebuie să asigure că discuțiile avute cu aceștia nu vor avea efecte care să conducă la compromiterea eficienței auditului. De exemplu, atunci când se discută cu privire la durata procedurilor de audit, per-

sonalul care efectuează auditul ar trebui să ia în calcul dacă estimarea duratei procedurilor de audit ar putea duce la compromiterea eficacității acestora.

Concluzia

La începutul acestui articol am făcut referire la întrebarea „Ce înseamnă planificarea adecvată în ceea ce privește misiunea de audit?” Am încercat să răspund la această întrebare concentrându-mă asupra temei planificarea auditului atunci când este combinată cu o abordare a auditului, bazată pe riscul afacerii. Sper ca prin studierea amănunțită a acestui articol auditorii vor căpăta o mai bună înțelegere a variilor aspecte implicate în planificarea auditului atunci când sunt aplicate împreună cu o abordare a auditului bazată pe riscul afacerii și vor fi, prin urmare, mai bine situați atunci când vor aplica aceste principii problemelor care vor apărea în următoarele misiuni de audit la care vor participa.

Determinarea unei strategii de audit și planificarea unui audit sunt (în general) procese dinamice și auditorii ar trebui să fie conștienți de faptul că este posibil ca procedurile de audit, care sunt parte a strategiei inițiale sau a planului, să nu fie derulate sau, dimpotrivă, acestea pot fi extinse ca o consecință a rezultatelor testelor inițiale

Bibliografie

International Standards on Auditing - http://en.wikipedia.org/wiki/International_Standards_on_Auditing
International Auditing and Assurance Standards Board - <http://www.ifac.org/iaasb>

O abordare structurată a dilemelor etice

Dorina BADEA,
Senior Training
Consultant, BPP
Professional Education

Abstract

Audit Evidence - Top Argument for Final Audit Opinion

The subject of the material, the professional ethics of auditors, is a vast and very debatable one in all meetings and conferences of the accounting profession. We are all aware that, in the world we are living, is harder and harder for every individual and especially for the auditors not to lose their ethical compass.

Ethics deals with right and wrong, with the way we should live our lives and how should we behave with the ones next to us.

We react to problems and scandals and to every deviation we respond with an improvement in the legislation to cover as much as possible from the possible areas but in such a dynamic environment where everything is moving so fast and people have more and more ideas, more or less ethical, we are asking ourselves: WHERE AM I? AM I BEHAVING ETHICALLY OR NOT?

Only through permanent self-review of the ethical behavior and continuous improvement we can contribute to a better world, to what we desire and what we are hoping for!

Key words: Independence, objectivity, integrity, quality professional services, confidentiality, avoid any action that might discredit the profession

Cuvinte cheie:

independență, obiectivitatea, integritatea, servicii profesionale de calitate, confidențialitatea, evitarea oricăror acțiuni care pot discredita profesia

Introducere

Tema pe care o abordăm, aceea a eticii profesionale a auditorilor*, este vastă și foarte des dezbătută cu ocazia întâlnirilor profesiei contabile. Cu toții suntem fără îndoială conștienți de faptul că, în lumea în care trăim, este parcă din ce în ce mai greu pentru orice om - și poate cu atât mai mult pentru un auditor financiar - să nu-și piardă „busola etică”.

Etica se preocupă de ceea ce este bine și ceea ce este rău, de modul în care ar trebui să ne trăim viața și cum ar trebui să ne comportăm cu cei de lângă noi. Astfel, curente care ne guvernează activitatea etică sunt:

Relativismul, care respinge ideea posibilității de a obține/dezvolta cunoștințe obiective ale principiilor morale, sugerând în același timp că toate afirmațiile morale sunt accentuat subiective și rezultă din cultură, credință, convingere sau din sentimente. Relativismul recunoaște și acceptă ideea că fiecare cultură are propriile reguli de funcționare și, implicit, de comportament, ceea ce constituie un aspect important în contextul afacerilor internaționale.

Absolutismul, spre deosebire de relativism, se axează pe principiul că există adevăruri obiective, universale, aplicabile tuturor. De exemplu: religia, bazată pe principii generale valabile, sau legea - ca punct de referință în stabilirea principiilor etc.

Orice decizie etică atrage după sine o acțiune, în urma căreia vor rezulta anumite consecințe.

Teoria deontologică judecă acțiunile întreprinse și este preocupată de aplicarea unor principii etice universale pentru determinarea unor reguli de conduită,

* Sub forma unei succinte comunicări, articolul „O abordare structurată a dilemelor etice” a fost prezentat în atelierul „Etica profesională – independența auditorilor”, din cadrul Conferinței internaționale «Auditorul transfrontalier: profesionalism și independență», din 11 aprilie 2008.

menționând anumite criterii, în funcție de care acțiunile pot fi judecate. Este sistemul prin care singurul lucru care contează și în baza căruia suntem judecați îl reprezintă fapta în sine, fără a considera însă și consecințele acesteia.

În contrast, abordarea *teleologică* judecă aspectul etic al unei situații nu în funcție de acțiunea în sine, ci după consecințele acesteia. „Corect” sau „greșit” devin o chestiune de câștig sau pierdere, de avantaj sau dezavantaj pentru persoana în sine (egoism) sau pentru majoritatea indivizilor (utilitarianism).

Considerații practice privind atitudinea etică a organizațiilor

În cazul organizațiilor, atitudinea etică a acestora este dată de măsura în care organizațiile își depășesc obligațiile minime față de toate părțile interesate în activitățile întreprinse, lucru aplicabil de altfel și firmelor de audit.

În viziunea lui Johnson & Scholes, organizațiile pot avea patru grade diferite de dezvoltare a unei atitudini etice:

- O primă poziție în care primează **interesele pe termen scurt ale acționarilor** (cum ar fi, generarea de profituri pe termen scurt) este caracterizată în special prin limitarea la respectarea prevederilor legale, orice extindere a conduitei etice apărând numai ca urmare a unor noi cerințe legislative în acest sens.
- Pe o treaptă superioară se situează o atitudine ce pune în prim plan **interesele pe termen lung ale acționarilor** (cum ar fi, crearea unei anumite imagini, reputații). În acest caz, atitudinea etică a organizației se extinde peste limitele impuse de lege fie din motive „promoționale”, din dorința de a atașa organizației o anumită imagine, fie pentru preîntâmpinarea eventualelor modificări legislative nedorite.
- Satisfacerea **pretențiilor și așteptărilor tuturor părților interesate**, fără de care organizația nu ar putea funcționa și exista, reprezintă un al treilea nivel de dezvoltare a unui comportament etic, în care se ține seama și de interesele altor părți decât acționarii.

- O ultima poziție etică este cea de „**formator al societății**”, care include implicarea activă a organizației în rezolvarea problemelor societății prin implicarea în procesul legislativ (lobbying) sau prin influențarea atitudinii etice a publicului larg. Majoritatea companiilor private nu dispun de suficientă influență pentru a deține un astfel de rol, o astfel de atitudine fiind însă de așteptat din partea instituțiilor statului.

De fapt...

Cine este responsabil de conduita etică într-o organizație? Individul sau controlul exercitat de instituțiile guvernamentale?

Cui îi sunt organizațiile răspunzătoare? Care interese primează? Ale acționarilor sau ale celorlalte părți interesate?

Cum ar trebui să ne măsurăm performanțele? Sunt rezultatele financiare suficiente? Este adekvat că banii sunt totul?

Cât de importantă este reputația? Are reputația impact asupra rezultatelor financiare? Dacă observăm că nu are nici un efect asupra indicatorilor și rezultatelor financiare, mai trebuie să facem eforturi pentru a avea o bună reputație?

Cum ar trebui încorporat comportamentul etic într-o organizație? Impus prin legi, norme sau regulamente sau prin încorporarea în planul strategic și în misiunea companiei?

Ca răspuns la multiplele și variatele solicitări și presiuni venite de la numeroasele părți interesate de activitatea prestată, companiile, organizațiile, corpurile profesionale au dezvoltat și publicat coduri de comportament etic ce conțin o serie de afirmații și specificații care stau la baza valorilor companiei și explică modul în care organizația percepe și abordează datoriile pe care le are în relația cu aceștia.

Cu toate acestea, emiterea unui cod de comportament etic, deși necesară, nu este totuși suficientă pentru a asigura o aplicare practică și corectă a aspectelor prevăzute fie pentru că unele dintre regulile conținute sunt inflexibile și nepractice, poate nu suficient de clare, fiind astfel percepute de angajați ca irelevante și neaducând un plus de valoare măsurabil în bani/profituri, fie, poate, pentru că cei din jur preferă să le

ignore decât să le aplice, fie întrucât sunt contrare culturii organizației, fie pur și simplu pentru că nu se regăsesc în comportamentul managementului. Și atunci... dacă pentru ei nu e bun... de ce ar fi pentru noi?!

Astfel, cu puțin ajutor dat de implicarea reală a conducerii la nivel înalt și comunicarea acesteia către toți angajații, împreună cu stabilirea unor măsuri stricte de descurajare a comportamentului ce intră în conflict cu spiritul și detaliile codului și, respectiv, cu încurajarea atitudinii pozitive cu privire la noile reguli vor avea drept rezultat reeducarea personalului în vederea acceptării și aplicării sistemelor etice în cadrul organizației.

Principii etice elaborate de IFAC

În cazul auditorilor, având în vedere rolul lor central în aplanarea conflictelor de interese în relația dintre acționari și manageri, IFAC a publicat principii etice în baza cărora aceștia să-și desfășoare activitatea.

Independența este un concept de o importanță fundamentală în relațiile de afaceri și în conducerea corporațiilor. În cazul auditorilor, independența este crucială, având în vedere că activitatea în sine și rezultatul acesteia - raportul de audit garantează integritatea cifrelor pe baza cărora se iau decizii importante și strategice. Rolul auditorilor este acela de a exprima o opinie independentă asupra corectitudinii și credibilității situațiilor financiare ale organizației și de a raporta respectarea regulilor și normelor în vigoare.

Obiectivitatea – auditorii întâmpină întotdeauna piedici care le amenință independența. Spre exemplu, dacă dețin acțiuni într-o companie pe care o auditează sau dacă o parte destul de mare din veniturile companiei în care lucrează provin de la un singur client există toate șansele ca obiectivitatea auditorilor să fie erodată.

Integritatea - Auditorii trebuie să fie cinstiți și direcți atât în activitățile pe care le întreprind, cât și în relațiile profesionale pe care le creează.

Este obligația auditorilor de a-și îmbunătăți în permanență cunoștințele și aptitudinile profesionale, astfel încât să fie în permanență la un nivel suficient de ridicat spre a putea asigura clienților sau angajatorului său servicii profesionale de calitate, în conformitate cu ultimele tendințe practice, legale și tehnice.

Auditorii trebuie să respecte confidențialitatea informațiilor obținute în cursul activităților întreprinse sau prin intermediul relațiilor de afaceri create și nu au dreptul de a divulga aceste informații terților fără aprobarea prealabilă a clientului sau numai în cazul în care există un drept sau o obligație legală sau profesională în acest sens.

Auditorii trebuie să acționeze în concordanță cu legile și normele legale în vigoare și se impune evitarea oricăror acțiuni care pot discredita profesia.

Amenințări la adresa principiilor etice fundamentale

Corpurile profesionale au identificat câteva amenințări ce aduc atingere principiilor fundamentale și au stabilit astfel câteva măsuri de protecție pentru evitarea sau eliminarea lor, guvernate, pe de o parte, de profesie și de legislație și, pe de altă parte, prin sistemul propriu de reguli și proceduri al clientului cu care intră în contact. Principalele amenințări la adresa principiilor etice fundamentale au la bază diverse forme ale conflictului de interese.

Într-o lume nouă și complexă conflictele de interese sunt multiple. Problema nu se limitează numai la conflictele de genul audit/non-audit. Partenerii implicați pe aspectele fiscale din cadrul firmelor de audit și contabilitate devin tot mai implicați într-un proces de promovare agresivă a scutirii sau reducerii impozitelor de plată, activități pe care apoi auditorii aceleiași companii trebuie să le auditeze și să emită o opinie, profitând astfel de eforturile de „vânzare” ale colegilor lor.

Recompense în cadrul parteneriatelor – birouri de avocatură, practici actuariale și alte parteneriate profesionale – au devenit tot mai personalizate, astfel încât să se poată asigura că veniturile cele mai mari se vor repartiza celor care au adus volumul cel mai mare de business. Spre sfârșitul anilor 1990, una din marile firme de audit a stabilit ca obiective pentru partenerii pe audit ai companiei vânzarea de servicii non-audit clienților, nerealizarea obiectivelor atrăgând după sine o penalizare la salariu de 10%. Această abordare agresivă de creștere prin stimulare/penalizare a fost metoda ideală de a transforma „câinii de pază” în „cățeluși”.

Consultanții implementează sisteme informaționale financiare pe care colegii lor din divizia de audit vor emite o opinie cu privire la efectivitatea sistemelor de control intern, aspecte fundamentale în analiza integrității situațiilor financiare ale companiei.

Amenințarea de reprezentare apare atunci când firma se află în poziția de a lua partea clientului într-o dispută, acționând în acest fel în calitate de reprezentant al acestuia.

Munca auditorilor nu este tocmai ușoară și nici plăcută, iar pentru executarea acestora în bune condiții, este necesară o bună colaborare cu conducătorii departamentului financiar-contabil, existând în acest sens riscul inevitabil ca relația să devină prea apropiată.

Riscul se extinde mai departe, până la acea situație în care partenerul pe audit este invitat de către client să se alăture echipei pe o poziție de CFO sau orice altă funcție în care ar putea intra în contact cu firma de audit.

Câteva exemple, de reținut

Una dintre cele mai mari amenințări la adresa independenței auditorului apare atunci când firma de audit are un așa numit „client-minune”. Un client cu creștere rapidă, care este foarte activ pe piață și inițiază tranzacții din ce în ce mai mari de achiziții sau cedări de companii, va avea o nevoie crescândă de servicii de audit și de alte servicii pe care firmele de audit le pot oferi.

Un bun exemplu în ilustrarea acestei idei este cazul binecunoscutei companii Vivendi Universal, care, sub conducerea lui Jean-Marie Messier, a devenit fără îndoială clientul-minune al firmei de contabilitate franceze Salustro Reydel.

Înainte de numirea lui Messier ca director general, care a avut loc în 1994, Generale des Eaux, cum se numea compania la acea vreme, se ocupa cu distribuția apei și canalizarea. Messier a convertit această afacere într-un grup media global, prin achiziții succesive într-un timp record, fiind prototipul directorului general hiper-activ și tentat de risc. Guillaume Hannezo, directorul său financiar, i-a scris chiar la un moment dat: „Am neplăcuta impresie că aș fi pe locul mortului într-o mașină care merge în viteză pe ser-

pentine.” La punctul maxim al acestei furii a achizițiilor, Vivendi deținea studiourile Universal și editura muzicală omonimă din SUA, precum și pachete importante de acțiuni la Cegetel, cel mai mare grup de telefonie mobilă din Franța, Canal Plus, cea mai mare companie de televiziune cu plată din Europa și BSkyB, compania de televiziune prin satelit a lui Rupert Murdoch. Salustro-Reydel, care audita Vivendi împreună cu Arthur Andersen, a crescut în urma clientului său. În 2001, firma obținea 10% din veniturile sale de 136 de milioane de euro de la Vivendi, fiind în mod evident vulnerabilă în caz de conflict cu clientul său.

În urma evenimentelor legate de căderea Enron, Comisia Operațiunilor de Bursă (câinele de pază al securității franceze) a simțit nevoia de a acorda mai multă atenție decât înainte situațiilor financiare extrem de complicate ale grupului Vivendi.

Preocuparea principală și imediată a fost pachetul de 22% din acțiunile BSkyB, folosit ca garanție pentru un împrumut. Parțial și din motive fiscale, tranzacțiile legate de acest împrumut erau structurate extrem de alambicat, dând naștere unor întrebări dificile privind modul în care acestea ar fi trebuit contabilizate în situațiile financiare ale anului 2001.

Andersen a propus ca împrumutul să fie tratat ca o vânzare a acțiunilor, care ar fi generat un profit de 1,5 miliarde de euro, deși acest profit nu fusese realizat. Salustro Reydel a fost de acord cu acest tratament în dialogul pe care l-a avut cu Comisia Operațiunilor la Bursă pe acest subiect.

Cu toate acestea, au existat disensiuni pe această temă în interiorul firmei de audit: Xavier Paper, cel care se ocupa de problemele tehnice de contabilitate în cadrul firmei, era convins că acest tratament nu era în conformitate cu regulile contabilității franceze. În consecință, el a semnalat în mod independent punctul său de vedere discordant Comisiei, argumentând că tratamentul contabil aplicat prezintă o imagine denaturată a tranzacției în sine.

Atunci când conducerea Vivendi a aflat acest lucru, directorul financiar adjunct, Dominique Gibert, a trimis imediat un e-mail către Bernard Cattenoz, care era responsabil de relația cu Vivendi la Salustro Reydel: „Sunt furios să aflu, recitind raportul Comisiei Operațiunilor la Bursă, că au primit informații de la Xavier Paper... Vă solicit, așadar, să-mi transmiteți o copie a memo-ului lui Paper și să mă

informați în legătură cu acțiunile pe care intenționați să le întreprindeți pentru a evita repetarea acestui tip de problemă, care ar putea aduce mari prejudicii lui Vivendi Universal.” Două ore mai târziu, superiorul lui Gibert, Guillaume Hannezo, trimitea un alt e-mail: „Există o reală problemă în modul de funcționare al Salustro și sper că aceasta se va rezolva într-un fel sau altul cât mai curând.” Mai târziu, în aceeași zi, Messier adăuga noi presiuni: „Sunt extrem de șocat să aflu asta. Aceste lucruri ridică o reală problemă etică în ceea ce privește profesionalismul lui Salustro.”

Ce ar fi trebuit să facă Salustro în acest caz? Buna practică din domeniul auditului ne arată că un auditor pus în fața unei dileme etice are nevoie de un algoritm care să-l ajute în rezolvarea acesteia.

Un astfel de model este cel promovat de American Accounting Association, care percepe deciziile etice ca pe o înșiruire de răspunsuri la următoarele întrebări:

- **Care sunt elementele dilemei?** – VU primește consultanță de la SR, rezultând într-un tratament contabil eronat, cu impact material asupra rezultatelor financiare ale clientului. Atunci când un salariat al SR a atras atenția organismului de reglementare asupra acestui aspect, VU a depus presiuni intense în vederea sancționării acestuia.
- **Care sunt problemele de etică?** – Este vorba de integritatea auditorilor care au sancționat un tratament contabil dubios, de „independența” lor față de un client care reprezenta 10% din cifra lor de afaceri, de solidaritatea (?) cu un coleg etc.
- **Care sunt normele, principiile și valorile aplicabile?** – Codul de etică IFAC și reglementările profesiei contabile dau reguli în ceea ce privește amenințările la care s-a supus SR: e vorba de amenințarea de intimidare, interes propriu și reprezentare. Codurile de etică dau îndrumare în ceea ce privește măsurile pe care ar trebui să le ia auditorii pentru a ieși din aceste amenințări
- **Care sunt alternativele?** 1. Să investigheze cazul, să-l asculte pe Paper, să sesizeze organismul de reglementare în legătură cu presiunile la care sunt supuși și, în orice caz, să-l susțină pe Paper în condițiile amenințărilor lui VU. 2. Să cedeze presiunii lui VU, având în vedere sumele mari de bani pe care le-ar pierde dacă ar supăra clientul

- **Care este cea mai bună opțiune?** Evident, cea etică
- **Care sunt consecințele?** Sunt ușor de intuit. În primul caz, e vorba de potențiala pierdere a clientului. În al doilea caz, e vorba de păstrarea unor beneficii pe termen scurt, dar de pierderea imaginii etice a firmei, care poate duce, într-un final, la compromiterea realizării obiectivelor pe termen lung.
- **Care este decizia?** Vezi mai jos. Este însă decizia bună?

Ce a făcut Salustro?

După primirea mesajelor de la Vivendi, Jean-Claude Reydel, unul dintre fondatorii firmei, și Bernard Cattenoz au dat un răspuns cât se poate de slugarnic: „Dorim să ne exprimăm regretul în legătură cu incidentele provocate de unul din asociații noștri. După primirea scrisorii dumneavoastră am devansat întâlnirea Consiliului de Administrație pentru astăzi, duminică 3 martie. În decursul întâlnirii, membrii Consiliului au hotărât unanim să-l suspende cu efect imediat pe Xavier Paper din funcția de responsabil cu metodologia contabilă.” Din nefericire însă pentru Messier, Comisia Operațiunilor la Bursa a intervenit, iar Paper a fost repus în funcție. Răul mai mare a venit însă ulterior, atunci când aceste e-mailuri au ajuns la cunoștința presei.

Din punct de vedere al companiei, este clar că Messier a echivalat comportamentul etic în audit cu încrederea oarbă în managementul clientului, iar comportamentul celor trei directori de la Vivendi a fost un exemplu perfect de intimidare a auditorilor, fiind atât ne-etic, cât și necuviincios, rezultând în împingerea unei firme mici la excluderea unui individ care, în cele din urmă, nu făcea altceva decât să exprime un mod de gândire profesional și independent, considerat corect chiar și de către „câinele de pază” (Comisia Operațiunilor la Bursă). Pentru moment, am putea chiar argumenta că, în aceste circumstanțe, conducerea Vivendi merită probabil mai puține critici decât auditorii.

Contabilitatea este imprecisă și este, de fapt, o chestiune de judecată. În acel moment, Vivendi se afla într-o criză serioasă de numerar, într-un moment în care riscul ca liniile de credit acordate de bănci să fie retrase de către acestea, situație percepută de Messier și colegii săi ca foarte îngrijorătoare, orice aspect negativ suplimentar prezentat de rezultatele financiare ale companiei putând dăuna și mai mult companiei.

În astfel de situații, când viitorul companiei și al lor personal este în joc, majoritatea managerilor ar apela la toate mijloacele posibile în vederea păstrării încrederii, chiar dacă metodele folosite ridică anumite semne de întrebare.

În ceea ce-i privește pe auditori, trebuie amintit că unul dintre obiectivele activității lor este de a-i proteja pe acționari, pe creditori și orice alte părți interesate de activitatea companiei de comportamentul lipsit de etică al oamenilor disperați.

Jean Claude Reydel și Bernard Cattenoz se fac cu siguranță vinovați de decădere etică. Concepția lor despre modelul de business al firmei – model neîmpărtășit și de Xavier Paper – era aceea că adevăratul client era Jean-Marie Messier mai degrabă decât acționarii companiei sau terții interesați de activitatea firmei auditate.

Oricum, la acel moment, toate persoanele de pe poziții de conducere din cadrul Salustro Reydel se aflau în culpă din cauza acceptării de a deveni atât de dependenți de veniturile unui singur client.

Partenerii au omis să se întrebe ce amenințări la adresa independenței lor poate aduce acest client minune...

În concluzie, o invitație la autoanaliză...

La fiecare asemenea abatere legislația se completează, astfel încât să umple golurile rămase. Dar într-o lume dinamică, în care totul se mișcă îngrozitor de repede, în care tot mai multe persoane au tot mai multe idei, mai etice sau mai puțin etice, stăm și ne întrebăm: **EU UNDE MĂ AFLU? ESTE COMPORTAMENTUL MEU ETIC SAU NU?!**

Un răspuns la această întrebare l-aș putea găsi uitându-mă dimineața în oglindă în timp ce-mi pun câteva întrebări:

- Există vreo amenințare față de independența, obiectivitatea și integritatea mea în relația cu clienții? Cum pot preveni sau reduce această amenințare? Impactul asupra profitului are vreo influență asupra deciziei mele?
- Modul în care abordez problemele etice este determinat de nevoia de conformare cu regulile firmei

sau ale profesiei sau mai degrabă de o judecată fundamentată, în lumina regulilor, pe circumstanțele cazurilor individuale?

- Am siguranța că atunci când ofer servicii adiționale clienților (consultanță) pun înainte de toate interesul clientului și al acționarilor acestuia și nu interesul firmei mele?
- Condiționez acceptarea auditului de încredințarea altor servicii de către client?
- Care este gradul meu de toleranță față de încălcarea normelor etice de către colegii mei?
- Cum aș „vedea” o persoană care raportează cu bună credință eventuale deficiențe etice ale unor persoane din firmă? Dar dacă deficiențele în cauză ar genera profituri suplimentare?
- Este bine ca structura de motivare a asociaților sau a salariaților să fie de genul „mănânci ceea ce prinzi”?
- Opinia mea aferentă unui raport de audit ar fi diferită dacă firma nu ar încasa onorarii și din alte servicii de la același client?
- Ce fac în situația în care observ că superiorul meu nu acționează cu independența și obiectivitate? Sunt pregătit să iau atitudine?

Numai prin verificarea regulată a propriului comportament etic și îmbunătățirea permanentă a acestuia putem contribui la o lume mai bună și mai corectă, la ceea ce ne dorim și la ce sperăm.

Bibliografie

- Avinash D. Persaud & John Plender, Editura Longtail, Ediția 2008/2008, Tot ce trebuie să știi despre etică și lumea financiară
- Linda K. Trevino & Katherine A. Nelson, Managing Business, Wiley 2006
- David Campbell, Ethical Decision Making, Student Accountant Magazine, March 2008
- ACCA Paper 1 – Professional Accountant, Study Text, Editura BPP Learning Media – Ediția 2007/2008
- IFAC: Audit Financiar 2006. Standarde. Codul etic, editat de CAFR și IRECSO în 2007

Guvernanță corporativă - principii aplicabile entităților listate pe o piață reglementată de capital

Prof. univ. dr. **Tatiana
DĂNESCU**,
Universitatea
„Petru Maior”
Târgu Mureș

Lect. univ. drd. **Ovidiu
Ioan SPĂTĂCEAN**,
Universitatea
„Petru Maior”
Târgu Mureș

Abstract

Corporate Governance - Principles Applied to Securities Issuers Listed on a Regulated Capital Market

Regarded as a significant coordinate of the consolidation and compatibility providing process for the Romanian capital market's integration in the global financial markets, implementing adequate corporate governance principles is designed to promote efforts needed to ensure credibility of financial reporting process through generating information capable of satisfying investors' needs, especially for sophisticated ones (Defined in accordance to article no. 2 in Law no. 297/2004 regarding capital market, with subsequent changes and supplements).

Corporate governance is possessing more and more intensively interests towards which modern business world gravitates, at least from the perspective of globalization process provided that capital providers are clearly keeping more distance from an entity's management board (According to agent theory that justifies the necessity of financial audit, as well as implementing efforts for an adequate corporate government process). Corporate governance actions may be regarded as one of the fundamental elements in improving the level of efficiency in business administration and of investors' confidence, in consequence. Corporate governance implies on one hand, precise rules as well as organizing and corporate acting standards (applied to administration/supervising council non-executive members, board of directors executive members, auditors and shareholders), and on the other hand, strong relations between administration/supervising council, entity's management, auditors and shareholders, providing a favorable climate for setting entity's objectives, for assessing the achieving means and for performance surveillance.

Key words: corporate governance, administration council, equity owners, supervising, reports

Cuvinte cheie:

**guvernanță corporativă, consiliul de administrație, deținători de
instrumente financiare, supraveghere, rapoarte**

Concept și necesitate

Governanța corporativă constituie sistemul prin care afacerile sunt conduse, controlate, iar performanța lor este monitorizată. Potrivit Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), governanța corporativă cuprinde instituțiile publice și private ale unei țări care guvernează împreună relațiile dintre cei care investesc resurse, cei care supraveghează și administrează afacerile din țara respectivă. Aceste relații sunt atât formale, definite de reguli și regulamente, cât și informale, concretizate în practici de afaceri, coduri etice etc.

Într-o astfel de abordare, transparența în relația cu investitorii, precum și calitatea raportărilor financiare adresate acestora, reprezintă factori primordiali care pot influența semnificativ decizia de asumare a unui anumit nivel de risc asociat plasamentelor de capital.

Drept rezultat al intenselor sale preocupări de perfecționare a principiilor de governanță corporativă, Federația Experților Contabili Europeni (FEE) a dat publicității în luna iulie a anului 2003 un document de o importanță aparte, intitulat *Financial Reporting and Auditing Aspects of Corporate Governance*, prin care este subliniată nevoia stringentă de revizuire și îmbunătățire a principiilor și recomandărilor referitoare la governanța corporativă.

Implementarea governanței corporative un este ușor de realizat. Aceasta pentru că nu sunt prevederi detaliate în legislația națională, pentru că procesul guvernării corporative este, în general, stabilit de fiecare entitate (autoreglementat), existând mai multe modele, dar care au o natură evolutivă. Reușita procesului de implementare a governanței corporative depinde de încrederea alocată de jucătorii corporativi, solicitându-se de la aceștia cooperare și responsabilitate.

În mediul actual al afacerilor, governanța corporativă a devenit necesară deoarece oferă un anumit grad de credibilitate necesar pentru funcționarea adecvată a unei economii de piață¹, asigurând reducerea riscului informațional și a costului capitalului, implicit utilizarea eficientă a resurselor. Importanța governanței corporative pentru mediul de afaceri național și internațional a dus la adoptarea de reglementări în materie care au ca surse legislația națională (Legea societăților comerciale, Codurile de governanță corporativă) și internațională (Directivele europene, Recomandările europene, Codurile de governanță corporativă, Principiile OECD din anul 1999 și anul 2004 etc.).

Apariția Codurilor de governanță corporativă naționale² și internaționale (aproape 40 de coduri naționale în Europa)³ se datorează evoluției lente a legislației de către reglementatorii în materie, dar și importanței pe care acestea o au

pentru relația cu investitorii constituind printre altele:

- un instrument în exportul de idei „la cerere”⁴;
- un punct de referință universal ușor accesibil cu accent pe așteptările tipice ale investitorilor;
- posibilitate de adaptare flexibilă în timp, stimulând concurența codurilor cu posibilitatea „cursei către vârf” mai degrabă decât a „cursei către partea de jos”;
- adaptarea flexibilă la diferite tipuri de corporații, instaurând principiul **aplici sau explici**.

Aplicarea principiilor guvernantei corporative⁵

Dezvăluirea și modul de prezentare a informațiilor constituie un puternic instrument pentru monitorizarea managementului și influențarea comportamentului entității.

În situația în care investitorii nu au încredere în modul de prezentare a informațiilor unei entități vor căuta alte posibilități de investire.

Pe de altă parte, micii acționari sunt supuși riscurilor care rezultă din faptul că acționarul majoritar domină adunarea generală, numește membrii în consiliul de administrație/supraveghere, auditorii, managerii, care la rândul lor devin loiali acționarului majoritar, apărând pericolul tratamentului inegal al acționarilor minoritari.

1 Principiile de Governanță Corporativă, OECD, 2004.

2 Codul de governanță corporativă al Bursei de Valori București.

3 Studiul Comparativ întocmit de Weil, Gotshal & Manges LLP, 2002,

http://www.ecgi.org/codes/documents/comparative_study_eu_i_to_v_en.pdf

4 http://www.mckinseyquarterly.com/article_abstract_visitor.aspx?ar=1205&L2=39&L3=3#registerNow...

5 Preluate și diseminate publicului investitor de către Institutul de Governanță Corporativă al Bursei de Valori București, după modelul OECD.

Pe plan internațional au fost căutate posibilități care să contribuie la diminuarea riscurilor prezentate mai sus, printre care nu lipsite de importanță au fost cele legate de dezvăluirea cerințelor referitoare la aderarea la un cod⁶.

În România, Bursa de Valori București a adoptat Codul de guvernanță corporativă al Bursei de Valori București, în cadrul căruia sunt redate principiile de guvernare corporativă destinate entităților ale căror instrumente financiare sunt tranzacționate pe o piață reglementată, operată de Bursa de Valori București, fără a împiedica alte entități sau emitenți să le adopte.

În continuare, prezentăm aspecte ale aplicării principiilor și regulilor guvernanței corporative care se referă la:

◆ **Asigurarea bazei pentru un cadru eficient al guvernanței corporative**

Guvernanța corporativă trebuie să promoveze piețe transparente și eficiente, să fie compatibilă cu legislația în vigoare și să articuleze clar diviziunea responsabilităților între autoritățile de supervizare, reglementare și execuție. Pentru aceasta, emitenții vor adopta structuri clare și transparente de guvernanță corporativă pe care le vor defini într-un statut sau regulament și vor stabili funcții, competențe și responsabilități corespunzătoare pentru membrii consiliului de administrație/supraveghere, pentru manageri.

De asemenea, în raportul anual entitățile vor cuprinde un capitol

destinat evenimentelor relevante legate de guvernanța corporativă din perioada de raportare, precum și explicațiile necesare neaplicării adecvate a recomandărilor din Codul de guvernanță corporativă al Bursei de Valori București.

Caracterul transparent al relației dintre emitenții autohtoni de valori mobiliare și investitori, condiție fundamentală pentru a promova gradul de eficiență informațională a pieței românești de capital, dobândește valențe imperative prin reflectarea sa în legislația incidentă pieței de capital⁷.

În mod concret, emitenții de valori mobiliare trebuie să răspundă următoarelor cerințe de raportare pentru a satisface necesitățile informaționale ale investitorilor, prin prezentarea de rapoarte, precum:

Rapoarte privind informațiile privilegiate, care trebuie să facă referire cel puțin la următoarele evenimente:

- hotărâri ale consiliului de administrație sau ale altor organe abilitate, referitoare la convocarea adunării generale a acționarilor sau la exercitarea atribuțiilor delegate de adunarea generală extraordinară a acționarilor, respectiv hotărâri ale adunărilor generale ale acționarilor;
- schimbări în controlul deținut, inclusiv schimbări în controlul entității-mamă care deține controlul asupra acelei entități, respectiv schimbări în structura de conducere;
- schimbarea auditorului entității și cauzele care au dus la această modificare;

- încetarea sau reducerea relațiilor contractuale care au generat cel puțin 10% din veniturile entității în exercițiul financiar anterior;
- schimbări în caracteristicile și/sau drepturile aferente diferitelor clase de valori mobiliare, inclusiv schimbări în drepturile atașate instrumentelor derivate emise de emitent ce conferă drepturi asupra acțiunilor emise de acesta;
- litigii în care este implicată entitatea, inițierea unei proceduri de încetare, respectiv de reluare a activității, inițierea și încheierea procedurii de dizolvare, a reorganizării judiciare sau a falimentului;
- operațiunile extrabilanțiere cu efecte semnificative asupra rezultatelor financiare ale emitentului etc.

Rapoarte privind evenimente semnificative care pot conduce la modificări ale prețurilor acțiunilor, din cauza efectului acelor evenimente asupra situației financiare a emitentului. Se pot exemplifica:

- schimbările în obligațiile entității care pot afecta semnificativ activitatea sau situația patrimonială a acestora;
- achizițiile sau înstrăinările substanțiale de active, respectiv tranzacții care intervin în legătură cu acele active și care reprezintă cel puțin 10% din valoarea totală a activelor entității, fie înainte, fie după tranzacția respectivă;
- închirierea și derularea unor contracte a căror valoare de-

6 http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0725en01.pdf

7 Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare și Regulamentul CNVM nr. 1/2006 privind emitenții și operațiunile cu valori mobiliare, emis în aplicarea sa.

pășește 10% din cifra de afaceri netă aferentă ultimelor situații financiare anuale sau contracte încheiate în afara activității curente a entității;

- realizarea unui produs sau introducerea unui serviciu nou sau a unui proces de dezvoltare care afectează semnificativ resursele entității etc.

Rapoarte trimestriale, semestriale sau anuale, care includ raportări financiare interimare sau situații financiare anuale, însoțite de rapoarte ale consiliului de administrație, declarații de asumare și conformitate emise de conducere sau alte persoane însărcinate cu guvernarea corporativă, rapoarte de audit sau de revizuire limitată etc.

Rapoarte suplimentare, întocmite de către auditorii financiari la solicitarea acționarilor care reprezintă cel puțin 5% din totalul drepturilor de vot în adunarea generală a acționarilor a unui emitent.

Amplul proces de reformă legislativă în domeniul organizării și funcționării entităților corporative a fost motivat de cerințele alinierii la standardele internațional acceptate în domeniul administrării afacerilor. Din această perspectivă, diviziunea responsabilităților între autoritățile de supervizare și cele de execuție este asigurată prin introducerea unor noi structuri de guvernare corporativă, precum consiliul de supraveghere și directoratul (pentru a răspunde modelului de organizare și administrare „pe două paliere” specific sistemului dualist) sau comitetul de audit (comitet consultativ ales din rândul

membrilor Consiliului de administrație/supraveghere). Chiar și în sistemul unitar de administrare se poate constata această divizare, prin delegarea atribuțiilor de conducere către directori.⁸

◆ **Drepturile deținătorilor de instrumente financiare și principalele funcții ale proprietății**

Cadrul de aplicare al guvernării corporative trebuie să protejeze și să faciliteze exercitarea drepturilor acționarilor, prin:

- metode sigure de înregistrare a dreptului de proprietate, de transmitere sau transfer al acțiunilor;

Potrivit art. 224, alin. 3, lit. c din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare, „entitatea trebuie [...] să desemneze ca agent de plată, o instituție financiară, prin care acționarii să-și poată exercita drepturile financiare, cu excepția cazului în care emitentul asigură el însuși aceste servicii”.

- prezentarea de informații relevante și substanțiale despre entitate și evenimentele corporative, în mod prompt și cu regularitate (potrivit principiului anterior);
- participarea la luarea deciziilor prin exercitarea liberă și neîngrădită a drepturilor de vot în adunarea generală a acționarilor;

Art. 243, alin.2 din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare prevede faptul că, împiedicarea accesului unui acționar care

îndeplinește condițiile legii de a participa la adunarea generală a acționarilor dă dreptul oricărei persoane interesate să ceară în justiție anularea hotărârii adunării generale a acționarilor.

- funcționarea într-o manieră eficientă și transparentă a piețelor reglementate de capital, astfel încât tranzacțiile cu instrumente financiare să se desfășoare la prețuri transparente și în condiții echitabile, care protejează drepturile acționarilor conform clasei din care aparțin;

- consultarea acționarilor, inclusiv a celor instituționali, asupra aspectelor privind drepturile fundamentale, sub rezerva excepțiilor pentru prevenirea abuzurilor etc.

◆ **Tratamentul echitabil al deținătorilor de instrumente financiare, realizarea unei comunicări efective și active cu aceștia**

Prin guvernarea corporativă trebuie să se asigure tratamentul echitabil al tuturor deținătorilor de instrumente financiare, inclusiv a celor minoritari și străini. Toți deținătorii de instrumente financiare trebuie să aibă oportunitatea de a obține redresarea efectivă pentru atingerea adusă drepturilor lor. Astfel:

- toți investitorii trebuie să poată obține aceleași informații despre drepturile aferente tuturor seriilor și claselor de instrumente financiare, înainte să le cumpeze, iar orice schimbări survenite în drepturile de vot trebuie să constituie subiect spre apro-

⁸ În cazul în care într-o societate pe acțiuni are loc delegarea atribuțiilor de conducere către directori, [...] majoritatea membrilor consiliului de administrație va fi formată din administratori neexecutivi (art. 1381, alin (1) din Legea nr. 31/1990), iar, în cazul societăților pe acțiuni ale căror situații financiare anuale fac obiectul unei obligații legale de auditare financiară, delegarea conducerii [...] este obligatorie (art. 143, alin (4) din Legea nr. 31/1990).

barea acelor clase de instrumente financiare care sunt afectate în mod negativ;

Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare la art. 224, alin. 2 stipulează faptul că entitatea trebuie să asigure un tratament egal pentru toți deținătorii de instrumente financiare care dețin acțiuni de aceeași clasă.

- deținătorii de instrumente financiare minoritari trebuie protejați de măsurile abuzive prin/cu scopul controlului acționarilor care acționează direct sau indirect și trebuie să dispună de mijloace eficiente de corectare;

Pentru a preveni comportamentele abuzive, legislația societăților comerciale prevede faptul că acționarii trebuie să își exercite drepturile cu bună-credință, cu respectarea drepturilor și a intereselor legitime ale entității și ale celorlalți deținători de instrumente financiare.⁹

În sprijinul deținătorilor de instrumente financiare minoritari, cadrul juridic aplicabil pieței de capital asigură exercitarea:

- dreptului de retragere a deținătorilor de instrumente financiare dintr-o entitate cotate;

Art. 207, alin. 1 din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare, menționează că, în urma

unei oferte publice de cumpărare adresată tuturor deținătorilor și pentru toate deținerile acestora, un acționar minoritar are dreptul să solicite ofertantului care deține mai mult de 95% din capitalul social să-i cumpere acțiunile la un preț echitabil. Pentru a asigura echitatea modului de determinare a prețului plătit pe acțiune în favoarea acționarilor minoritari care își exercită acest drept, se va utiliza o medie rezultată prin aplicarea a cel puțin două metode de evaluare recunoscute de Standardele Internaționale de Evaluare (IVS).

De asemenea, deținătorii de instrumente financiare ale unei entități admise la tranzacționare, care nu sunt de acord cu hotărârile luate de adunarea generală a acționarilor cu privire la fuziuni sau divizări, care implică alocarea de acțiuni care nu sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, au dreptul de a se retrage din entitate și de a obține de la aceasta contravaloarea acțiunilor (art. 242 din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare).

- dreptului de vot cumulativ.

Membrii consiliului de administrație al entităților admise la tranzacționare pe o piață reglementată pot fi aleși prin metoda votului cumulativ. La cererea unui acționar semnificativ, alegerea pe baza acestei metode se va face în mod obligato-

riu (art. 235, alin. 1 din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare). Prin metoda votului cumulativ, fiecare acționar are dreptul de a-și atribui voturile cumulate (voturile obținute în urma înmulțirii voturilor deținute de către orice acționar, potrivit participării la capitalul social, cu numărul administratorilor care urmează să formeze consiliul de administrație) uneia sau mai multor persoane propuse pentru a fi alese în consiliul de administrație (art. 124, alin. 1 din Regulamentul CNVM nr. 1/2006).

- tranzacționarea de către un membru din interiorul unei entități și relațiile de afaceri individuale abuzive trebuie interzise, iar membrilor consiliului director și personalului executiv cu funcții cheie trebuie să li se ceară să facă cunoscut consiliului director dacă ei, direct, indirect sau în numele unui terț, au un interes material în vreo tranzacție care afectează direct entitatea.

Cadrul juridic aplicabil pieței de capital impune obligativitatea raportării către autoritatea de reglementare și supraveghere (Comisia Națională a Valorilor Mobiliare) și către operatorul de piață (Bursa de Valori București) a tranzacțiilor efectuate în numele și pe contul persoanelor inițiate¹⁰, a persoanelor implicate¹¹ sau a persoanelor care acționează în mod concertat¹². De

9 Art. 1361 din Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

10 În accepțiunea prevederilor art. 148 coroborate cu cele ale art. 149 din Regulamentul CNVM nr. 1/2006, persoanele inițiate sunt persoanele care exercită funcții de conducere în cadrul unui emitent sau persoane aflate în relații apropiate cu acestea.

11 În accepțiunea art. 2, pct. 22 din Legea nr. 297/2004, persoanele implicate sunt a) persoane care controlează sau sunt controlate de către un emitent sau care se găsesc sub un control comun; b) persoane care participă direct sau indirect la încheierea unor acorduri în vederea obținerii sau exercitării în comun a drepturilor de vot, dacă acțiunile, obiect al acordului, pot conferi o poziție de control; c) persoane fizice din cadrul societății emitente care au atribuții de conducere sau control; d) soții, rudele și afinii până la gradul al doilea ale persoanelor fizice menționate la lit. a) c); e) persoane care pot numi majoritatea membrilor consiliului de administrație în cadrul unui emitent.

12 În accepțiunea art. 2, pct. 23 din Legea nr. 297/2004, prin persoane care acționează în mod concertat se înțelege situația în care două sau mai multe persoane, legate printr-un acord expres sau tacit, pentru a înlăptui o politică comună în legătură cu un emitent.

asemenea, potrivit art. 225, alin. 1 din Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare, administratorii entităților admise la tranzacționare sunt obligați să raporteze, de îndată, orice act juridic încheiat de către entitate cu administratorii, angajații, deținătorii de instrumente financiare care dețin controlul, precum și cu persoanele implicate cu aceștia, a cărui valoare cumulată reprezintă cel puțin echivalentul în lei a 50.000 euro.

◆ Rolul deținătorilor de instrumente financiare în sistemul guvernancei corporative

Cadrul de desfășurare al guvernancei corporative trebuie să recunoască drepturile acționarilor, așa cum sunt ele stabilite prin lege sau prin înțelegeri mutuale, încurajând cooperarea activă între entități în crearea de bogăție, de locuri de muncă și în susținerea entităților viabile din punct de vedere financiar.

◆ Diseminare și transparență

Guvernanța corporativă trebuie să asigure diseminarea corectă și în timp util a tuturor aspectelor materiale legate de entitate, inclusiv situația financiară, performanța, dreptul de proprietate și managementul entității.

Diseminarea și transparența se circumscriu cerințelor de raportare ale emitenților, făcând referire la informații cu privire la aspectele relevante, printre care, fără ca enumerarea să fie exhaustivă: rezultatele financiare și operaționale ale entității, strategiile de dezvoltare, obiectivele și filozofia de management, dreptul de proprietate al

deținătorilor de instrumente financiare majoritari și drepturile de vot, politica de remunerare a membrilor consiliului și ai executivilor cu atribuții cheie, persoane afiliate implicate în tranzacții, incertitudini și factori de risc previzibili etc.

Informațiile trebuie create și diseminate conform standardelor de înaltă calitate privind diseminarea de informații contabile, financiare și non-financiare, iar canalele pentru diseminarea informației trebuie să asigure utilizatorilor un acces egal, în timp util și eficient din punct de vedere al costurilor, la informațiile relevante.

Informațiile generate de sistemul de raportare financiară trebuie supuse unui proces de audit de către un auditor extern independent, competent și calificat, într-o manieră externă și obiectivă, pentru a asigura membrii consiliului și deținătorii de instrumente financiare că situațiile financiare reflectă complet poziția financiară și performanța entității cu privire la toate aspectele semnificative. Auditorii externi trebuie să fie răspunzători în fața deținătorilor de instrumente financiare și a entității în exercitarea atenției profesionale cuvenită în realizarea auditului.

◆ Obligațiile consiliului de administrație

Cadrul de desfășurare al guvernancei corporative trebuie să asigure ghidarea strategică a entității, monitorizarea efectivă a managementului de către consiliul de administrație și responsabilitatea consiliului față de entitate și deținătorii de instrumente financiare.

Membrii consiliului de administrație trebuie să acționeze în cu-

noștință de cauză, cu bună credință, cu „due diligence”, cu grijă și în interesul entității și al deținătorilor de instrumente financiare¹³, conformându-se standardelor adecvate de etică profesională. Aceștia trebuie să îndeplinească anumite funcții cheie, precum:

- revizuirea și ghidarea strategiei generale de dezvoltare a entității, a planurilor importante de acțiune, a politicii de management a riscului, a bugetelor anuale și a planurilor de afaceri;
- stabilirea obiectivelor de performanță, monitorizarea implementării acestora și a performanței entității, previziunea cheltuielilor importante de capital, a achizițiilor și dezinvestițiilor;
- monitorizarea eficienței practicilor de guvernance ale entității și luarea măsurilor de corecție sau de schimbare acolo unde se impune;
- selectarea, echilibrarea, monitorizarea și, atunci când este necesar, înlocuirea executivilor cu funcții cheie și previziunea planului de succesiune;
- alinierea remunerării executivilor cu funcții cheie și a membrilor consiliului cu interesele pe termen lung ale entității și deținătorilor săi de instrumente financiare;
- asigurarea unui proces de nominare și alegere, formal și transparent, al membrilor consiliului;
- monitorizarea și administrarea potențialelor conflicte de interese ale managementului, membrilor consiliului și deținătorilor de instrumente financiare, in-

¹³ Membrii consiliului de administrație își vor exercita mandatul cu prudența și diligența unui bun administrator (Art. 144[^]1, alin. 1 din Legea nr. 31/1990).

clusiv întrebuintarea greșită a activelor entității și abuzul în tranzacțiile cu terții;

- asigurarea integrității sistemului de raportare financiară al entității, inclusiv auditul independent și a funcționării sistemelor de control, în special, a sistemelor de management al riscului, de control financiar și operațional și de respectare a legii și a standardelor relevante.

Membrii consiliului trebuie să fie în măsură să-și exercite judecata în mod individual și obiectiv, să fie capabili să se dedice efectiv îndeplinirii obligațiilor care le revin și să se asigure de desemnarea unui număr suficient de membri non-executivi pentru îndeplinirea unor sarcini care ar putea implica un potențial conflict de interese. Exemple de asemenea responsabilități cheie se referă la asigurarea integrității raportării financiare și non-financiare sau la revizuirea tranzacțiilor cu persoane afiliate.

Concluzii

Pentru ca entitățile ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată de capital să beneficieze de stabilitate în materie de atragere a finanțării prin intermediul piețelor globale de capital, procesele specifice de guvernanță corporativă trebuie să fie caracterizate printr-un grad ridicat de transparență, echitate și credibilitate în relația cu ofertanții de capital, să fie inteligibile și să respecte principiile internațional recunoscute.

Sistemul de guvernanță corporativă este influențat de relațiile dintre actorii participanți. Acționarii majoritari pot afecta semnificativ

comportamentul corporatist al unei entități. În calitate de ofertanți de capital, investitorii instituționali reprezintă o voce din ce în ce mai puternică în sistemul de guvernanță corporativă, în timp ce acționarii minoritari, de obicei, nu caută să exercite drepturi de guvernanță, cu toate că aceștia sunt preocupați de obținerea unui tratament just din partea acționarilor majoritari și a managementului. Creditorii joacă un rol important în sistemul de guvernanță corporativă, fiind observatori externi ai performanțelor de guvernanță corporativă, în timp ce angajații și alți deținători de interese în entitate își aduc contribuția la performanțele și succesele pe termen lung ale entității, iar agențiile guvernamentale stabilesc cadrul general legal și instituțional pentru guvernanța corporativă. Rolul fiecărei categorii de participanți, precum și interacțiunile dintre aceștia constituie subiect al aplicării de către entități, în condițiile prevăzute de legislație și reglementări, dar și al aplicării voluntare, însă cel mai important lucru este faptul că sunt sub incidența forțelor pieței.

Măsura în care entitățile aderă la principiile de bază ale guvernanței corporative constituie un factor cu o importanță crescândă pentru fundamentarea deciziilor de investiții. De o relevanță aparte este relația dintre practicile de guvernanță corporativă și caracterul global al investițiilor, în condițiile în care fluxurile internaționale de capital oferă posibilitatea entităților de a accesa finanțare din partea unei mase mai consistente de investitori.

Dacă investitorii instituționali oferă capital pe termen lung și profită de beneficiile depline ale globalizării piețelor de capital, practicile de guvernanță corporativă trebuie să fie transparente, credibile și bine înțelese. Chiar dacă entitățile nu se bazează în mod necesar și primordial pe surse străine de finanțare, aderența la bune practici de guvernanță corporativă ajută la îmbunătățirea încrederii investitorilor autohtoni, la reducerea costului capitalului și la fundamentarea unei funcționări viabile a piețelor financiare, în ultimă instanță induce o stare de stabilitate în materie de surse de finanțare.

Bibliografie

Colecția Revistei *Audit Financiar*, 2006-2007

Studiul comparativ al Codurilor de guvernanță corporativă relevant pentru Uniunea Europeană și pentru statele membre, Weil, Gotshal & Manges LLP, 2002

www.guvernanta corporativa.ro;

www.oecd.org;

Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată cu modificările și completările ulterioare;

Legea nr. 297/2004 privind piața de capital, cu modificările și completările ulterioare;

Ordinul ministrului finanțelor nr. 2001/2006 pentru modificarea și completarea OMFP nr. 1.752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene;

Regulamentul CNVM nr. 1/2006 privind emitenții și operațiunile cu valori mobiliare.

Considerații privind întocmirea și auditarea situațiilor financiare ale instituțiilor publice

Abstract

Considerations Regarding the Drawing up and Auditing of Financial Situations of Public Institutions

Internal public audit, a functionally independent and objective activity, provides insurance and advice for the management with a view to the proper management of revenue and public expenditure, improving thus the activities of the public institution.

The internal public audit helps the institution to meet their objectives through a systematic and methodical approach, which evaluates and improves the efficiency and effectiveness of the management system based on risk management, control management and management processes.

The internal public audit has a broad sphere of financial activities or financial implications held by the public institution since the formation of commitments to the use of funds by beneficiaries, including funds from internal assistance, formation of the public revenues, respectively authorizing and establishing the promissory notes, as well as facilities granted when cashing them, managing public assets, as well as selling, offering pledge, granting or rental of goods from the public and private field of the territorial unit, systems of financial management and control, including accounting and related computerized systems.

Key words: Internal public audit, financial statements, communication, functional independence, financial reporting

Conf.univ.dr. **Claudia BURTESCU**

Lect.univ.dr. **Cristina TENOVICI**

Asist.univ.drd. **Niculina MARCU**,
Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești

Cuvinte cheie:

audit public intern, situații financiare, comunicare, independență funcțională, raportare financiară

Introducere

Necesitatea unei raportări transparente a instituțiilor publice este la fel de importantă sau poate chiar mai importantă decât cea pentru entitățile economice, având un rol vital în asigurarea credibilității.

Importanța auditării activității financiar-contabile decurge și din rolul raportărilor financiare în sectorul public care trebuie să ofere informațiile utile luării deciziilor, să justi-

fică și să probeze pentru resursele încredințate prin oferirea informațiilor privind sursele, alocarea și utilizarea resurselor financiare, a modului în care entitatea și-a finanțat activitățile, oferirea informațiilor privind situația financiară a entității și modificările ei, precum și evaluarea performanței entității în termeni de eficiență și realizări.

Despre scopul și cadrul de funcționare a auditului public intern

Activitate independentă și obiectivă, auditul public intern contribuie la îmbunătățirea activității instituți-

ilor publice, evaluează și crește eficiența și eficacitatea sistemului de conducere bazat pe gestionarea riscului, a controlului și a proceselor de administrare, dând asigurare, precum și consiliere conducerii pentru buna administrare a resurselor și cheltuielilor publice.

Auditul public intern vizează atât administrarea patrimoniului public, modul de formare a resurselor bănești publice, activitățile financiare, cât și sistemele de management financiar și control, inclusiv contabilitatea.

O misiune de audit intern privind activitatea financiar-contabilă se desfășoară în conformitate cu prevederile legii nr. 672/2002 privind auditul intern, cu normele generale privind exercitarea activității de audit public intern, aprobate prin OMFP nr. 38/2003 și cu normele specifice aprobate de conducerea entității.

Printre cele mai importante obiective ale unei misiunii de audit intern privind activitatea financiar-contabilă sunt considerate a fi : organizarea registrelor de contabilitate, conducerea contabilității, conducerea activității financiare, elaborarea bilanțului contabil, elaborarea contului de execuție bugetară, organizarea sistemului de raportare a datelor financiar contabile către management, organizarea și efectuarea controlului financiar preventiv, fiabilitatea sistemului informatic financiar-contabil, organizarea și efectuarea arhivării documentelor financiar-contabile.

Scopul acțiunii de auditare constă în asigurarea completitudinii și corectitudinii conducerii registrelor de contabilitate, asigurarea respectării principiilor generale ale contabilității, a regulilor de evaluare a elementelor de activ, capitaluri proprii și datorii, a reglementărilor contabile, respectiv asigurarea aplicării corecte a normelor metodologice privind elaborarea bilanțului contabil și a contului de execuție bugetară.

Astfel, evaluarea activității financiar-contabile permite auditorilor interni să emită o asigurare rezonabilă managementului general privind calitatea sistemului contabil și de control intern al activității auditate.

Principalele documentele examinate în cadrul misiunii de audit public intern privind activitatea financiar-contabilă sunt: registrele de contabilitate, documentele justificative care stau la baza înregistrărilor operațiilor în contabilitate, declarațiile de impunere depuse de entitate la organele abilitate, statele de salarii, balanțele de verificare întocmite periodic, angajamentele bugetare legale, situațiile financiare anuale.

Drept tehnici de audit public intern, pentru colectarea probelor, în cadrul unei misiuni se utilizează: verificarea realizată prin comparație, examinare, recalculare, punere de acord, confirmare, garantare, urmărire, observarea fizică asupra modului de întocmire și emitere a documentelor; interviurile realizate cu persoanele auditate, implicate și interesate și informațiile primite, care trebuie să fie susținute de documente, de analiză, respectiv descompunerea unei entități în elemente, care pot fi izolate, identificate, cuantificate și măsurate distinct.

Evaluarea riscurilor

O etapă majoră în procesul de audit public intern, analiza riscului are drept scop să identifice pericolele din entitatea auditată, să identifice dacă controalele interne sau procedurile entității auditate pot preveni, elimina sau minimiza pericolele și să evalueze structura și evoluția controlului intern al entității auditate.

Astfel, la verificarea modului de întocmire a bilanțului contabil se au în vedere următoarele riscuri considerate majore:

- La închiderea execuției bugetare anuale: neînchiderea conturilor care nu care trebuie să aibă sold la sfârșitul anului (casa, disponibilități în cont în lei/valută, cheltuieli, venituri), nerespectarea principiului independenței exercițiului (momentul recunoașterii veniturilor și cheltuielilor), necalcularea și neînregistrarea în contabilitate a provizioanelor (deprecierea reversibilă), nerealizarea decontărilor interne;
- La regularizarea cu bugetul statului: neregularizarea excedentelor rezultate din execuția bugetelor instituțiilor publice cu bugetul statului la sfârșitul anului;
- La elaborarea și verificarea bilanțului contabil: inexistența unor proceduri scrise/monografii privind elaborarea bilanțului contabil, nerespectarea procedurilor de întocmire a bilanțului contabil, raportarea unor date eronate în situațiile financiare anexe la bilanțul contabil, nedesemnarea persoanelor responsabile cu activitatea de elaborare a bilanțului contabil, nerespectarea relațiilor bilanțiere.

La verificarea modului de elaborare a contului de execuție bugetară se au în vedere următoarele riscuri:

- La determinarea prevederilor bugetare inițiale și finale, conform clasificății bugetare : lipsa documentelor justificative pentru rectificarea bugetară, nestabilirea influențelor financiare asupra bugetului, din diferite acte normative, pe structura clasificății bugetare;
- La preluarea plăților din fișele sintetice în contul de execuție bugetară: inexistența unor proceduri scrise/monografii privind elaborarea contului de execuție bugetară, nedesemnarea persoanelor responsabile cu activitatea de elaborare a contului de execuție bugetară, preluarea eronată a sumelor din fișele conturilor sintetice în contul de execuție bugetară,
- La elaborarea anexelor la contul de execuție bugetară: inexistența unor proceduri scrise/monografii privind elaborarea anexelor la contul de execuție bugetară, nerespectarea corelațiilor de bază între contul de execuție bugetară și anexe, nerespectarea procedurilor de întocmire a anexelor la contul de execuție bugetară.

Cerințe ale situațiilor financiare în instituțiile publice

Situațiile financiare ale instituțiilor publice, ansamblul de documente oficiale pe baza cărora instituția publică prezintă situația patrimoniului aflat în administrare, precum și execuția bugetului de venituri și cheltuieli trebuie să ofere o imagine fidelă a poziției financiare, precum și a performanței financiare și a rezultatului patrimonial.

Mai exact, obiectivul raportărilor financiare în sectorul public trebuie să ofere informațiile utile luării deciziilor și să demonstreze răspunderea entității pentru resursele încredințate ei prin oferirea informațiilor privind sursele, alocarea și utilizările resurselor financiare, modul în care entitatea și-a finanțat activitățile și și-a acoperit necesarul de numerar, situația financiară a entității și modificările ei, oferirea informațiilor utile în evaluarea capacității entității de a-și finanța activitățile și de a-și onora datoriile și angajamentele, în evaluarea performanței entității în termeni de costuri ale serviciilor, eficiență și realizări¹.

Informațiile cuprinse în situațiile financiare trebuie să satisfacă nevoile utilizatorilor care nu sunt în situația

de a cere rapoarte adaptate nevoilor lor specifice de informații.

Pentru a realiza situațiile financiare într-o instituție publică trebuie parcurse o serie de lucrări contabile de închidere a exercițiului financiar, cum sunt: stabilirea balanței conturilor înainte de inventariere, inventarierea generală a patrimoniului instituției publice, contabilitatea operațiilor de regularizare, stabilirea balanței conturilor după inventariere.

Astfel, pentru stabilirea balanței conturilor înainte de inventariere se efectuează mai multe lucrări cu caracter premergător sau preliminar. Mai întâi, se efectuează o verificare cu caracter general, care are drept scop stabilirea modului cum au fost reflectate în conturi operațiunile economico – financiare conținute în documentele justificative, operațiune care se desfășoară pentru a se asigura îndeplinirea obligațiilor legale de înregistrare în contabilitate a tuturor operațiilor economice care s-au produs în timpul exercițiului.

Verificarea documentelor justificative, primare și centralizatoare se face atât sub aspectul înregistrării lor în conturi corespunzător naturii operațiilor pe care le conțin, cât și în ceea ce privește îndeplinirea condițiilor de formă pe care trebuie să le întrunească, în sensul folosirii modelului de document ce corespunde naturii operației consumate, completării tuturor elementelor pe care le conține documentul, exactității prețurilor unitare și a calculelor efectuate, existenței semnăturilor persoanelor responsabile pentru întocmirea, avizarea și aprobarea operațiilor consemnate.

Se mai verifică, de asemenea, aspectele ce privesc conținutul documentelor justificative, avându-se în vedere concordanța cu realitatea a operațiilor economico-financiare pentru care sunt întocmite: legalitatea, oportunitatea și economicitatea acestor operații, urmărindu-se în mod special documentele ce se referă la cheltuieli și venituri, la stabilirea și decontarea obligațiilor de natură fiscală și socială, precum și cele care privesc altă perioadă de gestiune.

Pentru centralizarea și controlul exactității datelor înregistrate în conturi se întocmește balanța de verificare înainte de inventarierea patrimoniului. Balanța poate fi interpretată ca un inventar contabil și ca instrument de verificare a conținutului soldurilor conturilor contabile.

1 Federația Internațională a Contabililor – „Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public”, Editura C.E.C.C.A.R., București, 2005, pag.29

Inventarierea generală a patrimoniului instituției publice stabilește situația reală a patrimoniului, respectiv constatarea mărimii faptice a elementelor patrimoniale și la evaluarea lor la nivelul valorii actuale.

În ceea ce privește contabilitatea operațiilor de regularizare, putem spune că în categoria operațiilor de regularizare se cuprind : înregistrarea și decontarea plusurilor și minusurilor constatate cu ocazia inventarierii, inclusiv compensările admisibile de efectuat, ajustările pentru depreciere sau pierdere de valoare aferente elementelor patrimoniale inventariate, respectiv a provizioanelor pentru riscuri și cheltuieli, modificările de valoare aferente elementelor patrimoniale exprimate în valută, delimitarea în timp a veniturilor și cheltuielilor instituției publice.

După efectuarea inventarierii și realizării operațiilor de regularizare a rezultatelor inventarierii se întocmește o nouă balanță a conturilor. Funcția acesteia se manifestă cu precădere pentru pregătirea informației necesare determinării rezultatului patrimonial și pentru asigurarea suportului informațional necesar redactării bilanțului contabil.

Odată elaborate, situațiile financiare se semnează de către ordonatorul de credite și conducătorul compartimentului financiar – contabil sau de altă persoană împuternicită să îndeplinească această funcție.

Este obligatoriu ca instituțiile publice să depună la unitățile de trezorerie a statului la care au deschise conturile situația fluxurilor de trezorerie pentru a obține viza privind exactitatea plăților de casă, respectiv a soldurilor conturilor de disponibilități, pentru a se asigura concordanța între datele din contabilitatea instituției publice și cele din contabilitatea unităților de trezorerie a statului. Instituțiile publice superioare nu pot centraliza situațiile financiare ale instituțiilor din subordine dacă nu au această viză a trezoreriei statului.

Trimestrial și anual ordonatorii de credite secundari și terțiari au obligația de a depune un exemplar din situațiile financiare întocmite la ordonatorul de credite principal la termenele stabilite de către acesta. Aceștia, la rândul lor, vor depune la Ministerul Economiei și Finanțelor sau la administrațiile fiscale județene și a municipiului București, după caz, un exemplar din situațiile financiare trimestriale și anuale, potrivit normelor și termenelor stabilite de acesta.

Un set complet de situații financiare trimestriale și anuale conform O.M.F.P. nr.1917/2005 cuprinde:

8/2008

- bilanțul contabil;
- contul de rezultat patrimonial;
- situația fluxurilor de trezorerie;
- situația modificărilor în structura activelor nete/capitalurilor proprii;
- anexele la situațiile financiare: politici contabile, note explicative;
- contul de execuție bugetară.

Un set complet de situații financiare conform IPSAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” cuprinde:

- o situație a poziției financiare;
- o situație a performanței financiare;
- o situație a modificărilor activelor nete/capitalurilor proprii;
- o situație a fluxurilor de trezorerie;
- politicile contabile și note la situațiile financiare.

a. Bilanțul contabil

Documentul contabil de sinteză cu ajutorul căruia se prezintă elementele de activ, datorii și capitalul propriu ale instituției publice la sfârșitul perioadei de raportare este prima componentă a situațiilor financiare și oferă informații privind poziția financiară a instituției publice.

Prezentarea elementelor patrimoniale în bilanț se va face în raport de gradul crescător al lichidității pentru elementele patrimoniale de activ și gradul crescător al exigibilității pentru elementele patrimoniale de natura datoriilor. Pentru fiecare element din bilanț se va prezenta valoarea aferentă atât la finalul exercițiului curent, cât și la finalul exercițiului precedent, pentru a putea fi comparate. Dacă aceste valori nu sunt comparabile, absența comparabilității trebuie prezentată în notele explicative. Dacă un element de bilanț nu are valoare, nu trebuie prezentat în bilanț decât dacă există un element corespondent în exercițiul financiar precedent.

Bilanțul contabil se întocmește pe baza ultimei balanțe de verificare a conturilor sintetice la finele perioadei de raportare, pusă de acord cu situația reală a elementelor de activ și pasiv stabilite pe baza inventarului. Se vor efectua în prealabil următoarele operații:

- se analizează soldurile conturilor contabile, astfel încât acestea să reflecte operațiuni patrimoniale ale

instituției publice și să corespundă funcțiunii stabilite prin planul de conturi;

- se clarifică eventualele sume menționate nejustificat în conturile de debitori sau creditori, urmărindu-se încasarea creanțelor și achitarea datoriilor în lei sau valută, după caz;
- se analizează sumele ce trebuie încasate de debitori din anii precedenți, care potrivit legii se virează la bugetul de stat, la bugetele locale, la bugetul asigurărilor sociale de stat, la bugetul asigurărilor pentru șomaj sau la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate;
- dacă operațiunile își extind efectele pe mai mulți ani, se impune utilizarea conturilor de venituri și cheltuieli în avans.

Conform IPSAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”, situația poziției financiare trebuie să cuprindă cel puțin următoarele elemente: imobilizări corporale; imobilizări necorporale; active financiare, investiții contabilizate prin metoda activului net, stocuri, sume de recuperat din tranzacții non-schimb, inclusiv taxe și transferuri, creanțe din tranzacții de schimb, numerar și echivalente de numerar, impozite și transferuri de plată, datorii din tranzacții de schimb, provizioane, datorii pe termen lung, interes minoritar și active nete/capitaluri proprii.

Se pot prezenta și alte elemente - rând atunci când un Standard Internațional de Contabilitate pentru Sectorul Public cere acest lucru sau când o astfel de prezentare este relevantă pentru prezentarea corectă a poziției financiare a entității. Entitatea va prezenta fie în situația poziției financiare, fie în note la situația poziției financiare, alte subclasificări ale elementelor – rând într-o manieră corespunzătoare activității entității. Fiecare element trebuie subclasificat când este corespunzător, în funcție de natura sa, iar sumele de plată sau de primit de la entitatea care controlează, entități controlate înrudite sau entități asociate și alte părți legate trebuie prezentate separat².

b. Contul de rezultat patrimonial

Contul de rezultat patrimonial, documentul contabil cu ajutorul căruia se prezintă situația veniturilor, finanțărilor și cheltuielilor instituției publice din cursul exercițiului curent, este a doua componentă a situ-

țiilor financiare și oferă informații privind performanța financiară a instituției publice, respectiv rezultatul patrimonial.

Rezultatul patrimonial (excedent sau deficit patrimonial) este un rezultat economic, ce se va determina pe fiecare sursă de finanțare în parte, dar și pe total, ca diferență între veniturile realizate și cheltuielile efectuate în exercițiul financiar curent.

În contul de rezultat patrimonial veniturile și finanțările sunt prezentate pe feluri de venituri după natura sau sursa lor, indiferent dacă au fost încasate sau nu, iar cheltuielile sunt prezentate pe feluri de cheltuieli, după natura și destinația lor, indiferent dacă au fost plătite sau nu. Pentru fiecare element din contul de rezultat patrimonial se va prezenta valoarea aferentă atât la finalul exercițiului curent, cât și la finalul exercițiului precedent pentru a putea fi comparate. Dacă aceste valori nu sunt comparabile, absența comparabilității trebuie prezentată în notele explicative. Dacă un element din contul de rezultat patrimonial nu are valoare, nu trebuie prezentat în contul de rezultat patrimonial decât dacă există un element corespondent în exercițiul financiar precedent.

Conform IPSAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”, situația performanței financiare trebuie să cuprindă cel puțin următoarele elemente: venituri din activități de exploatare; surplusul sau deficitul activității de exploatare; costurile de finanțare; partea din surplusurile sau deficiturile nete aferentă entităților asociate și asocierilor în participație, contabilizată prin metoda activului net; surplusul sau deficitul din activitățile ordinare; elemente extraordinare; partea interesului minoritar din surplusul sau deficitul net și surplusul sau deficitul net pentru perioadă.

Se pot prezenta și alte elemente – rând suplimentare, titluri și subtotaluri atunci când un Standard Internațional de Contabilitate pentru Sectorul Public cere acest lucru sau când o astfel de prezentare este relevantă pentru prezentarea corectă a performanței financiare a entității.

Entitatea va prezenta fie în situația performanței financiare, fie în notele la situația performanței financiare o subclasificare a veniturilor totale, clasificate într-un mod corespunzător pentru activitatea entității. O entitate trebuie să prezinte, fie în situația performanței financiare, fie în notele la situația perfor-

² Federația Internațională a Contabililor – „Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public”, editura C.E.C.C.A.R., București, 2005, pag.48

manței financiare, o analiză a cheltuielilor, utilizând o clasificare bazată pe natura cheltuielilor, fie pe destinația lor în cadrul entității, oricare dintre ele este mai relevantă și mai credibilă³.

c. Situația fluxurilor de trezorerie

O altă componentă a situațiilor financiare este și situația fluxurilor de trezorerie. Această situație oferă o bază pentru evaluarea capacității entității de a genera numerar și echivalente de numerar, prezentându-se existența și mișcările de numerar pe tipuri de activități.

Raportarea fluxurilor de trezorerie se poate realiza folosind una dintre metodele:

1. metoda directă – sunt prezentate clasele principale de plăți și încasări brute de numerar, furnizând informații folositoare în estimarea fluxurilor de trezorerie viitoare (acestea nu sunt disponibile prin metoda indirectă). Informațiile privind clasele principale de plăți și încasări brute de numerar se obțin fie din înregistrările contabile ale entității, fie din ajustarea veniturilor și cheltuielilor operaționale și a altor elemente din situația performanței financiare (de exemplu, modificări pe parcursul perioadei de stocuri, creanțe și datorii aferente activității operaționale).

2. metoda indirectă - prin care surplusul sau deficitul net este ajustat pentru efectele tranzacțiilor ce nu au natură monetară, pentru orice amânări sau angajamente de plăți sau încasări de numerar din fluxuri de exploatare trecute sau viitoare și elementele de venituri și cheltuieli asociate cu fluxurile de trezorerie din investiții sau finanțări.

Ambele metode vor furniza aceleași cifre, dar metoda directă este preferată de IPSAS 2 „Situațiile fluxurilor de trezorerie” deoarece furnizează mai multe informații despre entitate. Totuși, această metodă este rar utilizată în practică deoarece aplicarea ei este mai dificilă și solicită mai mult timp. Instituțiilor publice, pe baza normelor emise de Ministerul Economiei și Finanțelor, realizează situația fluxurilor de trezorerie folosind metoda directă.

d. Situația modificărilor în structură a activelor nete/capitalurilor proprii

Cu ajutorul situației modificărilor în structură a activelor nete / capitalurilor proprii, entitatea pune la dispoziția utilizatorilor informații în legătură cu structura capitalurilor proprii (prezentarea detaliată a creșterilor și / sau a scăderilor din timpul anului al fiecărui element al conturilor de capital), influențele rezultate prin schimbarea politicilor contabile, influențele rezultate în urma reevaluării activelor, calculului și înregistrării amortizării sau din corectarea erorilor contabile.

O entitate va prezenta fie în această situație, fie în note⁴:

- soldul surplusurilor și deficitelor acumulate la începutul perioadei și la data raportării, precum și mișcările pe parcursul perioadei;
- în măsura în care componentele de active nete/capitaluri proprii sunt prezentate separat, o reconciliere între valoarea contabilă a fiecărei componente de active nete/capitaluri proprii la începutul și sfârșitul perioadei, prezentând distinct fiecare modificare.

e. Anexele la situațiile financiare

Conducerea instituției publice are sarcina de a selecta și a aplica *politicile contabile* astfel încât situațiile financiare să respecte cerințele Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public, iar, în lipsa unor cerințe specifice, se vor elabora politici care să asigure relevanța și credibilitatea informațiilor furnizate prin situațiile financiare. Dacă sunt disponibile atât politici contabile de bază, cât și politici alternative conform Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public, instituția va alege și va aplica consecvent una dintre politici, cu excepția cazului în care Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public solicită în mod deosebit sau permit clasificarea elementelor pentru care politicile contabile trebuie alese.

Modificarea politicii contabile trebuie făcută numai în conformitate cu IPSAS 3 „Surplusul sau deficitul net al perioadei, erori fundamentale și modificări ale politicilor contabile” și aplicat tuturor elementelor sau categoriilor de elemente (tranzacții, evenimente, solduri, valori etc.).

3 Federația Internațională a Contabililor - „Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public”, editura C.E.C.C.A.R., București, 2005, pag.51.

4 Federația Internațională a Contabililor - „Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public”, editura C.E.C.C.A.R., București, 2005, pag.53.

f. Contul de execuție bugetară

Contul de execuție bugetară prezintă toate operațiunile efectuate în exercițiul financiar curent, respectiv încasările realizate și plățile efectuate, în structura în care a fost aprobat bugetul, precum și alte informații necesare unei bune administrări a bugetului astfel⁵:

- **informații privind veniturile:** prevederi bugetare inițiale, prevederi bugetare trimestriale/definitive, drepturi constatate, total și defalcat ani precedenți/anul curent; încasări realizate, stingeri pe alte căi decât încasări, drepturi constante de încasat.
- **informații privind cheltuielile:** credite bugetare inițiale, credite bugetare trimestriale / definitive, angajamente bugetare, angajamente legale; plăți efectuate, angajamente legale de plătit, cheltuieli efective (costuri, consumuri sau utilizări de resurse).
- **informații privind rezultatul execuției bugetare** (încasări realizate minus plăți efectuate).

Contul de execuție bugetară se întocmește pe baza datelor preluate din rulajele debitoare și creditoare ale conturilor de finanțare bugetară și de disponibil, care trebuie să corespundă cu cele din conturile deschise la trezorerie sau bănci după caz.

În concluzie

Instituțiile publice care au calitatea de creditori bugetari ai bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat, bugetului asigurărilor pentru șomaj, bugetul Fondului național unic de asigurări de sănătate, precum și instituțiile publice finanțate din fonduri externe nerambursabile și instituțiile publice finanțate integral sau parțial din venituri proprii/activități finanțate integral din venituri proprii (altele decât cele de subordonare locală) vor întocmi „Contul de execuție a bugetului instituției publice – venituri”, cu informații privind veniturile realizate potrivit bugetului aprobat (clasificația funcțională). Pentru instituțiile publice cu subordonare locală (finanțate din bugetul local, finanțate integral din venituri proprii / venituri proprii și subvenții/activități finanțate integral din venituri proprii cu subordonare locală) se completează de asemenea „Contul de execuție a bugetului instituției publice – venituri”, dar au fost prevăzute formulare diferite, însă modul de completare este similar.

Instituțiile publice finanțate din bugetul de stat, bugetele locale, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul asigurărilor pentru șomaj, bugetul Fondului național unic de asigurări de sănătate, credite externe, credite interne, fonduri externe nerambursabile, venituri proprii / venituri proprii și subvenții (altele decât cele de subordonare locală), vor întocmi „Contul de execuție a bugetului instituției publice – cheltuieli”, cu informații privind cheltuielile realizate pe structura bugetului aprobat (clasificația funcțională). Se va realiza de asemenea o detaliere a cheltuielilor pe structura clasificației economice, pe capitole, articole, aliniate.

Bibliografie

- Angot H., Fischer C., Theunissen B - *Audit Comptable, Audit Informatique*, IIème ed., Entreprise, Bruxelles, 2001
- Federația Internațională a Contabililor – *Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, editura C.E.C.C.A.R., București, 2005
- Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements (2007)
- Renard J. – *Theorie et pratique de l'audit intern*, Editions d'Organisation, Paris, France, 2002
- Raport privind activitatea de audit public intern în anul 2006 publicat de U.C.A.A.P.I
- Ghid practic privind misiunea de audit intern privind activitatea financiar – contabilă* elaborat de MFP
- Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern publicată în Monitorul Oficial nr. 953 din 24 decembrie 2002
- O.M.F.P. nr. 38/2003 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, publicat în Monitorul Oficial nr. 130 din 27 februarie 2003
- O.M.F.P. nr. 616/2006 pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea, semnarea, depunerea, componența și modul de completare a situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice în anul 2006 precum și modelele acestora, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 498/08.06.2006
- O.M.F.P. nr. 40/2007 pentru aprobarea Normelor metodologice privind închiderea conturilor contabile, întocmirea și depunerea situațiilor financiare ale instituțiilor publice la 31 decembrie 2006, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 65/26.01.2007.

5 O.M.F.P. nr. 616 / 19.05.2006 pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea, semnarea, depunerea, componența și modul de completare a situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice în anul 2006, precum și modelele acestora, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 498 / 08.06.2006.

Auditul transfrontalier: profesionalism și independență

ATELIERUL II

Asigurarea calității activității de audit

Moderator: **Douglas NESBIT**,
vicepreședinte ICAS

Neil WALLACE,
director ICAS Scoția

Supravegherea și monitorizarea – coordo- nate fundamentale ale calității auditului

Sunt aici ca să vă vorbesc despre calitatea auditului, dar, după cum a spus Douglas Nesbit în sesiunea de deschidere de azi dimineață, nu există o definiție strictă pentru calitatea auditului.

Singurul aspect, singura coordonată fundamentală a calității auditului pe care o voi aborda aici, azi, este supravegherea și monitorizarea, precum și sfaturile individuale pe care organismele profesionale le oferă membrilor lor în mod individual.

Voi aborda lucrurile din trei perspective diferite. Prima perspectivă va fi din punctul de vedere al Consiliului pentru Raportare Financiară (Financial Reporting

Council - FRC) din Marea Britanie care este, de fapt, organismul de supraveghere și cred că majoritatea din cei prezenți aici sunteți familiarizați cu conceptul de organisme de supraveghere, concept care se răspândește mai mult sau mai puțin, având ca scop dezvoltarea. În Marea Britanie, FRC joacă un rol foarte important în sprijinul acordat auditorilor pentru a atinge calitatea în audit.

În al doilea rând, voi prezenta munca depusă de propria echipă de monitorizare a Institutului Contabililor Autorizați din Scoția (ICAS). Noi avem o echipă de monitorizare a auditului asemănătoare cu cea pe care ați organizat-o dumneavoastră aici, la nivelul CAFR. Și ultimul subiect pe care îl voi aborda se referă la serviciile pentru membri, sfaturile proactice individuale pe care Institutul nostru le asigură pentru auditori, astfel încât ei să poată evita orice probleme cu FRC sau cu propria noastră echipă de monitorizare.

L-ați auzit pe Douglas Nesbit menționând azi dimineață instituția noastră - FRC. Noi avem de o vreme destul de lungă un Consiliu pentru Raportare Financiară. Noi am fost, de fapt suntem, cu un pas înaintea altor țări unde încă nu s-a înființat și dezvoltat un organism de supraveghere. Există motive foarte bune - sau ar trebui să spun foarte rele - pentru care noi avem un asemenea Consiliu pentru Raportare Financiară foarte bine dezvoltat și organizat. Ați auzit de Enron, Worldcom și Parmalat. Acestea au fost subiectele unor scandaluri la nivel corporativ. În Marea Britanie am avut scandaluri la nivel corporativ cu mult înaintea Enron și Worldcom, iar ale noastre au fost de fapt mai mari, mai profunde. Noi am avut cele mai puternice scandaluri la nivel corporativ. Am avut scandaluri ca Polly Peck, BCCI, iar strămoșul tuturor acestor scandaluri a fost grupul MIRROR, de presă. Acestea au fost cazuri în care companiile raportau rezultate financiare bune, auditorii spuneau în rapoartele de audit că situațiile financiare demonstau realitatea, când, de fapt, situațiile financiare erau complet false. Ca rezultat al acestor scandaluri majore la nivel corporativ din Marea Britanie, din anii 80 și începutul anilor 90, noi am hotărât să transpunem într-un Consiliu acest concept de supraveghere și am muncit mult cu scopul de a înființa în Marea Britanie Consiliul pentru Raportare Financiară. Ulterior, FRC a influențat legiuitorul din Marea Britanie în direcțiile raportării și guvernancei corporative. Scopul său este acela de a spori încrederea în raportarea și guvernancea corporativă. În esență, una dintre sarcinile sale principale este să se asigure de calitatea raportărilor financiare ale companiilor listate la bursă și ale companiilor importante în Marea Britanie. Rolul său principal este să se asigure că situațiile financiare

ale acestor companii reflectă imaginea fidelă și că auditorii își îndeplinesc datoria într-un mod responsabil.

Vă voi prezenta unele din funcțiile FRC pentru a promova standarde înalte de guvernare corporativă. Guvernarea corporativă este, de fapt, centrul, inima a ceea ce numim azi calitatea raportărilor financiare. FRC, de asemenea, stabilește, menține și consolidează aplicarea standardelor de contabilitate și audit, deci Consiliul nostru are puterea și îndatorirea să ia atitudine în ceea ce privește standardele de audit și de contabilitate în Marea Britanie. Comparând cu alte organisme de supraveghere din lume, acesta este un lucru neobișnuit. Consiliul nostru stabilește standarde actuariale pentru profesioniștii din domeniul actuarial. Despre acești profesioniști știu foarte puțin: că sunt foarte bine specializați, că sunt foarte bine pregătiți. FRC supraveghează, de asemenea, și activitățile de reglementare ale organismelor profesionale actuariale și de contabilitate. De fapt, Institutul Contabililor Autorizați din Scoția este un organism profesional și de supraveghere recunoscut. ICAS trebuie să raporteze către FRC și este supravegheat de către FRC. FRC este o organizație extrem de importantă pentru noi și trebuie să ne asigurăm că ne desfășurăm activitatea într-un mod eficient, altminteri FRC se va supăra foarte rău.

Unul dintre aspectele care nu sunt incluse în prezentarea mea se referă la modul de finanțare al FRC. Acesta dispune de birouri foarte frumoase și numeroși angajați din rândul profesioniștilor cu o vechime foarte mare și cu experiență foarte bogată. Consiliul angajează mulți auditori care s-au pensionat, foarte mulți oameni de afaceri cu

vechime. De unde iau bani ca să plătească toate acestea? Noroc că Londra are una dintre cele mai mari piețe de capital din lume, deci Bursa de Valori din Londra este obligată să plătească o contribuție substanțială în fiecare an la capitalul Consiliului pentru Raportare Financiară. Iar acest lucru este, de-a dreptul, minunat pentru că, la urma urmei, companiile însele beneficiază de încrederea pieței, deci Bursa de Valori din Londra este cea care participă într-o mare măsură la capitalul Consiliului pentru Raportare Financiară.

O altă parte din fonduri vin de la Guvern, interesul public fiind implicat. Guvernul dorește să se asigure de funcționarea adecvată a Consiliului pentru Raportare Financiară, deci Guvernul este chiar mulțumit să participe la capitalul Consiliului în fiecare an cu o sumă destul de mare. Și iată și partea întunecată a lucrurilor: organizațiile profesionale trebuie să participăm și noi cu o contribuție. Deci, o mare parte din veniturile câștigate de ICAS, de Institutul Irlandez, de Institutul Englez, de ACCA, o sumă mare de bani se îndreaptă către capitalul Consiliului pentru Raportare Financiară.

Structura lui este destul de complicată pentru că, pe lângă consiliul de administrație, există un număr de organisme diferite și unele dintre acestea sunt mai importante decât altele în raport cu modul în care lucrăm noi la ICAS. Astfel, la nivelul Consiliului funcționează următoarele organisme:

Comitetul pentru Practicile de Audit (*Auditing Practices Board - APB*)

APB este format din profesioniști care stabilesc standardele de audit în Marea Britanie. O slujbă destul

de ușoară! Noi folosim mai mult sau mai puțin standardele internaționale din domeniul auditului care sunt elaborate de IAASB din cadrul IFAC.

Comitetul de Standarde Contabile (*Accounting Standard Board - ASB*)

ASB are o misiune mai dificilă. În Marea Britanie am adoptat standardele internaționale de raportare financiară (IFRS) pentru companiile de interes public, dar continuăm să folosim standardele britanice pentru entitățile mici și mijlocii.

Comitetul pentru Probleme Urgente (*Urgent Issues Task Force - UITF*)

UITF asistă, din punct de vedere tehnic ASB în clarificarea și soluționarea unor interpretări conflictuale ale prevederilor standardelor contabile sau ale legii societăților comerciale. Actualmente, standardele contabile sunt din ce în ce mai tehnice și complexe, ceea ce afectează inteligibilitatea lor. Un exemplu ar fi standardul IAS 39 pe care nu îl înțelege nimeni. Comitetul pentru Probleme Urgente le analizează și încearcă să le înțeleagă pentru a emite ghiduri de aplicare a acestuia. O mare parte din profesioniștii UITF sunt foarte bine pregătiți în domeniul tehnic.

Există un **Comitet pentru Standarde Actuale**, dar nu știu prea multe despre el.

Comitetul de Revizuire a Raportărilor Financiare (*Financial Reporting Review Panel - FRRP*)

FRRP analizează rapoartele financiare emise de către companiile listate din Marea Britanie cu scopul de a se asigura că acestea nu conțin informații denaturate și respectă standardele de raportare financiară relevante atât în ansamblul cât și în conținutul lor.

Comitetul de Disciplină pentru Profesia Contabilă și Actuarială (Accountancy and Actuarial Discipline Board – AADB)

AADB are rolul de a sancționa abaterile de la comportamentul profesional fie că ești contabil, auditor sau actuar.

Comitetul pentru Supravegherea Profesiei (Professional Oversight Board – POB) și Unitatea de Inspecție a Auditului (Audit Inspection Unit – AIU)

POB este probabil organismul cel mai important pentru ICAS și, în cadrul acestuia, este organizată AIU. Aceasta este formată dintr-un grup de inspectori, care, în mod evident, îi verifică pe auditorii care prestează servicii de audit pentru cele mai importante companii: pentru companiile listate, pentru companiile de interes public din Marea Britanie.

Comitetul pentru Supravegherea Profesiei.

ICAS, Institutul irlandez, toate organizațiile profesionale de supraveghere recunoscute trebuie să raporteze Comitetului pentru Supravegherea Profesiei. ICAS, așa cum indicam anterior, este un organism profesional de supraveghere recunoscut. Noi avem autoritatea, în mod efectiv, de a pregăti, de a înscrie auditori, asemenea Institutului englez, asemenea ACCA, dar pentru a ne menține această poziție în cadrul societății britanice, pentru a avea această onoare, acest privilegiu, trebuie să ne asigurăm că putem convinge Comitetul pentru Supravegherea Profesiei că ne îndeplinim datoria așa cum trebuie.

POB monitorizează activitățile noastre, prin inspecții. Comitetul de Supraveghere analizează ceea ce

facem noi, analizează variatele noastre activități și se asigură că ne desfășurăm activitatea într-un mod corespunzător. POB analizează chestiuni cum sunt: educația, pregătirea, dezvoltarea profesională continuă, promovarea valorilor etice și a comportamentului etic, disciplina, înregistrarea și monitorizarea corespunzătoare a auditorilor. Deci, în esență, trebuie să ne conformăm cerințelor Comitetului pentru Supravegherea Profesiei.

Unitatea de Inspecție a Auditului este unitatea alcătuită din foști parteneri, foști manageri cu un nivel foarte înalt de calificare, remunerați extrem de bine și cu foarte multă experiență, de la cele mai renumite firme de audit. Este datoria lor să facă vizite la firmele de audit care realizează misiuni de audit pentru entitățile de interes public. Unitatea de Inspecție a Auditului se asigură că acești auditori realizează angajamentele de audit în concordanță cu standardele internaționale de audit. Acești oameni își cunosc meseria.

Douglas Nesbit, aici de față, ca principal Partner Ernst&Young primește vizite de inspecție din partea Unității de Inspecție a Auditului care vrea să-i analizeze dosarele de audit și să se asigure că el și echipa lui au auditat clienții, că și-au desfășurat activitatea într-un mod corespunzător, în concordanță cu standardele internaționale de audit!

Una dintre statisticile pe care le-am analizat chiar ieri indica faptul că, aparent, cel puțin una dintre firmele din grupul *Big Four* are în rândurile sale, în birourile sale, pe cineva de la Unitatea de Inspecție a Auditului timp de 365 de zile pe an. Din punctul meu de vedere, această Unitate de Inspecție a

Auditului are foarte multă putere. Pentru ca inspecțiile de audit și monitorizarea să funcționeze eficient, cei de la monitorizare au nevoie de putere. De altfel, s-a dovedit în Marea Britanie că merită să investești bani în monitorizarea auditului deoarece, din 1980, de la scandalurile acelea, de când am înființat Unitatea de Inspecție a Auditului am avut mult mai puține scandaluri la nivel corporativ. Auditorii și-au dus la îndeplinire angajamentele mai bine pentru că știau că, deși sunt auditori, vor fi și ei verificați. Sunt bani cheltuiți cu chibzuință - pentru înființarea Unității de Inspecție a Auditului.

După părerea mea, controlul calității auditului în Marea Britanie s-a îmbunătățit considerabil de când profesam eu ca auditor. Nu știu dacă misiunile de audit pe care le făceam acum 10-15 ani erau întotdeauna bune, dar pun pariu că, dacă aș fi acum auditor, dacă aș trebui să lucrez la nivelul celor mai înalte standarde posibile din momentul de față, pentru că dacă nu-ți îndeplinești slujba după cele mai înalte standarde posibile, cu siguranță vei da de necaz cu Unitatea de Inspecție a Auditului.

Consiliul pentru Raportare Financiară se concentrează în mod efectiv asupra entităților de interes public și a companiilor cotate la Bursă, dar este suficientă activitate de audit care se desfășoară în afara acestor entități. O mulțime de auditori înregistrați la ICAS desfășoară misiuni de audit pentru entități mici și mijlocii. O mulțime dintre ei auditează firmele care au afaceri de caritate. Noi trebuie să-i inspectăm pe ei, așa că ICAS are propria sa unitate de monitorizare care, de fapt, este foarte asemănătoare ca

natură și mărime cu unitatea de monitorizare pe care o aveți dumneavoastră aici în România, în cadrul CAFR.

În principiu, noi ne ducem la membrii noștri auditori, analizăm modul în care desfășoară activitatea de audit, analizăm câteva din dosarele lor de audit și ne asigurăm că desfășoară misiuni de audit în concordanță cu standardele internaționale de audit. Este foarte asemănător cu ceea ce faceți dumneavoastră aici, în România. Unul dintre lucrurile pe care le-am remarcat zilele trecute, cât am fost aici ca să lucrez cu Camera, este faptul că unitatea dumneavoastră de monitorizare, din România, a realizat un progres incredibil. Eu sunt manager internațional la ICAS și merg din țară în țară, analizez diferite organizații și institute din lumea întreagă, iar ceea ce aveți dumneavoastră aici este extraordinar. Realizările și progresele dumneavoastră sunt excelente. Cred că toți cei implicați în activitatea Camerei, toți cei din Unitatea de Monitorizare merită o repriză bună de aplauze. Noi suntem mereu în căutarea dovezilor de îmbunătățire, mereu se poate mai bine, dar dumneavoastră v-ați descurcat nemai-pomenit.

Cei din Unitatea de Inspecție, de monitorizare au fost mereu priviți ca fiind „băieții cei răi”, dar lucrurile nu stau chiar așa pentru că, la sfârșitul vizitelor lor, ei oferă întotdeauna sfaturi constructive. Avem și un grup de „băieți buni” la ICAS. Acesta este un departament, un tip de departament pentru servicii și eu cred că fiecare organism profesional din lume ar trebui să aibă un astfel de departament. Al nostru se numește Servicii pentru Auditorii Practiceni. Este o echipă

formată din foști manageri cu experiență foarte bogată, foști parteneri care merg și vizitează firmele de audit și le analizează dosarele de audit sub numele de, așa-zise, revizuirii, chiar înainte să se emită opiniile formale de audit. Analizează dosarele, identifică ceea ce ar putea fi îmbunătățit și acordă sfaturi constructive. Dacă dumneavoastră ați fi membru al ICAS, ați putea pune mâna pe telefon în orice zi a anului ca să vorbiți cu unul din acești foști parteneri, manageri cu vechime ca să obțineți cel mai bun sfat cu puțință și soluții pentru a îmbunătăți, a vă consolida activitatea dumneavoastră de audit. Cred că toată lumea la ICAS este foarte mândră de aceste servicii care le oferim.

Un alt aspect despre care aș vrea să vorbim azi, vizează provocările profesiei în Marea Britanie pentru că, într-adevăr, profesia de audit este foarte dezvoltată în Marea Britanie. ICAS există din 1854, dar noi nu suntem perfecți, avem și noi multe probleme și vom fi încântați să dezbaterem aceste probleme cu dumneavoastră. De asemenea, aș vrea să identific azi și câteva din problemele profesiei de aici, din România.

Pal LAKATOS,
*membru în Consiliul
Suprem al Camerei
Auditorilor din Ungaria*

**Sistemul de asigurare
a calității al Camerei
Auditorilor din Ungaria**

Este o onoare pentru mine să vă fac o prezentare a Camerei Auditorilor din Ungaria. Aș dori să încep

printr-o prezentare de ansamblu asupra ținutelor și instrumentelor folosite în asigurarea calității. În ce privește asigurarea calității, din punctul de vedere al Camerei Auditorilor din Ungaria, țelul de atins este crearea, operaționalizarea și menținerea unui sistem care să-i determine pe auditori să-și desfășoare activitatea îndeplinind cele mai stricte condiții de calitate.

Responsabilitatea pentru auditurile individuale aparține firmelor de audit, respectiv practicienilor individuali - persoane fizice autorizate. Misiunea Camerei noastre este aceea de a asigura toate condițiile pentru desfășurarea auditurilor de înaltă calitate. Putem aborda această misiune din două perspective.

În primul rând, este importantă crearea unui mediu propice pentru auditorii care exercită activitatea de audit. Celălalt factor important este să punem bazele unui control intern eficient prin intermediul Camerei Auditorilor din Ungaria pentru a obține rezultatele cele mai satisfăcătoare. Rezultatele de până acum indică o calitate a auditurilor la un nivel cel puțin acceptabil.

Un alt țel al Camerei Auditorilor din Ungaria este, de asemenea, să-i determine pe auditori să-și îmbunătățească activitatea. Acestea sunt pe scurt ținutele noastre și există și modalități de a le atinge, iar cadrul legal este foarte important pentru sistemul de asigurare a calității.

Voi descrie cadrul legal chiar de la începuturile sale. Un lucru important este că noi am avut o lege înainte de 31 decembrie 2007, Legea Camerei Auditorilor din Ungaria și a activităților din domeniul auditului. După 31 decembrie 2007, deși titlul a rămas același, legea a fost completată cu „supravegherea

publică a auditorilor”, ceea ce a conferit elementul de noutate adus regulamentului nostru intern.

O trecere succintă în revistă relevă două perioade: prima perioadă, înainte de 31 decembrie 2007, respectiv a doua perioadă, de după 1 ianuarie 2008. Aș vrea să facem o distincție clară: pe de o parte, sunt evidențiate legile foarte importante acceptate de Parlamentul Ungariei și, pe de altă parte, se face referire la regulamentul aprobat de Consiliul Suprem al Camerei Auditorilor din Ungaria, acestea fiind reglementările după care funcționează Camera. Acestea constituie reglementările interne cele mai importante. Între anii 2002 și 2007 a funcționat un regulament general de control al calității în vederea asigurării calității. Acest regulament general era alcătuit din două părți, structurate pe diferite nivele. De pildă, exista un regulament cu privire la organizarea și operaționalizarea controlului calității auditului și există și manuale pentru procedurile de control al calității.

Aș putea să spun că anul 2007 a avut un impact major asupra activității Camerei Auditorilor din Ungaria, în ciuda faptului că primele reglementări au continuat să domine activitatea Camerei și profesia de audit. Cadrul nou internațional a fost transpus și adoptat pas cu pas în ultimii ani. O experiență proprie bogată a fost asimilată și, de aceea, am avut posibilitatea să creăm o nouă structură legală pentru activitatea din audit în Ungaria, cât și în cadrul asigurării calității.

În Ungaria, cred că noi, auditorii, suntem cei care asigurăm continuitatea cifrelor arabe, în timp ce juriștii asigură utilizarea cifrelor romane pentru că, după cum vedeți, noi notăm legile cu cifre ro-

mane. De exemplu, numărul noii Legi Contabile este LV. În anul 2007 au fost niște coincidențe. Am restructurat toate reglementările Legii Contabile și au avut loc aniversările de 75 ani, de 20 ani și, respectiv, de 10 ani ale profesiei. A 75-a aniversare a marcat momentul fondării Asociației Camerei Contabililor Autorizați din Ungaria. După al doilea război mondial și până în anul 1978, din cauza dificultăților prin care trecea economia, a existat un vis pentru cei câțiva auditori care aparțineau profesiei: de reluare a activității. Prin urmare, în anul 1978 a avut loc o revizuire și Asociația Contabililor Autorizați și-a continuat activitatea, iar în 1997 a fost înființat un organism de nivel superior. Deci puteți observa că nu este o coincidență faptul că numărul noii legi este 75.

Aș dori să ne concentrăm asupra schimbărilor progresive ale Legii 75 în ce privește sistemul controlului calității.

Prin compararea legilor, se pot observa diferențele majore care au făcut ca noile reglementări să devină mai amănunțite și exhaustive. Dacă în trecut nu se făcea decât o referire vagă, într-un paragraf, la asigurarea calității, în noua lege există o multitudine de prevederi cu privire la asigurarea calității auditului. Există capitole separate în cadrul Legii care vizează sistemul de supraveghere publică a auditorilor. Așa cum am mai subliniat anterior, acesta este un element nou al Legii. Dimensiunea Legii este puțin mai redusă: legea veche conținea 274 de paragrafe, iar cea nouă cuprinde numai în 227 de paragrafe.

În ce privește statutul Camerei Auditorilor din Ungaria, putem

observa că există o dezvoltare a regulilor, prezentate mai detaliat în contextul secțiunilor referitoare la asigurarea calității, constituirea Comitetului de Control al Calității, precum și a altor comitete, cum ar fi cel de învățământ. Asigurarea calității, principiile generale, procedurile de control a calității și alte prevederi pot fi regăsite în cadrul acestei legi. Legea veche conține 217 puncte, iar cea nouă 474 de puncte.

Aș dori să vă spun câteva cuvinte despre regulamentul controlului calității. Regulamentul cel vechi era un regulament general, care conținea prevederi importante, detaliate, referitoare la numeroase aspecte: de la modalitatea de selecționare a inspectorilor de calitate până la tipurile de calificative bazate pe inspecțiile efectuate (frecvența inspecțiilor, procedurile de inspecție, chestionarele utilizate de către inspectorii).

Noul element introdus constă în organizarea și operaționalizarea Comitetului pentru Controlul Calității, care are rolul de a asigura selecția inspectorilor pentru controlul calității. Regulamentul organizațional și operațional al Comitetului pentru Controlul Calității include și prevederi cu privire la remunerația inspectorilor, independență și conflictele de interese în cazul controlului calității, informații și modalități de procesare a datelor, precum și reguli generale. Regulamentul este elaborat de Comitetul pentru Controlul Calității și va fi aprobat de Consiliul Camerei, ceea ce înseamnă că va cuprinde prevederi mai amănunțite la un nivel superior, deoarece, după cum spune un proverb, „activitatea de revizuire se pierde în amănunte”.

Deci, acest regulament va fi foarte important pentru practică. El include, de asemenea, chestionare aplicabile în cadrul inspecțiilor de calitate sau în controalele de calitate. Noua prescurtare va fi CC pentru controlul calității, iar chestionarele vor fi extrem de importante din punctul de vedere al auditorului care se află în inspecție în cadrul procesului de control al calității auditului.

Aș dori să vă prezint câteva detalii din experiența noastră în legătură cu practica și care se referă la controlul calității.

Deci, noi aplicăm controlul calității încă din 2003. Pe parcursul celor cinci ani a avut loc o evoluție a controlului calității, indicată de valorile apropiate relevate de numărul controalelor de calitate și numărul auditorilor activi, membri ai Camerei. Mai concret, avem un număr de aproape 3500 de auditori activi și cam tot atâtea controale de calitate, deci se poate înțelege că toți auditorii au fost supuși inspecției de calitate în ultimii cinci ani. Ce înseamnă asta? Înseamnă că nu toți auditorii au fost inspecțiați deoarece au existat câteva scutiri acordate, dar aceste scutiri de control au fost acordate pe baza unei logici. Nu au fost controlați acei auditori a căror activitate nu are nici o semnificație pentru activitatea de audit. Pe de altă parte, există foarte mulți auditori care au fost inspecțiați de mai multe ori în această perioadă. Dintre aceștia fac parte, mai ales, auditorii care au misiuni de audit în societăți de interes public și este de înțeles ca activitatea acestora să fie prolifică.

Faptul că a trebuit să traversăm o perioadă de tranziție cu scopul de a implementa controlul calității este

deja de domeniul trecutului sistemului nostru de control al calității.

În perioada de implementare, existau două tipuri de inspecții: așa-numitele inspecții cu scop limitat (denumite și inspecții simple de calitate), respectiv inspecțiile cu scop deplin. Vă pot spune că inspecțiile de calitate cu scop limitat erau de fapt foarte cuprinzătoare, dacă mă gândesc la aria de acoperire a lor. Diferența dintre aceste două tipuri de inspecții de calitate consta în numărul chestionarelor la care trebuiau să răspundă auditorii pe parcursul controlului de calitate.

În cazul inspecțiilor cu scop limitat, avem 35 de chestionare, pentru că fiecare a fost rafinat pe parcursul anilor, iar în cazul inspecțiilor cu scop deplin avem 130-160 de chestionare. Poate că este cam mult, așa că luăm în considerare o simplificare a sistemului pentru a menține și păstra calitatea inspecțiilor de audit.

Aș vrea să menționez și resursele pentru inspecțiile de calitate: au fost implicate aproximativ 70 de persoane, în comparație cu numărul de 3500 de auditori cu statut activ. Comitetul pentru Controlul Calității este alcătuit din 4-7 persoane. Membrii acestui comitet au în mod exclusiv doar ocupația de inspector de calitate și sunt aleși din cadrul Consiliului Suprem al Camerei Auditorilor din Ungaria. O remunerație este plătită inspectorilor de calitate. Această remunerație era alocată anterior din bugetul Camerei Auditorilor din Ungaria.

Însă, de la începutul anului 2008, am separat bugetul, astfel încât acum există un Buget al Asigurării Calității. Diferența pe care o prezin-

tă acest buget este aceea că el se constituie din veniturile separate ale Comitetului pentru Controlul Calității și ale inspectorilor a căror activitate vizează controalele de calitate. Deși această practică este nouă pentru noi și nu avem prea multă experiență, probabil că bugetul principal ne va sprijini în constituirea bugetului pentru asigurarea calității.

Aș dori să vă prezint câteva informații cu privire la condițiile de efectuare a controlului calității. Să analizăm, pentru început, inspecțiile de calitate cu scop limitat. Există trei nivele posibile de calificative în funcție de performanță: calificativ acceptabil (performanță peste 80%), calificativ acceptabil limitat/ cu necesitatea de îmbunătățire (între 50% și 80%) și calificativ inacceptabil (50% sau mai puțin). După cum se poate observa, în cazul auditorilor care primesc calificativul mediu, aceștia trebuie să muncească mai mult pentru a atinge un nivel superior.

Celălalt tip de inspecție este controlul cu scop deplin, care este structurat pe trei nivele, în funcție de performanța atinsă: performanță acceptabilă (peste 90%), acceptabilă limitată/ cu necesitatea de îmbunătățire (între 60% și 90%) și inacceptabilă (60% sau mai puțin). În acest caz, considerăm că ar fi bine să schimbăm nivelul superior. Pe viitor, acesta va fi de 80%.

Aș dori să descriu problemele cu privire la calificative bazându-mă pe experiența Comitetului pentru Controlul Calității. Între anii 2003 și 2007, majoritatea rezultatelor inspecțiilor de calitate sunt notate cu calificativul acceptabil, fiind necesară o îmbunătățire a activității. Totuși, există și auditori (3 sau 4)

care au obținut calificativul inacceptabil.

Vreau doar să mai menționez câteva dintre consecințele acestor calificative prevăzute în noua Lege a Camerei Auditorilor din Ungaria. După prevederile noii legi, sancțiunile obligatorii pot consta în participarea la programe educaționale. Toate celelalte sancțiuni sunt menite să-l determine pe auditor să aibă o activitate mai bună pe viitor. Prima categorie de sancțiuni nu are nimic în legătură cu procedura disciplinară, dar cea de-a treia categorie este disciplinară.

Un alt aspect semnificativ este acela că, pentru a avea un sistem de asigurare a calității solid, este extrem de important să creăm un cadru care să sprijine auditul pentru atingerea unei calități deosebite. Oficialii Camerei Auditorilor din Ungaria au făcut eforturi deosebite pentru a face ceea ce este mai bine în acest domeniu.

Cred că primul lucru important în sprijinirea mediului propice pentru asigurarea calității vizează manualele de audit. Camera Auditorilor din Ungaria a publicat o mulțime de manuale de audit pentru membrii săi. Aceste manuale de audit pot fi descărcate de pe site-ul Camerei Auditorilor din Ungaria, dar ele sunt exclusiv pentru uzul intern al membrilor.

Există, de asemenea, manuale diferite pentru auditul întreprinderilor mici și mijlocii, pentru auditul entităților care aparțin serviciilor comerciale, industriei constructoare și pentru entitățile care aparțin bugetului de stat.

Deci, deși nu este suficient, cred că a fost un început bun pentru a pune în practică auditul statutar, oferind atât o bază de plecare pen-

tru oricine are nevoie, cât și posibilitatea de a dezvolta această bază de unul singur.

Celelalte activități care sprijină Camera Auditorilor din Ungaria includ promovarea și crearea programelor informatice de audit.

Există două programe. Camera Auditorilor din Ungaria a promovat utilizarea acestor programe. Există și o altă modalitate de sprijinire a profesiei și aceasta constă în programele de învățământ. Este o secțiune separată.

Noi avem un sistem minim obligatoriu de învățământ, actualmente aflat în schimbare, dar care durează cam trei ani în general.

**Giorgios
KARAMICHALIS,**
*membru al Institutului
Auditorilor din Grecia
(SOEL)*

Aranjamentele pentru asigurarea calității în Grecia

Aspecte generale

Institutul Auditorilor din Grecia (SOEL) și, implicit, funcționarea auditului statutar în Grecia se află sub supravegherea **Consiliului de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia** (ELTE), în conformitate cu prevederile Legii numărul 3148/2003. Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia are în subordinea sa alte două consilii, Consiliul pentru Asigurarea Calității (SPE) și Consiliul pentru Disciplină (care se află încă în faza de constituire).

Supravegherea publică

Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia este un organism independent, aflat sub supravegherea Ministerului Național al Economiei și Finanțelor. ELTE este format din șapte membri numiți de minister. SPE este, de asemenea, guvernat de șapte membri, și ei numiți tot de minister. Componenta ambelor consilii este, în principal, alcătuită din funcționari publici și reprezentanți ai Băncii din Grecia, ai Comisiei Pieței de Capital Elen și ai Federației Industriei din Grecia.

Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia este responsabil de supravegherea profesiei, inclusiv de supravegherea proceselor de asigurare a calității, de implementarea Codului de Etică (în cooperare cu SOEL) și face recomandări asupra standardelor de audit și contabilitate către minister.

Consiliul este finanțat pe baza taxelor de 1% din facturile emise de auditori. În măsura în care finanțarea astfel atrasă nu este suficientă pentru acoperirea costurilor, diferența este suplimentată din bugetul de stat.

În sistemul grecesc de audit va fi necesară introducerea unor schimbări, inclusiv realizarea unui ciclu de inspecții având ca scop asigurarea calității, ca urmare a implementării Directivei europene a auditului statutar.

Organizarea revizuirii asigurării calității

Procesul de revizuire

Procesul de asigurare a calității apelează la un sistem de verificare colegială. Obiectivele evaluării vizează examinarea conformității cu

standardele de audit și cu codul de etică (inclusiv cu cerințele de independență). Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia decide frecvența evaluărilor.

Legea impune ca o evaluare a calității să fie făcută în prealabil, pe baza unui eșantion format aleatoriu din cel puțin 10% dintre misiunile de audit aferente entităților listate la bursă, respectiv din 1% pentru misiunile de audit aferente entitățile nelistate. Aceasta ar impune un ciclu de 10 ani de vizite în cazul auditorilor care auditează entitățile listate, dar ar putea însemna 100 de ani pentru auditorii care auditează entitățile nelistate. În plus, o evaluare poate fi realizată în afara acestor cicluri.

Evaluatorii

Consiliul numește evaluatorii din rândul membrilor SOEL, pe baza unei selecții aleatorii dintre auditorii calificați, cu excepția auditorilor care fac parte din firma a cărei misiune este evaluată. Această procedură permite asigurarea independenței evaluatorilor. Maximum de trei evaluatori pot fi numiți din pentru entitatea aflată în evaluare.

Nu există condiții speciale pe care ar trebui să le îndeplinească evaluatorii ca să poată realiza o evaluare de calitate, cu excepția faptului că trebuie să fie membrii SOEL. Nu există nici un fel de condiții nici pentru evaluatorii care derulează programe de dezvoltare profesională continuă. Cu toate acestea, ei pot fi înlocuiți printr-o decizie luată de Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia.

Procesul de raportare al evaluării

În legislația elenă nu se specifică dacă rezultatele activităților anuale ale Consiliul de Supraveghere a

Auditului și Contabilității din Grecia și/sau ale Consiliul pentru Asigurarea Calității ar trebui prezentate într-un raport anual și publicate. Potrivit legii, conținutul specific al constatărilor rezultate în urma evaluărilor calității și detaliile legate de realizarea acestor evaluări trebuie prezentate într-o decizie a Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității pe baza propunerii formulate de SOEL, care asigură conformitatea cu prevederile noii Directive europene referitoare la auditul statutar.

Investigarea Contestărilor și Sancțiunile

Începând cu data la care SOEL a intrat sub supravegherea ELTE, în general, contestațiile se pot depune la Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității. De asemenea, în măsura în care supravegherea și controlul activității auditorilor, respectarea codului etic și asigurarea calității se află sub aplicarea termenilor legii, contestațiile se pot depune la SOEL.

La cerere, Consiliul Științific al SOEL finalizează evaluarea calității activității tuturor auditorilor publici autorizați prin revizuirea documentelor de audit și a rapoartelor corespunzătoare emise Consiliul de Supraveghere al SOEL. Consiliul Științific este alcătuit din patru membrii și un președinte, toți fiind aleși în cadrul Adunării Generale a SOEL, din rândul auditorilor publici autorizați sau dintre profesorii universitari din domeniul contabilității, finanțelor sau auditului.

Consiliul de Supraveghere a Auditului și Contabilității din Grecia, Banca Greciei sau Piața Elenă de Capital pot cere, prin ordin, să fie inițiată o evaluare a asigurării calității.

Sancțiunile sunt impuse de Consiliul de Disciplină și pot varia de la avertisment până la excluderea din profesie.

În legătură cu hotărârile disciplinare, se poate face apel la Curtea Administrativă.

Este evident că sistemul nostru poate fi îmbunătățit. Nici cel mai bun model nu poate susține un sistem de lucru satisfăcător dacă părțile implicate nu fac un angajament față de țelul principal, adică asigurarea celei mai înalte calități în audit. Noi știm că mai avem un drum lung de parcurs în Grecia în ceea ce privește perfecționarea sistemului de control al calității auditului, ca și alte institute și țări din Uniunea Europeană, iar aceasta este singura cale de a asigura existența profesiei noastre în viitor.

Urania MOLDOVANU,
șef Departament
Monitorizare și Competență
Profesională

Organizarea și desfășurarea controlului calității auditului financiar în România

Comunicarea prezentată în cadrul Atelierului II, *Organizarea și desfășurarea controlului calității auditului financiar în România* a trecut în revistă activitatea de monitorizare a calității auditului financiar, de la reglementările normative emise de Cameră în acest domeniu, la modul de organizare, planificare, desfășurare și valorificare a constatărilor controlului calității. În cele ce urmează redăm, pe scurt, problemele puse în discuție.

1. Reglementările aplicabile, emise de Camera Auditorilor Financieri din România

În spiritul transparenței, toate reglementările emise de Cameră în domeniul controlului calității auditului financiar sunt publicate, atât în Monitorul Oficial al României, cât și în cadrul Ghidului privind unele reglementări ale profesiei de auditor - ediția a II-a revizuită și completată. Acestea constau în:

a) Normele privind controlul calității activității de audit financiar și serviciilor conexe, aprobate prin Hotărârea nr. 70/14 august 2006 a Consiliului Camerei.

Aceste norme sunt armonizate cu prevederile Declarației privind obligațiile membrilor IFAC (SMO 1) și ale Directivei 2006/ 43/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006;

b) Procedurile privind controlul calității activității de audit financiar și a serviciilor conexe, aprobate prin Hotărârea nr. 73/20 septembrie 2006 a Consiliului Camerei, completată prin Hotărârea nr. 98/20 septembrie 2007.

Aceste proceduri reprezintă o sumă de obiective de inspecție, pe naturi de angajamente, respectiv: audit financiar, audit intern, audit cu scop special, revizuirea situațiilor financiare, proceduri convenite, consultanță financiară, cursuri de pregătire profesională în domeniu.

c) Procedurile pentru aplicarea art. 29 din Normele privind controlul calității activității de audit financiar și serviciilor conexe, aprobate prin Hotărârea nr. 82/19 aprilie 2007 a Consiliului Camerei.

Aceste proceduri reglementează

activitatea Camerei privind monitorizarea auditorilor financieri cu rezultate nesatisfăcătoare, respectiv condițiile de reluare a inspecțiilor, măsurile care trebuie luate în cazul constatării unor neconformități, modul de aplicare și de încetare a efectelor sancțiunilor disciplinare.

2. Principalele îmbunătățiri ale Normelor privind controlul calității activității de audit financiar pot fi rezumate astfel:

- optimizarea criteriilor calitative de selectare a inspectorilor, care trebuie să aibă pregătire și experiență profesională relevante, să răspundă cerințelor privind independența și conformitatea cu cerințele profesionale ale Camerei privind controlul calității auditului financiar;
- precizarea obiectivelor inspecției de calitate, cu accent asupra inspectării foilor de lucru ale angajamentelor selectate pentru revizuirea gradului de adecvare a controlului calității, sub aspectul conformității cu standardele profesionale și cu cerințele normative și legale, precum și a respectării Standardelor Internaționale de Audit (ISA) relevante în efectuarea propriu-zisă a auditului financiar;
- o mai bună comunicare cu auditorii financieri inspectați, atât prin intermediul Notelor de inspecție, semnate bilateral, cât și prin scrisoarea de recomandări transmisă de Executivul Camerei, după efectuarea inspecției și răspunsul scris al auditorului cu privire la modul de realizare a măsurilor recomandate;
- transparența activității DMCP, prin publicarea pe site-ul Camerei a raportului anual cuprinzând rezultatele inspecțiilor

pentru asigurarea calității, cât și a activității și rezultatelor individuale ale auditorilor financieri inspectați, prin publicarea sancțiunilor aplicate membrilor cu calificative nesatisfăcătoare;

- statuarea expresă a obligației profesionale a membrilor inspectați de a prezenta informațiile necesare pentru desfășurarea controlului de calitate, prin derogare de la cerințele de confidențialitate prevăzute de Codul etic, de a permite accesul la dosarele de angajament, foile de lucru și alte documente pe care le gestionează, de a recunoaște constatările înscrise în notele de inspecție;
- obligația echipei de inspecție de a respecta confidențialitatea informațiilor dobândite cu ocazia inspecțiilor pentru asigurarea calității;

3. Descrierea sistemului de organizare a controlului calității

Toți auditorii financieri, membri ai Camerei, persoane fizice și juridice, fac obiectul unui sistem de asigurare a calității, organizat potrivit prevederilor art. 41 din Regulamentul de Organizare și Funcționare al Camerei, ca un sistem independent și se desfășoară de către Departamentul de Monitorizare și Competență Profesională (DMCP).

DMCP este încadrat cu un număr de patru inspectori cu o pregătire specifică, cu privire la efectuarea de inspecții de calitate asistată de DFID din Marea Britanie, și patru asistenți-inspectorii. Un număr de trei inspectori și un asistent-inspector efectuează anul 3 de stagiu în audit, în cadrul Camerei, iar doi dintre aceștia frecventează cursurile ACCA. Departamentul este coordonat de un auditor financiar cu experiență în domeniu.

Specialiștii DMCP semnează Declarația anuală de conformitate cu cerințele profesionale ale Camerei, precum și declarația de independență în raport cu firma inspectată, la fiecare misiune de inspecție a calității activității auditorilor financiari.

4. Descrierea procedurii de selecție a auditorilor financiari - persoane juridice și fizice supuși controlului

a) Activitatea de control al calității auditului se desfășoară pe bază de programe trimestriale, aprobate de Consiliul Camerei. Un membru al Camerei poate să facă obiectul unei inspecții de calitate odată la maximum trei ani. Excepții constituie unele cazuri, cum sunt:

- auditorii aflați în monitorizarea Camerei, cărora li s-a atribuit calificativul D sau C și vor fi supuși repetării inspecției după un an;
- misiunile speciale de investigare a unor reclamații primite din exteriorul Camerei, la adresa activității unor auditori financiari;
- desfășurarea, la solicitarea organismelor de supraveghere, a unor verificări tematice a membrilor care auditează entități cotate sau care prezintă factori de risc.

b) Pentru prima inspecție, auditorii au fost selectați aleatoriu din baza de date a Camerei, iar, în continuare, la trei ani după încheierea unui ciclu de control.

c) Auditorilor financiari cuprinși în programul trimestrial de inspecție li se transmite o scrisoare standard, prin care li se solicită precizarea perioadei în care sunt disponibili pentru controlul calității.

Potrivit Hotărârii nr. 69/2006 a Consiliului Camerei, cazurile de solicitări repetate (de peste două ori) a reprogramării inspecțiilor privind controlul calității activității de audit financiar sau de netransmitere în scris a confirmării/solicitării de amânare a vizitei programate de DMCP constituie abateri disciplinare conform art. 93 din Regulamentul de organizare și funcționare al CAFR, care pot fi sancționate conform art. 94 din acest Regulament.

5. Exercițarea controlului calității activității de audit

Principalele obiective ale inspecției calității activității de audit financiar și a celor conexe, care au la bază Procedurile emise de Cameră, sunt cele cuprinse la art. 11 din Normele privind controlul calității activității de audit financiar și serviciilor conexe, acestea constând în:

- cunoașterea ariei de cuprindere a practicii de audit, pe baza examinării conținutului contractelor de audit financiar, audit intern și alte servicii prestate de către membrii CAFR, precum și concordanța acestora cu ISA relevante și cu reglementările emise de Cameră;
- verificarea conformității activității desfășurate cu datele înscrise în declarația pentru obținerea autorizației de exercitare a profesiei; corectitudinea raportării veniturilor din activitatea de audit financiar, precum și a achitării integrale și la termen a cotizațiilor și a celorlalte obligații către Cameră;
- îndeplinirea obligațiilor cu privire la pregătirea continuă a auditorilor financiari, precum și la frecventarea cursurilor suplimentare pentru auditorii finan-

ciari monitorizați pentru rezultate nesatisfăcătoare;

- verificarea existenței la societatea de audit/auditorul persoană fizică a unui sistem de control al calității conform ISQC 1 și ISA 220;
- evaluarea sistemului de control al calității sub aspectul conformității cu ISA și cu cerințele de independență prevăzute de Codul etic;
- verificarea elaborării de către societățile de audit, pentru entitățile aflate sub supravegherea CNVM, a unor proceduri de revizuire a asigurării calității, specifice angajamentelor de audit al situațiilor financiare ale entităților cotate;
- inspectarea foilor de lucru ale angajamentului de audit al situațiilor financiare, pentru a evalua conformitatea cu standardele profesionale și cu cerințele normative și legale și respectarea prevederilor referitoare la efectuarea propriu-zisă a auditului financiar, în conformitate cu ISA relevante și Reglementările Camerei;
- verificarea modului în care societatea de audit a implementat politicile și procedurile proprii de control intern al calității lucrărilor de audit, potrivit cerințelor ISQC 1 și ISA 220 și conformitatea cu acestea;
- respectarea hotărârilor și reglementărilor emise de Cameră, cum sunt:

Hotărârea 91/2007 privind aplicarea legislației specifice privind combaterea și prevenirea spălării banilor și/sau actelor de terorism;

Hotărârea 44/2005 pentru aprobarea normelor privind stabilirea numărului mediu minim de ore pentru finalizarea unei misiuni de audit financiar.

6. Desfășurarea și documentarea inspecției de calitate

Procedurile de control al calității activității de audit financiar și a celor conexe acestuia cuprind un număr semnificativ de obiective generale și specifice fiecărui gen de activitate. Conform uzanțelor, la începutul perioadei de inspecție (lunar) este selectat un număr rezonabil de obiective, care urmează să fie avute în vedere de către echipa de inspecție la verificarea calității activității auditorilor nominalizați în programul de activitate pentru perioada respectivă.

Organele de inspecție desemnate să efectueze verificarea calității activității unui membru consemnează constatările în cadrul Notei de inspecție, care este un document bilateral, întocmit în două exemplare, din care un exemplar este înregistrat la auditorul financiar inspectat.

Inspecția se efectuează, de regulă, prin sondaj, cuprinzându-se un număr reprezentativ de rapoarte și documente, care să permită formularea unor concluzii temeinice asupra:

- caracterului adecvat al controlului intern;
- conformității cu acesta;
- respectării dispozițiilor normative din domeniul auditului financiar și a altor activități conexe.

7. Sistemul de apreciere a calității

Aprecierea calității se face potrivit art. 24 din Normele privind controlul calității activității de audit financiar, astfel:

- cu ocazia inspectării foilor de lucru și a documentelor existente în dosarul angajamentului, selectat pentru inspecția de cali-

tate, fiecare obiectiv din lista de obiective se va completa cu „Da” sau „Nu”, în funcție de modul în care auditorul supus inspecției a răspuns cerințelor din Normele minimale de audit, făcându-se referire la deficiențele constatate și cauzele pentru care unele obiective nu au fost abordate;

- pe baza constatărilor, DMCP va stabili un procentaj cuprins între 0% și 100%, obținut atât prin raportarea numărului obiectivelor pentru care răspunsul este „Da” la numărul total de obiective, cât și în funcție de relevanța constatărilor reieșite ca urmare a inspecției;
- în funcție de acest procentaj, auditorul inspectat va obține un calificativ, după cum urmează:

Procentaj obținut:	Calificativ atribuit:
81-100%	A
61- 80%	B
36-60%	C
până la 35%	D

8. Valorificarea constatărilor inspecției de calitate și monitorizarea activității auditorilor cu rezultate nesatisfăcătoare

Conducerea executivă a Camerei emite, în atenția auditorului financiar inspectat, o scrisoare cuprinzând recomandări pentru corectarea sistemului propriu de control al calității, conformitatea cu politicile și procedurile adoptate, iar auditorul inspectat va trimite Camerei Auditorilor Financiari din România un răspuns scris cu privire la modul de realizare a recomandărilor acesteia.

Camera Auditorilor Financiari din România monitorizează, pe parcursul a trei inspecții consecutive, auditorii financiari care au obținut calificativele D,C și B, prin stabilirea

de măsuri pentru remedierea neconformităților și aplicarea, după caz, de sancțiuni disciplinare.

Principalele măsuri adoptate de Camera Auditorilor Financiari din România, pe perioada monitorizării, sunt reglementate prin Procedurile pentru aplicarea art. 29 din Normele de calitate, aprobate prin Hotărârea nr. 82/2007, potrivit căror:

I. Constatarea modului de remediere a neconformităților reținute cu ocazia primei inspecții se face prin repetarea inspecției, în cadrul celor trei ani de monitorizare.

1. Programarea repetării inspecției se va face pe baza informațiilor privind data desfășurării primei inspecții, potrivit procedurilor existente, respectiv:
  - transmiterea scrisorii de anunțare a inspecției;
  - primirea confirmării auditorului;
  - includerea acțiunii în programul de activitate.

Cu aceeași ocazie poate fi programată și inspecția de calitate asupra activității desfășurate de auditorii financiari în perioada curentă, cu condiția alocării unui fond de timp rezonabil pentru constatarea modului de remediere a neconformităților reținute cu ocazia primei inspecții.

2. Desfășurarea inspecției de calitate se va efectua conform normelor și procedurilor CAFR, astfel:
  - a) Obiectivele și foile de lucru constatate ca insuficient fundamentate, cu ocazia primei inspecții, vor fi reverificate, urmărindu-se modul în care auditorul financiar a remediat lipsurile constatate.
  - b) Răspunsul transmis în scris Camerei, de către auditorii fi-

nancieri, asupra modului de aducere la îndeplinire a recomandărilor acesteia, va fi evaluat sub aspectul realității pe baza datelor și informațiilor obținute cu ocazia repetării inspecției;

c) În Nota de inspecție se vor face precizările necesare despre:

- stadiul măsurilor aplicate pentru remedierea neconformităților,
- faptul dacă auditorii financiari au participat la cursurile suplimentare de pregătire profesională.

3. În cazul auditorilor financiari care au obținut calificativul D, potrivit art. 29 litera A, inspecția de calitate urmează a se repeta de două ori, la intervale de câte un an, „cheltuielile ocazionate urmând a fi suportate de auditorii financiari în cauză, în conformitate cu decontul de cheltuieli”. Procedura prevăzută la punctul 3 de mai sus se aplică și auditorilor financiari care au obținut, după a doua inspecție, calificativul C, în cadrul perioadei de monitorizare de trei ani.

II. În funcție de gradul de îndeplinire a obligațiilor restante și de eliminare a neconformităților, la

propunerea echipelor de inspecție, Consiliul CAFR este în drept să ia măsuri pentru aprobarea încetării efectelor sau extinderii sancțiunilor aplicate, astfel:

1. În situația remedierii deficiențelor, încetarea efectelor sancțiunii aplicate după prima inspecție, această măsură urmând să fie adusă la cunoștință, în scris, auditorilor financiari implicați;
2. În situația menținerii deficiențelor:
  - a) Participarea la cursuri suplimentare, nou organizate de Cameră, al căror tarif va fi dublu, cu suportarea costurilor de către auditorii financiari care nu au participat la cursurile anuale desfășurate inițial;
  - b) Aplicarea sancțiunii superioare celei aplicate inițial, pe scara gravității abaterilor, mergând până la retragerea calității de membru al Camerei, potrivit art. 94(1) lit. „c” din Regulamentul de Organizare și funcționare al Camerei Auditorilor Financiari din România, aprobat prin HG nr. 983/2004.

9. Raportarea activității de control pentru asigurarea calității

În baza constatărilor din notele de inspecție prezentate de organele de

inspecție, DMCP întocmește și prezintă Biroului Permanent al Consiliului Camerei, un raport anual, rezumând rezultatele programului de control pentru asigurarea calității, fără specificarea detaliilor legate de anumiți auditori - membri ai Camerei sau clienții acestora.

După aprobarea de către Consiliul Camerei, Raportul se publică pe site-ul Camerei și este disponibil pentru informarea autorităților de reglementare ale entităților auditate.

Organismele de supraveghere a unor activități relevante, cum ar fi cea bancară, a activității de asigurare și reasigurare, a fondurilor de pensii private a instituțiilor financiare nebankare, sunt interesate să cunoască calitatea activității unor auditori financiari, constatată ca urmare a evaluării efectuate cu ocazia inspecțiilor de calitate. În acest scop, au încheiat Protocoale cu CAFR, care le dau dreptul obținerii, la solicitare, a informațiilor necesare, cu respectarea principiului confidențialității.

În finalul expunerii, șeful Departamentului Monitorizare și Competență Profesională a prezentat rezultatele controalelor de calitate efectuate în anul 2007, comparativ cu anii 2005 și 2006, acestea conștând în:

Nr crt	Descriere	2005			2006			2007		
		Total	P.J.	P.F.	Total	P.J.	P.F.	Total	P.J.	P.F.
1	Auditori financiari inspectați	280	194	86	276	186	90	350	286	64
2	Calificative acordate:	184	146	38	201	146	55	326	270	56
	- calificativul A	56	48	8	58	49	9	120	105	15
	- calificativul B	47	37	10	57	43	14	152	128	24
	- calificativul C	69	57	12	73	49	23	52	36	16
	- calificativul D	12	4	8	14	5	9	2	1	1
3	Neacordare de calificativ (cursuri, certific bilanțuri)	96	48	48	75	40	35	24	16	8
4	Sancțiuni aplicate	0	x	x	77	x	x	0	0	0
5	Sesizări investigate	0	x	x	7	x	x	3	x	x
6	Cursuri suplimentare (nr. auditori/ ore)	0	x	x	0	x	x	205 32 h	x	x
7	Recuperări costuri repetare inspecție (cazuri)	0	x	x	0	x	x	4	x	x